

KATOLISEN KIRKON KATEKISMUS

LIBRERIA EDITRICE VATICANA

Kansilehden logo on piirretty Domitillan katakombissa sijaitsevan, 200-luvulta peräisin olevan kristillisen hautakiven kuvan mukaan. Kristityt käyttivät tätä alkupe-
rältäään oletettavasti pakanallista kuvaa paimenten elämästä symbolisoimaan sitä
lepoa ja autuutta, jonka kuolleet saavuttavat iankaikkisessa elämässä.

Tämä kuva viittaa myös siihen, mikä on luonteenomaista tälle katekismukselle:
Kristus, hyvä paimen, johtaa ja vartioi uskoviaan (lammas) auktoriteetillaan (pai-
mensauva), vetää heitä puoleensa harmonisella totuudella (huilu) ja antaa heidän
levätä ”elämän puun” varjossa, hänen ristinsä, joka avaa paratiisin portit.

*Libreria Editrice Vaticana omnia sibi vindicat iura. Sine eiusdem licentia scripto
data nemini liceat hunc Catechismum denuo imprimere aut in aliam linguam
vertere.*

Latinalainen teksti: Copyright 1997 – Libreria Editrice Vaticana,
Città del Vaticano.

Suomalainen teksti: Copyright 2005 – Katolinen tiedotuskeskus,
Pyhän Henrikin aukio 1, 00140 Helsinki, sekä Libreria Editrice Vaticana.

Toinen painos

ISBN 952-9627-37-0

Painopaikka: Bookwell Oy, Porvoo 2011

KOLMAS OSA

ELÄMÄ KRISTUKSESSA

Keskiosa Junius Bassuksen sarkofagista vuodelta 359, löytynyt Roomasta Pietarinkirkon ”confession”, marttyyrihaudan, alta.

Kirkastettu Kristus, joka on kuvattu hyvin nuoreksi mieheksi (merkinä hänen jumaluudestaan), istuu taivaallisella valtaistuimella pakanallinen taivaan jumala Uranus jalkainsa alla. Hänen oikealla ja vasemmalla puolellaan ovat apostolit Pietari ja Paavali, jotka Kristusta kohti kääntyneinä saavat kaksi kirjakääröä: uuden lain.

Niin kuin Mooses oli saanut Siinailta vanhan lain, niin nyt apostolit, joita edustavat molemmat apostoliruhtinaat, saavat uuden lain Kristukselta, Jumalan Pojalta, taivaan ja maan Herralta. Sitä ei ole kirjoitettu kivitauluihin, vaan Pyhä Henki on piirtänyt sen uskovien sydämiin. Kristus antaa voiman elää ”uutta elämää” (vrt. 1697. Hän itse tulee täyttääkseen meissä sen, minkä hän on meidän hyväksemme säätänyt.

1691. ”Kristitty, tunne arvokkuutesi! Koska olet tullut jumalallisesta luonnosta osalliseksi, älä käänny takaisin entiseen säälistävään elämääsi. Muista, mihin päähän ja ruumiiseen kuulut jäsenenä! Muista, että sinut on temmattu pimeyden vallasta ja siirretty Jumalan valoon ja valtakuntaan!”¹ 790

1692. Uskontunnustus tunnustaa, kuinka suuret lahjat Jumala on lahjoittanut ihmiselle luomistyössään ja vielä enemmän lunastus- ja pyhitystyössään. Sen, minkä usko tunnustaa, sen sakramentit välittävät: uudestisyntymisen sakramenttien kautta kristityistä on tullut ”Jumalan lapsia” (1 Joh. 3:1)² ja ”jumalallisesta luonnosta osallisia” (2 Piet. 1:4). Tuntiessaan uskossa uuden arvokkuutensa kristityt saavat kutsun elää siitä lähtien Kristuksen avulla ”Kristuksen evankeliumin arvoa vastaavalla tavalla”.³ He kykenevät siihen Kristuksen armon ja hänen Henkensä lahjojen avulla, jotka he ovat saaneet sakramenttien ja rukouksen kautta.

1693. Kristus Jeesus teki aina sen, mikä oli *Isälle* mieluista.⁴ Hän on aina elänyt täydellisessä yhteydessä Isän kanssa. Myös hänen opetuslapsensa on kutsuttu elämään Isän kasvojen edessä, ”joka näkee myös sen, mikä on salassa” (Matt. 6:6), jotta heistä tulisi ”täydellisiä, niin kuin taivaallinen Isä on täydellinen” (Matt. 5:47).

1694. Koska kristityistä on kasteessa tullut *Kristuksen* jäseniä,⁵ he ovat ”kuolleet pois synnistä ja elävät Jumalalle Kristuksessa Jeesuksessa”⁶ ja näin he osallistuvat Ylösnousseen elämään.⁷ Kristusta seuraten ja häneen yhdistyneinä⁸ kristityt voivat pyrkiä pitämään ”Jumalaa esikuvanaan niin kuin rakkaat lapset ja vaeltamaan rakkaudessa,⁹ muovaten ajatuksiaan, sanojaan ja tekojaan ”Kristuksen Jeesuksen mielen mukaisiksi”¹⁰ ja hänen esimerkkiänsä seuraten.¹¹ 1267

1695. Kristityt on ”vanhurskautettu Herran Jeesuksen Kristuksen nimessä ja meidän Jumalamme Hengessä” (1 Kor. 6:11), ”pyhitetty ja kutsuttu pyhyy-

¹ pyhä Leo Suuri, *Sermo* 21, 3: PL 54, 192–193.

² vrt. Joh. 1:12.

³ vrt. Fil. 1:27.

⁴ vrt. Joh. 8:29.

⁵ vrt. Room. 6:5.

⁶ vrt. Room. 6:11.

⁷ vrt. Kol. 2:12.

⁸ vrt. Joh. 15:5.

⁹ vrt. Ef. 5:1–2.

¹⁰ vrt. Fil. 2:5.

¹¹ vrt. Joh. 13:12–16.

teen”¹² ja heistä on tullut ”Pyhän Hengen temppele” (1 Kor. 6:19). Tämä ”lapseuden Henki” opettaa heitä rukoilemaan Isää¹³, ja koska Hengestä on tullut heidän elämänsä, hän johdattaa heidät toimintaan,¹⁴ jotta he kantaisivat toimivalla rakkaudellaan ”Hengen hedelmiä”.¹⁵ Pyhä Henki parantaa synnin lyömät haavat ja ”uudistaa meidät sisäisesti hengellisen uudistumisen kautta”;¹⁶ hän valaisee ja vahvistaa meitä, jotta eläisimme ”valon lapsina” (Ef. 5:8), kaikessa noudattaen ”hyvyyttä, oikeudenmukaisuutta ja totuutta” (Ef. 5:9).

1696. Kristuksen tie ”johtaa elämään” (Matt. 7:14), päinvastaiseen suuntaan kulkeva tie taas ”johtaa kadotukseen” (Matt. 7:13–14).¹⁷ Evankeliumien käyttämällä vertauksella *kahdesta tiestä* on pysyvä sijansa kirkon katekeesissa. Se osoittaa, kuinka tärkeitä moraaliset ratkaisut ovat pelastuksellemme. ”Teitä on kaksi: elämän tie ja kuoleman tie. Ne kulkevat kaukana toisistaan.”¹⁸ 1970

1697. Katekeesin tulee ilmaista selvästi Kristuksen tien ilo ja vaatimukset.¹⁹ Katekeesin ”uudesta elämästä” (Room. 6:4) Kristuksessa on oltava:

- *katekeesia Pyhästä Hengestä*, joka sisäisenä opettajana opastaa elämään Kristuksen opetuksen ja esikuvan mukaan ja rakastavana vieraana ja ystävänä innoittaa tätä elämää, johtaa sitä, korjaa sen suuntaa ja vahvistaa sitä; 737 alk.
- *katekeesia armosta*, sillä armosta me olemme pelastetut ja yksin armosta tekemme voivat kantaa hedelmää iankaikkiseen elämään; 1938 alk.
- *katekeesia autuaaksijulistuksista*, sillä ne ovat yhteenveto Kristuksen tiestä, ainoa polku iankaikkiseen onneen, jota ihmisyyden hartaasti kaipaavat; 1716 alk.
- *katekeesia synnistä ja anteeksiannosta*, sillä jos ihminen ei tajua olevansa syntinen, hän ei voi oppia tuntemaan totuutta omasta itsestään, mikä taas on edellytys oikein elämiselle. Mutta ilman anteeksiannon tarjousta ihminen ei kykenisi kestämään tätä totuutta; 1846 alk.
- *katekeesia inhimillisistä hyveistä*, joka saa ihmiset näkemään oikeiden ja hyvään suuntautuvien valmiuksien kauneuden ja puoleensavetävyyden; 1803 alk.
- *katekeesia kristillisistä uskon, toivon ja rakkauden hyveistä*, joka saa runsasta inspiraatiota pyhien elämän esimerkistä; 1812 alk.
- *katekeesia rakkauden kaksoiskäskystä*, joka avautuu kymmenessä käskyssä; 2067

¹² vrt. 1 Kor. 1:2.

¹³ vrt. Gal. 4:6.

¹⁴ vrt. Gal. 5:25.

¹⁵ vrt. Gal. 5:22.

¹⁶ vrt. Ef. 4: 23.

¹⁷ vrt. 5 Moos. 30:15–20.

¹⁸ *Didache*, 1, 1: SC 248, 140

¹⁹ vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Catechesi tradendae*, 29.

- *katekeesia kirkosta*, sillä kristillinen elämä kasvaa, avautuu ja välittyy ”pyhien yhteydessä” tapahtuvassa ”hengellisten hyvyyksien” moninaisessa vaihtamisessa. 946 alk.

1698. Tämän katekeesin ensimmäinen ja viimeinen kiintopiste on aina oleva Jeesus Kristus itse, joka on ”tie, totuus ja elämä” (Joh. 14:6). Katsoessaan uskossa Kristukseen kristityt saavat toivoa, että hän täyttää heissä lupauksensa ja että he rakastaessaan häntä sillä rakkaudella, jolla hän on rakastanut heitä, tekevät niitä tekoja, jotka vastaavat heidän arvokkuuttaan. 426

”Pyydän sinua ajattelemaan, että Herramme Jeesus Kristus on sinun Pääsi ja sinä olet yksi hänen jäsenistään. Hän on sinulle samaa kuin pää jäsenille. Kaikki, mikä on hänen, on myös sinun: hänen henkensä, sydämensä, ruumiinsa, sielunsa ja kaikki hänen kykynsä, ja sinun on käytettävä niitä niin kuin ne olisivat sinun, palvelaksesi, ylistääksesi, rakastaaksesi ja kirkastaaksesi Jumalaa. Sinä kuulut hänelle niin kuin jäsenet kuuluvat päänsä johdettaviksi. Siksi hän palavasti haluaakin käyttää kaikki kykysi palvelemaan ja kirkastamaan Isäänsä, niin kuin ne olisivat hänen omiaan.”²⁰

”Minulle elämä on Kristus” (vrt. Fil. 1:21).

²⁰ pyhä Jean Eudes, *Le Coeur admirable de la Très Sacrée Mère de Dieu*, 1, 5.

ENSIMMÄINEN JAKSO

**IHMISEN KUTSUMUS:
ELÄMÄ HENGESSÄ**

1699. Elämä Pyhässä Hengessä täyttää ihmisen kutsumuksen (*ensimmäinen luku*). Se rakentuu jumalallisesta rakkaudesta ja inhimillisestä solidaarisuudesta (*toinen luku*). Se annetaan armona ihmisille pelastukseksi (*kolmas luku*).

ENSIMMÄINEN LUKU

IHMISPERSONAN ARVOKKUUS

1700. Ihmispersoonan arvokkuus perustuu siihen, että hänet on luotu Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi (*ensimmäinen artikkeli*); se toteutuu lopullisesti hänen kutsumuksessaan jumalalliseen autuuteen (*toinen artikkeli*). Ihmisen olemukseen kuuluu, että hän suuntautuu vapaasti tätä täyttymystä kohti (*kolmas artikkeli*). Tietoisilla teoillaan (*neljäs artikkeli*) ihmispersoona mukautuu tai ei mukaudu hyvään, jonka Jumala on luvannut ja josta ihmisen omatunto todistaa (*viides artikkeli*). Ihminen antaa oman panoksensa sisäiseen kasvuunsa; hän tekee koko henkisen ja hengellisen elämänsä tämän kasvun välikappaleeksi (*kuudes artikkeli*). Armon avulla hän kasvaa hyveessä (*seitsemäs artikkeli*), välttää syntiä, ja jos hän on kuitenkin langennut syntiin, hän jättäytyy tuhlaajapojan tavoin¹ taivaallisen Isän armahdettavaksi (*kahdeksas artikkeli*). Näin hän saavuttaa täydellisen rakkauden. 356, 1439

Ensimmäinen artikkeli

IHMINEN: JUMALAN KUVA

1701. ”Ilmoittamalla Isän ja hänen rakkautensa salaisuutta Kristus ... paljastaa ihmisen kokonaan ihmiselle itselleen ja osoittaa hänelle hänen kutsumuksensa ylevyyden.”² Kristuksessa, ”näkymättömän Jumalan kuvassa” (Kol. 1:15),³ ihminen luotiin Luojan ”kuvaksi ja kaltaiseksi”. Kristuksessa, Lunastajassa ja Pelastajassa, alkusynnin vääristämä Jumalan kuva ihmisessä on palautettu alkuperäiseen kauneuteensa ja on tullut Jumalan armon jalostamaksi.⁴ 359

1702. Jumalan kuva on läsnä jokaisessa ihmisessä. Se tulee näkyviin ihmisten keskinäisessä yhteydessä jumalallisten persoonien ykseyden tavoin.(vrt *toinen jakso*) 1878

¹ vrt. Luuk. 15:11–31.

² Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 22.

³ vrt. 2 Kor. 4:4.

⁴ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes* 22.

1703. Koska ihmisellä on ”henkinen ja kuolematon sielu”,⁵ hän on ”ainoa luotu olento maailmassa, jonka Jumala on tahtonut hänen itsensä takia”.⁶ Ihminen on tarkoitettu ikuiseen autuuteen jo sikiämishetkestään asti. 363, 2258

1704. Ihmisellä on osallisuus Jumalan Hengen valoon ja voimaan. Järjellä hän kykenee käsittämään järjestyksen, jonka Luoja on pannut luotuihin. Tahdollaan ihminen kykenee pyrkimään kohti todellista hyvänsä. Hän saavuttaa täyttymyksensä etsiessään ja rakastaessaan ”totuutta ja hyvyyttä”.⁷ 339, 30

1705. Sielunsa ja henkisten kykyjensä, älyn ja tahdon, kautta ihmisellä on vapaus, joka on ”korkein osoitus Jumalan kuvasta ihmisessä”.⁸ 1730

1706. Järkensä avulla ihminen tuntee Jumalan äänen, joka kehottaa häntä ”tekemään hyvää ja välttämään pahaa”.⁹ Jokaisen ihmisen velvollisuus on noudattaa tätä lakia, jonka ääni kuuluu omassatunnossa ja joka toteutuu rakastamalla Jumalaa ja lähimmäistä. Ihmispersoonan arvokkuus näkyy moraalisisessa toiminnassa. 1776

1707. Ihminen on ”Paholaisen viettelemänä jo historian alusta lähtien käyttänyt väärin vapauttaan”.¹⁰ Hän lankesi kiusaukseen ja teki sitä, mikä on paha. Tosin hän yhä edelleen kaipaa hyvää, mutta perisynti on haavoittanut hänen luontonsa. Hän taipuu pahaan ja on altis joutumaan harhaan. 397

”Näin siis ihminen on jakautunut itsessään. Sen vuoksi koko ihmiselämä, yksityinen yhtä hyvin kuin yhteinen, osoittautuu taisteluksi ja vieläpä dramaattiseksi painiskeluksi hyvän ja pahan, valon ja pimeyden välillä.”¹¹

1708. Kristus on kärsimyksellään vapauttanut meidät Saatanasta ja synnistä. Hän on ansainnut meille uuden elämän Pyhässä Hengessä. Hänen armonsa palauttaa ennalleen sen, minkä synti on meissä turmellut. 617

1709. Se, joka uskoo Kristukseen, tulee Jumalan lapseksi. Tämä lapseksi ottaminen muovaa ihmisen uudelleen ja saa hänet noudattamaan Kristuksen esimerkkiä. Se antaa hänelle kyvyn toimia oikein ja tehdä sitä, mikä on hyvää. Yhteydessä Vapahtajaansa opetuslapsi saavuttaa rakkauden täydellisyyden, pyhyiden. Armon kypsytämä moraalinen elämä avartuu taivaan kunniasa iankaikkiseksi elämäksi. 1265, 1050

⁵ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* 14.

⁶ sama, 24.

⁷ vrt. sama, 15.

⁸ sama, 17.

⁹ sama, 16.

¹⁰ sama, 13

¹¹ sama, 13.

LYHYESTI

1710. Kristus ”paljastaa ihmisen kokonaan ihmiselle itselleen ja osoittaa hänelle hänen kutsumuksensa ylevyyden”.¹²
1711. Koska ihmispersonalla on varustuksenaan henkinen sielu, järki ja tahto, hänet on sikiämisestä alkaen tarkoitettu Jumalan yhteyteen ja kutsuttu iankaikkiseen autuuteen. Hän pyrkii täydellisyyttään kohti tavoittelemalla ja rakastamalla ”totuutta ja hyvyyttä”.¹³
1712. ”Todellinen vapaus on ... korkein osoitus Jumalan kuvasta ihmisessä.”¹⁴
1713. Ihmisen velvollisuus on totella luonnollista moraalilakia, joka kehoittaa häntä ”tekemään hyvää ja välttämään pahaa”.¹⁵ Tämä laki kaikuu hänen omassatunnossaan.
1714. Ihminen, jonka luonnon perisynti on haavoittanut, on vaarassa joutua harhaan, ja vapauttaan käyttäessään hän taipuu pahaan.
1715. Sillä, joka uskoo Kristukseen, on uusi elämä Pyhässä Hengessä. Armosta kasvanut ja kypsynyt moraalinen elämä tulee lopullisesti täydelliseksi taivaan kunniasa.

Toinen artikkeli**KUTSUMUKSEMME AUTUUTEEN****I Autuaaksijulistukset**

1716. Autuaaksijulistukset ovat Jeesuksen saarnan ydintä. Niiden julistaminen uudistaa valitulle kansalle Abrahamista lähtien annetut lupaukset. Tämä julistus täyttää lupaukset liittämällä ne, ei enää yhteen maahan, vaan taivasten valtakuntaan: 2546

”Autuaita ovat hengessään köyhät, sillä heidän on taivasten valtakunta.
 Autuaita ovat murheelliset: he saavat lohdutuksen.
 Autuaita ovat kärsivälliset: he perivät maan.
 Autuaita ovat ne, joilla on vanhurskauden nälkä ja jano: heidät ravitaan.
 Autuaita ovat ne, jotka toisia armahtavat, sillä heidät armahdetaan.
 Autuaita ovat puhdassydämiset, sillä he saavat nähdä Jumalan.

¹² Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 22.

¹³ vrt. sama, 15.

¹⁴ sama, 17.

¹⁵ sama, 16.

Autuaita ovat rauhantekijät, sillä heitä kutsutaan Jumalan lapsiksi.

Autuaita ovat ne, joita vanhurskauden vuoksi vainotaan, sillä heidän on taivasten valtakunta.

Autuaita olette te, kun teitä minun tähteni herjataan ja vainotaan ja kun teistä valheellisesti puhutaan kaikkea pahaa. Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä palkka, jonka te taivaissa saatte, on suuri (vrt. Matt. 5:3–12).

1717. Autuaaksijulistukset piirtävät meille Jeesuksen kasvot ja hänen rakautensa. Ne ilmaisevat hänen kärsimiseensä ja ylösnousemukseensa liitettyjen uskovien kutsumusta; ne kuvaavat kristillisen elämän tekoja ja asenteita; ne ovat yllättäviä lupauksia, jotka ylläpitävät toivoa ahdistuksissa; ne julistavat siunauksia ja palkkioita, jotka opetuslapset ovat jo salatulla tavalla saaneet omakseen ja jotka ovat jo alkaneet toteutua Neitsyt Marian ja kaikkien pyhien elämässä. 459, 1820

II Onnen kaipaus

1718. Autuaaksijulistukset ovat vastaus luonnolliseen onnen kaipuuseen. Tämä kaipaus on peräisin Jumalasta. Hän on sen pannut ihmisen sydämeen vetääkseen sen luokseen, sillä Jumala yksin voi täyttää kaipauksen: 27, 1024

”Kaikkihan me tahdomme elää onnellisina, eikä ihmissuvussa ole ketään, joka ei olisi tästä samaa mieltä, vieläpä ennen kuin asia on ehditty ääneen lausuakaan.”¹⁶

”Millä tavalla minun tulisi etsiä sinua, Herra? Sillä jos etsin sinua, Jumalani, etsin onnen täyttämää elämää. Etsin sinua, jotta sieluni eläisi. Sillä ruumiini elää sieluni kautta, ja sieluni elää sinun kauttasi.”¹⁷ 2541

”Jumala yksin tyydyttää ihmisten kaipauksen.”¹⁸

1719. Autuaaksijulistukset ilmaisevat ihmisen olemassaolon tarkoituksen, ihmisen toiminnan lopullisen päämäärän: Jumala kutsuu meidät autuuteensa. Tämä kutsu on osoitettu jokaiselle ihmiselle henkilökohtaisesti, mutta myös koko kirkolle, koko sille uudelle kansalle, joka koostuu lupauksen vastaanottaneista ja uskossa siitä elävistä ihmisistä. 1950

III Kristittyjen autuus

1720. Uusi testamentti käyttää useita ilmaisuja kuvaamaan onnellisuutta, johon Jumala kutsuu ihmisen: Jumalan valtakunnan tuleminen;¹⁹ Jumalan katseleminen: ”Autuaita ovat puhdassydämiset, sillä he saavat nähdä Jumalan” (Matt. 5:8);²⁰ astuminen Herran iloon²¹ ja pääsy Jumalan lepoon.²² 1027

¹⁶ pyhä Augustinus, *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 3, 4: PL 32, 1312.

¹⁷ pyhä Augustinus, *Tunnustuksia*, 10, 20, 29: PL 32, 791.

¹⁸ pyhä Tuomas Akvinolainen, *In Symbolum Apostolorum scilicet ”Credo in Deum” expositio*, c.15.

¹⁹ vrt. Matt. 4:17.

²⁰ vrt. 1 Joh. 3:2; 1 Kor. 13:12.

²¹ vrt. Matt. 25:21,23.

²² vrt. Hepr. 4:7–11.

”Siellä vietämme juhlaa ja katselemme, katselemme ja rakastamme, rakastamme ja ylistämme. Niin, näin se tulee olemaan lopussa ja loputtomasti. Sillä mikä muu olisikaan päämäärämme kuin pääsy valtakuntaan, jolla ei ole lainkaan loppua?”²³

1721. Jumala on kutsunut meidät olemiseen, jotta tuntuimme hänet, palvelisimme häntä, rakastaisimme häntä ja niin pääsisimme paratiisiin. Autuus tekee meidät ”jumalallisesta luonnosta osallisiksi” (2 Piet. 1:4), siis myös ikuisesta elämästä.²⁴ Siinä ihminen astuu Kristuksen kunniaan²⁵ ja kolmiyhteisen elämän autuaaseen iloon. 260

1722. Tällainen autuus ylittää ihmisen ymmärryksen ja hänen pelkästään ihmilliset voimansa. Se on Jumalan ilmainen lahja. Siksi sitä kutsutaan yli-luonnolliseksi samalla tavalla kuin armoa, joka valmistaa ihmisen astumaan Jumalan iloon. 1028

”Autuaat ovat ne, joilla on puhdas sydän, sillä he saavat nähdä Jumalan.’ Mutta kukaan ei voi ’nähdä Jumalaa’ sellaisena kuin hän itse on suuruudessaan ja sanoin kuvaamattomassa kirkkaudessaan ’ja pysyä elossa’, sillä Isä on käsittämätön. Mutta rakkaudessaan, ihmisystävällisyydessään ja kaikkivallassaan hän menee niin pitkälle, että hän suo niille, jotka rakastavat häntä, etuoikeuden nähdä Jumalan ... Sillä ’se mikä on mahdotonta ihmisille, on mahdollista Jumalalle.’”²⁶ 294

1723. Luvattu autuus asettaa meidät tärkeiden moraalisten ratkaisujen eteen. Se kutsuu meidät puhdistamaan sydämemme pahoista taipumuksista ja pyrkimään rakastamaan Jumalaa yli kaiken. Se opettaa meille, ettei todellista onnea saada rikkaudesta eikä hyvinvoinnista, ei maineesta eikä vallasta, ei yleensääkään mistään ihmisen aikaansaamasta – olkoon se vaikka niinkin arvokasta kuin tieteet, tekniikka ja taide – eikä myöskään yhdeltäkään luodulta, vaan yksistään Jumalalta, joka on kaiken hyvän ja kaiken rakkauksen lähde. 2519, 227

”Rikkauden edessä kaikki lankeavat polvilleen; sille väkijoukot, ihmismassat osoittavat vaistomaisesti kunnioitustaan. He mittaavat onnea omaisuudella, ja omaisuudella he mittaavat arvostusta ... Tämä kaikki johtuu siitä vakaumuksesta, että rikkaus avaa kaikki mahdollisuudet. Rikkaus on eräs tämän päivän epäjumalista ja kuuluisuus on toinen ... Kuuluisuus, se että nimi on kaikkien huulilla ja panee väen liikkeelle (sitä voitaisiin nimittää sanomalehtikuuluisuudeksi) on nyt tullut joksikin itsessään suureksi ja hyväksi ja kunnioituksen aiheeksi.”²⁷

1724. Kymmenen käskyä, vuorisaarna ja apostolien opetus osoittavat meille tien, joka johtaa taivasten valtakuntaan. Me kuljemme tätä tietä askel askeleelta arkipäivän toimissamme Pyhän Hengen armon tukemina. Kristuksen sanan vaikutuksesta kannamme kirkossa vähän kerrassaan hedelmää Jumalan kunniaksi.²⁸

²³ pyhä Augustinus, *De civitate Dei*, 22, 30: PL 41, 804.

²⁴ vrt. Joh. 17:3.

²⁵ vrt. Room. 8:18.

²⁶ pyhä Ireneus, *Adversus haereses*, 4, 20, 5: SC 100, 638.

²⁷ John Henry Newman, *Discourses addressed to Mixed Congregations*, 5 . Saintliness.

²⁸ vrt. *vertaus kylväjästä*, Matt. 13:3–23.

LYHYESTI

1725. Autuaaksijulistukset uudistavat ja täyttävät Jumalan Abrahamin ajoista lähtien antamat lupaukset suuntaamalla ne koskemaan taivasten valtakuntaa. Ne antavat vastauksen onnen kaipuuseen, jonka Jumala on pannut ihmisen sydämeen.
1726. Autuaaksijulistukset näyttävät meille sen lopullisen päämäärän, johon Jumala meitä kutsuu: taivasten valtakunnan, Jumalan katselemisen, osallisuuden jumalallisesta luonnosta, ikuisen elämän, Jumalan lapsen aseman ja levon Jumalassa.
1727. Ikuisen elämän autuus on Jumalan ilmainen lahja; se on yliluonnollinen samalla tavalla kuin armo, joka siihen ohjaa.
1728. Autuaaksijulistukset asettavat meidät tärkeiden, ajallisia hyvyyksiä koskevien ratkaisujen eteen. Ne puhdistavat sydämemme ja opettavat meitä rakastamaan Jumalaa yli kaiken.
1729. Taivaan autuus antaa meille mitan, jonka avulla voimme arvioida, käytämmekö ajallisia hyvyyksiä Jumalan lain mukaisesti.

Kolmas artikkeli

IHMISEN VAPAUS

1730. Jumala on luonut ihmisen järjelliseksi olennoiksi ja antanut hänelle arvon olla persoona, joka toimii omasta aloitteestaan ja on tekojensa herra, sillä ”Jumala tahtoi jättää ihmisen hänen omien ratkaisujensa varaan’ (Sir. 15:14), jotta ihminen omasta halustaan etsisi Luojaansa ja hänestä kiinni pitäen vapaaehtoisesti saavuttaisi runsaan ja onnellisen täydellisyyden”.²⁹ 30

”Ihmisellä on järki ja sen kautta hän on Jumalan kaltainen, luotu vapauteen ja omien tekojensa herraksi.”³⁰

I Vapaus ja vastuu

1731. Vapaus on ymmärrykseen ja tahtoon perustuva kyky toimia tai olla toimimatta, tehdä tämä tai tuo ja siten tehdä harkittuja tekoja omaehtoisesti. Vapaan tahtonsa kautta jokainen voi määrätä omasta itsestään. Vapaus on ihmisessä oleva voima kasvaa ja kypsyä totuudessa ja hyvydessä. Vapaus

²⁹ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 17.

³⁰ pyhä Ireneus, *Adversus haereses*, 4, 4, 3: PG 7, 983.

saavuttaa täyttymyksensä silloin, kun se suuntautuu Jumalaan, meidän autteemme. 1721

1732. Niin kauan kuin vapaus ei ole lopullisesti kiinnittynyt korkeimpaan hyvänsä, Jumalaan, siihen sisältyy mahdollisuus *valita hyvä tai paha*, siis joko kasvaa kohti täydellisyyttä tai epäonnistua ja tehdä syntiä. Vapaus on varsinaisessa mielessä inhimillisten tekojen tuntomerkki. Se on perustana joko kiitokselle tai moitteelle, ansiolle tai syyllistymiselle. 396, 1849, 2006

1733. Mitä enemmän ihminen tekee hyvää, sitä vapaammaksi hän tulee. Todellista vapautta on vain hyvyyden ja oikeudenmukaisuuden palvelemisessa. Valinta olla tottelematon ja paha on vapauden väärinkäyttöä ja johtaa synnin orjuuteen.³¹ 1803

1734. Vapaus tekee ihmisen *vastuulliseksi* teoistaan siinä määrin kuin teot ovat tahdottuja. Edistyminen hyveessä, hyvän kasvava tunteminen ja askeesi vahvistavat tahdon herruutta tekoihin nähden. 1036, 1804

1735. Tietämättömyys, epähuomio, väkivalta, pelko, tottumukset, voimakkaat tunnetilat ja muut psyykkiset tai yhteiskunnalliset tekijät voivat vähentää ja jopa poistaa teon tekijän *syyllisyyttä* ja vastuuta teostaan. 597

1736. Jokaisesta suoranaisesti tahdotusta teosta on vastuussa sen tekijä.

Niinpä Herra kysyy Eevalta syntiinlankeemuksen jälkeen paratiisissa: ”Mitä olet tehnyt?” (1 Moos. 3:13). Saman kysymyksen hän tekee Kainille.³² Profeetta Naatan esittää sen kuningas Daavidille, kun tämä oli tehnyt aviorikoksen Urian vaimon kanssa ja antanut tappaa Urian.³³ 2568

Teko voi olla epäsuorasti tahdottu silloin, kun se johtuu sellaisen asian laiminlyömisestä, mikä olisi pitänyt tietää tai tehdä, esimerkkinä onnettomuus, jonka syynä on välinpitämättömyys liikennesäännöistä.

1737. Eräissä tapauksissa teon tekijä voi joutua kantamaan seurauksen, jota hän ei ole tahtonut, esimerkkinä äidin uupumus sairaan lapsen hoitamisesta. Seurausta ei lueta tekijän syyksi, jos hän ei ole tahtonut sitä sen paremmin päämääräksi kuin välineeksikään, esimerkiksi jos joku kuolee auttaessaan vaaraan joutunutta ihmistä. Sen sijaan ikävä seuraus katsotaan tekijän syyksi, jos se oli ennalta nähtävissä ja tekijä olisi voinut sen välttää, esimerkiksi silloin, kun juopunut autolla ajaessaan surmaa ihmisen. 2263

1738. Ihminen toteuttaa vapauttaan suhteissaan toisiin ihmisiin. Jokaisella ihmisellä on luonnostaan oikeus tulla tunnustetuksi vapaaksi ja vastuulliseksi olennoksi, koska hänet on luotu Jumalan kuvaksi. Jokainen ihminen on velvollinen osoittamaan jokaista ihmistä kohtaan tätä kunnioitusta. *Oikeus toteuttaa vapauttaan* liittyy erottamattomasti ihmispersoonan arvokkuuteen,

³¹ vrt. Room. 6:17.

³² vrt. 1 Moos. 4:10.

³³ vrt. 2 Sam. 12:7–15.

varsinkin moraalien ja uskonnon asioissa.³⁴ Valtion lainsäädännön tulee tunnustaa tämä oikeus ja suojella sitä yhteisen hyvän ja julkisen järjestyksen asettamissa rajoissa.³⁵ 2106, 210

II Ihmisen vapaus pelastuksen taloudenhoidossa

1739. *Vapaus ja synty*. Ihmisen vapaus on rajallinen ja altis lankeemuksille. Itse asiassa ihminen onkin langennut. Hän on tehnyt syntiä vapaaehtoisesti. Torjuessaan Jumalan rakkauden suunnitelman hän petti itseään; hänestä tuli synnin orja. Tämä ihmisen ensimmäinen vieraantuminen itsestään toi mukanaan monia muita vieraantumisia. Ihmiskunnan historia todistaa alusta lähtien kauheuksista ja sorrosta, jotka ovat lähteneet ihmisen sydäimestä hänen käyttäessään vapauttaan väärin. 387, 401

1740. *Vapautta uhkaavat vaarat*. Vapaus ei anna meille oikeutta sanoa ja tehdä mitä tahansa. On väärin väittää, että ”ihminen, joka on vapauden subjekti, riittää itselleen, ja hänen päämääränsä on omien etujensa tyydyttäminen nauttimalla maallisista hyvyyksistä”.³⁶ Liian usein käy niin, että vapauden oikean toteutumisen edellytyksinä olevat taloudelliset, yhteiskunnalliset, poliittiset ja kulttuuriset tekijät jäävät huomiotta tai niitä avoimesti loukataan. Tällaiset sokaistumiset ja epäoikeudenmukaisuudet tekevät vaikeaksi moraalisena elämän ja johdattavat sekä vahvat että heikot kiusaukseen tehdä syntiä lähimmäisenrakkautta vastaan. Kun ihminen erkaantuu moraalilaista, hän vahingoittaa omaa vapauttaan, kahlehtii itsensä omaan itseensä, repii rikki veljeyden siteet kaltaisiinsa ja nousee kapinaan jumalallista totuutta vastaan. 2108, 1887

1741. *Vapautus ja pelastus*. Kristus on kunniakkaalla ristillään hankkinut pelastuksen kaikille ihmisille. Hän on lunastanut heidät synnistä, joka piti heitä vankeinaan. ”Vapauteen Kristus vapautti meidät” (Gal. 5:1). Hänessä yhdistymme ”totuuteen”, joka tekee meidät vapaiksi.³⁷ Meille on lahjoitettu Pyhä Henki, ja ”missä Herran Henki on, siellä on vapaus” (2 Kor. 3:17), opettaa pyhä Paavali. Jo nyt kerskaamme Jumalan lasten vapaudesta.³⁸ 782

1742. *Vapaus ja armo*. Kristuksen armo ei millään tavalla kilpaile vapautemme kanssa, kun meidän vapautemme on sopusoinnussa sen toden ja hyvän kanssa, minkä Jumala on pannut ihmisen sydämeen. Päinvastoin, kuten kristillinen kokemus todistaa erityisesti rukouksessa: Mitä kuuliaisempia olemme armon innoituksille, sitä enemmän kasvaa sisäinen vapautemme ja

³⁴ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 2.

³⁵ vrt. sama, 7.

³⁶ Uskonopin kongregatio, ohje *Libertatis conscientia*, 13.

³⁷ vrt. Joh. 8:32.

³⁸ vrt. Room. 8:21.

luottamuksemme niissä koettelemuksissa, jotka kohtaamme maailman paineissa ja pakotteissa. Armon vaikutusten kautta Pyhä Henki kasvattaa meitä hengelliseen vapauteen tehdäkseen meidät vapaiksi työtovereikseen kirkossa ja maailmassa. 2002, 1784

”Kaikkivaltias, armollinen Jumala, poista tieltämme kaikki, mikä vahingoittaa meitä, niin että sielultamme ja ruumiiltamme vapaina voisimme esteettä toimittaa sinulle tätä palvelusta.”³⁹

LYHYESTI

1743. Jumala on jättänyt ihmisen ”vapaan tahtonsa valtaan” (Sir. 15:14), jotta ihminen pysyisi vapaaehtoisesti Luojansa kanssa ja niin voisi saavuttaa autuaan täydellisyyden.⁴⁰
1744. Vapaus on valta toimia tai olla toimimatta ja siten tehdä harkittuja tekoja itsenäisesti. Vapaus saavuttaa täydellisyytensä, kun se suuntautuu Jumalaan, korkeimpaan Hyvään.
1745. Vapaus on varsinaisesti inhimillisten tekojen tuntomerkki. Se asettaa ihmiselle vastuun tahtoen tehdyistä teoista. Ihmisen harkitut teot ovat sanan varsinaisessa mielessä hänen omiaan.
1746. Tietämättömyys, väkivalta, pelko ja muut psyykkiset tai yhteiskunnalliset syyt voivat vähentää tekijän syyllisyyttä tai vastuuta teostaan tai poistaa sen.
1747. Oikeus harjoittaa vapauttaan on ihmisarvoon erottamattomasti liittyvä vaatimus, varsinkin moraalin ja uskonnon asioissa. Vapauden harjoittaminen ei kuitenkaan anna oikeutta sanoa ja tehdä mitä tahansa.
1748. ”Vapauteen Kristus vapautti meidät” (Gal. 5:1).

³⁹ Kirkkovuoden tavallisen ajan 32. sunnuntain päivän rukous: Missale Romanum.

⁴⁰ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 17.

Neljäs artikkeli

IHMISEN TEKOJEN MORAALINEN LUONNE

1749. Vapaus tekee ihmisestä moraalisen subjektin. Tietoisesti toimiessaan ihminen on niin sanoaksemme *tekojensa isä*. Ne teot, jotka ovat varsinaisessa mielessä inhimillisiä eli vapaasti omantunnon ratkaisun perusteella valittuja tekoja, ovat moraalisesti arvioitavissa. Ne ovat joko hyviä tai pahoja. 1732

I Moraalin lähteet

1750. Ihmisen tekojen moraalinen luonne riippuu

- valitusta kohteesta;
- päämäärästä johon pyritään eli aikomuksesta;
- tekoon liittyvistä olosuhteista.

Kohde, aikomus ja olosuhteet muodostavat inhimillisten tekojen moraalisuuden lähtökohdat tai olennaiset elementit.

1751. Valittu *kohde* on sellainen hyvä, johon tahto tietoisesti kohdistuu. Kohde on inhimillisen teon ”materiaali”. Valittu kohde määrää tahdon aktin moraalisen luonteen sen mukaan kuin järki tunnistaa tämän kohteen ja määrittää, onko se yhteensopiva todellisen hyvän kanssa vai eikö se ole. Moraalin objektiiviset säännöt ilmaisevat hyvän ja pahan järjennukaisen järjestyksen, josta omatunto todistaa. 1794

1752. *Aikomus* (intentio), toisin kuin kohde, kuuluu toimivaan subjektiin. Koska aikomus sijoittuu teon tahdolliseen lähtökohtaan ja määrittää sitä tavoitteen kautta, aikomus on olennainen tekijä määritettäessä teon moraalisuutta. Päämäärä on se, mihin aikomus ensi sijassa kohdistuu, ja se osoittaa teon tavoitteen. Aikomus on päämäärään kohdistuva tahdon liike; se katsoo teon päätepistettä. Se pyrkii siihen hyvään, jota kyseisestä teosta odotetaan. Se ei rajoitu yksittäisten tekojen suorittamiseen, vaan voi kohdistaa useita tekoja samaan päämäärään; se voi suunnata koko elämän sen lopulliseen päämäärään. Esimerkiksi jonkin palveluksen tekemisen päämääränä voi olla lähimmäisen auttaminen, mutta samanaikaisesti myös rakkaus Jumalaan kaikkien tekojemme lopullisena päämääränä. Yksi ja sama teko voi myös olla useamman aikomuksen innoittama, esimerkiksi silloin, kun jokin palvelus tehdään suosion tavoittelemiseksi tai kerskailun aiheeksi. 2520, 1731

1753. Hyvä aikomus (esimerkiksi lähimmäisen auttaminen) ei tee hyväksi tai oikeaksi käyttäytymistä, joka itsessään on väärä (kuten valhe tai panettelu). Päämäärä ei pyhitä keinoja. Siitä syystä ei esimerkiksi syyttömän tuomitsemista voida pitää oikeutettuna keinona koko kansan pelastamiseksi.

Sitä vastoin jokin itsessään hyvä teko (esim. almujen anto) muuttuu pahaksi, kun siihen liittyy huono aikomus (esim. turhamaisuus).⁴¹ 2479, 596

1754. *Olosuhteet*, seuraukset mukaan lukien, ovat moraalisen teon toissijaisia elementtejä. Osaltaan ne vahvistavat tai heikentävät ihmisen tekojen hyvyyttä tai pahuutta (sellainen olosuhde on esimerkiksi varastetun summan suuruus). Ne voivat myös vähentää tai lisätä tekijän vastuuta (teko voi joutua esimerkiksi kuolemanpelosta). Olosuhteet eivät voi itsessään muuttaa tekojen moraalista laatua; ne eivät voi tehdä itsessään pahasta teosta jotakin hyvää tai oikeutettua. 1735

II Hyvät ja pahat teot

1755. *Moraalisesti hyvä teko* edellyttää, että sekä sen kohde että päämäärä ja olosuhteet ovat hyvät. Huono päämäärä tekee teon huonoksi silloinkin, kun sen kohde on itsessään hyvä (esimerkiksi rukous ja paasto, ”jotta ihmiset sen näkisivät”).

Valittu kohde voi jo yksinään tehdä koko teon huonoksi. On olemassa konkreettista käyttäytymistä, kuten esimerkiksi haureus, jonka valitseminen on aina väärin, koska sen valitseminen merkitsee tahdon vääristymistä eli jotakin moraalisesti pahaa.

1756. Sen tähden on erehdys arvioida ihmisen tekojen moraalisuutta tarkastelemalla vain niitä ohjaavaa aikomusta tai olosuhteita (ympäristöä, yhteiskunnan aiheuttamaa painetta, pakkoa tai välttämättömyyttä), jotka muodostavat teon puitteet. On olemassa tekoja, jotka itsestään ja itsessään ovat kohteensa tähden aina vakavasti kiellettyjä, esimerkiksi jumalanpilkka ja väärä vala, murha ja aviorikos. Ei ole lupa tehdä jotakin pahaa, jotta siitä syntyisi jotakin hyvää. 1789

LYHYESTI

1757. Kohde, aikomus ja olosuhteet muodostavat ihmisen tekojen moraalisuuden ”lähteet”.

1758. Valittu kohde määrää tahdon aktin moraalisuuden sen mukaan, tietääkö ja arvioiko järki sen hyväksi vai pahaksi.

1759. ”Yhtään hyvässä aikomuksessa suoritettua pahaa tekoa ei voida hyväksyä.”⁴² Päämäärä ei pyhitä keinoja.

⁴¹ vrt. Matt. 6:2–4

⁴² pyhä Tuomas Akvinolainen, *In duo praecepta caritatis et in decem Legis praecepta expositio*, c. 6.

1760. Jotta teko olisi moraalisesti hyvä, on sekä kohteen, aikomuksen että olosuhteiden oltava hyvät.
1761. On olemassa konkreettista käyttäytymistä, jonka valitseminen on aina väärin, koska sen valitseminen sisältää tahdon vääristymisen eli moraalista paha. Ei ole lupa tehdä paha, jotta siitä syntyisi jotakin hyvää.

Viides artikkeli

PASSIOIDEN MORAALISUUS

1762. Ihminen suuntautuu tietoisten tekojen kautta autuuteen. Hänen kokemansa passiot tai tunteet voivat valmistaa häntä siihen ja auttaa häntä sen saavuttamaan.

I Passiot (intohimot)

1763. Termi ”passio” kuuluu perinteiseen kristilliseen käsitteistöön. Passioilla tarkoitetaan tunteita tai aistisuuden liikeyhteyksiä, jotka taivuttavat ihmistä toimimaan tai olemaan toimimatta sen mukaan, toteaako tai kuvitteleeko hän jonkin asian hyväksi tai pahaksi.

1764. Passiot ovat ihmisen psyyken luonnollisia osatekijöitä. Ne muodostavat ylitys- ja kosketuskohdan aistisuuden ja henkisyyden välillä. Meidän Herramme kutsuu ihmisen sydäntä lähteeksi, josta passioiden liikkeet saavat alkunsa.⁴³ 368

1765. Passioita on paljon. Perustavin passio on rakkaus (amor), jonka hyvän vetovoima saa liikkeelle. Rakkaus saa aikaan kaipauksen puuttuvaa hyvää kohtaan ja herättää toivon saavuttaa se. Tämä kaikki saa täyttymyksensä omaksi saadun hyvän tuottamassa nautinnossa ja ilossa. Pahan havaitseminen synnyttää uhkaavaan pahaan kohdistuvaa vihaa, inhoa ja pelkoa ja johdattaa murheeseen läsnäolevasta pahasta tai sitä vastustavaan suuttumukseen.

1766. ”Rakastaminen merkitsee hyvän tahtomista jollekulle.”⁴⁴ Kaikki muut tunteet virtaavat tästä ihmissydämen alkuliikkeestä hyvää kohti. Vain hyvää voidaan rakastaa.⁴⁵ ”Tunteiden liikkeet ovat pahoja, jos rakkaus on paha, ja hyviä, jos rakkaus on hyvä.”⁴⁶ 1704

⁴³ vrt. Mark. 7:21

⁴⁴ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, I-II, 26, 4.

⁴⁵ vrt. pyhä Augustinus, *De Trinitate*, 8, 3, 4: PL 42, 949.

⁴⁶ pyhä Augustinus, *De Civitate Dei*, 14, 7: PL 41, 410.

II Passiot ja moraalinen elämä

1767. Passiot eivät ole itsessään hyviä eivätkä pahoja. Niitä voidaan arvioida moraalisesti vain siinä määrin kuin järki ja tahto ohjaavat niitä. Passioita kutsutaan tahdonalaisiksi silloin, ”kun tahto innostaa niitä tai tahto ei estä niitä”.⁴⁷ Moraalisesti tai inhimillisesti täydelliseen hyvään kuuluu, että järki säätelee passioita.⁴⁸ 1860

1768. Voimakkaat tunteet eivät ole ihmisen moraalisesta hyvyyden tai pyhyden arviointiperuste, mutta ne ovat tyhjentyneen varasto kuvia ja tuntemuksia, jotka ilmentävät moraalista elämää. Passiot ovat moraalisesti hyviä, kun ne edistävät hyvän tekemistä, ja päinvastaisessa tapauksessa ne ovat moraalisesti pahoja. Hyvään pyrkivä tahto suuntaa hyvään ja autuuteen ne aistisuuden liikahtukset, jotka se omaksuu; paha tahto alistuu vääristyneiden passioiden mukaiseksi ja vahvistaa vielä niitä. Passiot ja tunteet voivat tulla omaksutuiksi *hyveisiin* tai ne voivat turmeltua *paheiden* aineksiksi. 1803, 1865

1769. Kristillisessä elämässä Pyhä Henki itse vie työnsä päätökseen paneamalla liikkeelle koko ihmisen tuskineen, pelkoineen ja murheineen, niin kuin Herran kuolemantuskasta ja kärsimyksestä näemme. Kristuksessa ihmisen tunteet voivat saada täyttymyksensä kristillisessä rakkaudessa ja Jumalan autuudessa.

1770. Moraalinen täydellisyys merkitsee sitä, ettei ihmistä pane liikkeelle hyvää kohti ainoastaan hänen tahtonsa, vaan myös hänen aistisuutensa, niin kuin psalmissa sanotaan: ”Minun sieluni ja ruumiini kohottaa riemuhuudon, kun tulen elävän Jumalan eteen” (Ps. 84:3). 30

LYHYESTI

1771. Ilmaisuihin ”passiot” tarkoittaa aistisuuden liikahtuksia tai tunteita. Tunteidensa liikahtuksissa ihminen aavistaa hyvän jo ennakolta ja on epäluuloinen pahaa kohtaan.

1772. Tärkeimmät passiot ovat rakkaus ja viha, kaipaus ja pelko, ilo ja suru sekä suuttumus.

1773. Aistisuuden liikahtuksina passiot eivät ole moraalisesti hyviä eivätkä pahoja; järkeä ja tahtoa totellessaan tai nämä hylätessään ne ovat moraalisesti joko hyviä tai pahoja.

⁴⁷ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae* I-II, 24, 1

⁴⁸ sama, I-II, 24, 3.

1774. Passiot ja tunteet voivat tulla omaksutuiksi hyveisiin tai ne voivat turmeltua pahuuden aineksiksi.
1775. Ihmisen moraalinen täydellisyys on siinä, ettei ainoastaan hänen tahdonsa vaan myös hänen ”sydämensä” saa hänet liikkeelle hyvää kohti.

Kuudes artikkeli

OMATUNTO

1776. ”Omantunnon syvyydessä ihminen löytää lain, jota hän ei itse anna itselleen, vaan jota hänen täytyy totella. Sen ääni kutsuu häntä aina rakastamaan ja tekemään hyvää sekä välttämään paha, ja silloin kun sen hetki tulee, sen ääni kaikuu hänen sydämessään ... Ihmisen sydämessä on nimittäin Jumalan kirjoittama laki. Omatunto on ihmisen salaisin ydin ja pyhäkkö. Siellä hän on yksin Jumalan kanssa, ja sen sisimmässä kaikuu Jumalan ääni.”⁴⁹ 1954

I Omantunnon ratkaisu

1777. Moraalinen omatunto,⁵⁰ joka on ihmispersoonan sydämessä, käskää häntä tilanteen tullen tekemään hyvää ja jättämään tekemättä paha. Se arvioi myös konkreettiset ratkaisut antamalla hyväksymisensä hyvälle ratkaisuille ja kieltäytymällä hyväksymästä pahoja.⁵¹ Se vahvistaa totuuden auktoriteetin liittämällä sen korkeimpaan hyvään, Jumalaan, joka vetää ihmistä puoleensa ja jolta ihminen vastaanottaa käskyt. Omaatuntoa kuunnellessaan ymmärtävä ihminen voi kuulla Jumalan puhuvan hänelle. 1766, 2071

1778. Moraalinen omatunto on järjen arvio, josta ihminen tietää, onko hänen aikomansa, juuri meneillään oleva tai jo tehty konkreettinen tekonsa moraalisesti hyvä vai paha. Kaikessa, mitä ihminen sanoo ja tekee, hänen velvollisuutensa on pitäytyä tarkasti siihen, minkä hän tietää olevan varmasti oikein. Omantunnon ratkaisusta ihminen havaitsee ja oppii tuntemaan Jumalan lain säädökset. 1749

Omatunto on ”hengen laki” ja vielä sen lisäksi ”välitön puhuttelu”, johon sisältyy ”myös vastuullisuus, velvollisuus, pelko ja lupaus” ... ”Se on sen sanansaattaja, joka puhuu meille verhon takaa sekä luonnossa että armosta ja opettaa ja hallitsee meitä. Kristuksen kaikkien sijaisten joukossa omatunto on ensimmäisellä sijalla.”⁵²

⁴⁹ Vatikaanin II kirkkok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 16.

⁵⁰ vrt. Room. 2:14–16.

⁵¹ vrt. Room. 1:32

⁵² John Henry Newman, *A Letter to the Duke of Norfolk*, 5: Certain Difficulties felt by Anglicans in Catholic Teaching.

1779. On tärkeää jokaiselle ihmiselle, että hän on kylliksi läsnä omalle itselleen, jotta hän voi kuulla ja noudattaa omantuntonsa ääntä. Tämä *sisäisyyden* vaatimus on sitäkin välttämättömämpi, koska elämä pyrkii usein estämään kaiken harkinnan, tutkistelun tai itseensä menemisen. 1886

”Käänny omantuntosi puoleen ja kysy siltä ... Kääntykää, veljet, itseenne, ja kaikessa, mitä teette, katsokaa häntä, joka on todistajanne, Jumalaa!”⁵³

1780. Ihmispersoonan arvokkuuteen kuuluu ja se vaatii *moraalisen omantunnon suoruutta*. Moraaliseen omaantuntoon sisältyy moraalisuuden periaatteiden havaitseminen (synderesis) ja niiden soveltaminen olosuhteisiin arvioimalla jonkin teon perusteita ja tavoitteita, sekä lopputuloksena arvio itse aiotusta tai jo tehdystä konkreettisesta teosta. Moraaliseen hyvään sisältyvä totuus, jota järjen laki julistaa, tunnetaan käytännön ja konkreettisten tekojen tasolla omantunnon *viisaan ratkaisun* kautta. Ihmistä, joka tekee ratkaisunsa tämän tuomion mukaisesti, sanotaan ymmärtäväiseksi. 1806

1781. Omantunnon tähden on mahdollista *ottaa vastuu* tehdyistä teoista. Jos ihminen tekee paha, hänessä voi kuitenkin säilyä oikein ratkaiseva omantunto, joka todistaa hyvän universaalisesta totuudesta, samalla kun se todistaa hänen yksittäisen valintansa pahuudesta. Omantunnon tuomio sisältää pantin toivosta ja laupeudesta. Todistaessaan tehdystä pahasta se palauttaa mieleen anteeksipyyttämisen sekä hyvän, jota on yhä tehtävä, ja hyveet, joita on edelleen edistettävä Jumalan armon avulla. 1731

”Me voimme hänen edessään rauhoittaa sydämemme, jos se meitä jostakin syyttää. Jumala on meidän sydäntämme suurempi ja tietää kaiken” (1 Joh. 3:19–20).

1782. Ihmisellä on oikeus toimia vapaasti omantuntonsa mukaan ja tehdä siten moraaliset ratkaisunsa henkilökohtaisesti. ”Häntä ei siis saa pakottaa toimimaan vastoin omaatuntoaan. Mutta häntä ei saa myöskään estää toimimasta omantuntonsa mukaan, varsinkaan uskonnon asioissa.”⁵⁴ 2106

II Omantunnon kasvattaminen

1783. Omantunnon pitää tulla tietoisemmaksi ja varmemmaksi ja moraalisien ratkaisujen tulee saada ohjausta. Kouliintunut omantunto ratkaisee oikein ja totuudenmukaisesti. Se noudattaa ratkaisuissaan järkeä ja suuntautuu todelliseen hyvään, jota Luoja on viisautessaan tahtonut. Meidän omatuntomme tarvitsee välttämättä kasvatusta, koska meihin kohdistuu huonoja vaikutteita ja me olemme alituisesti kiusauksessa antaa omalle arviollemme etusijan ja hylätä kirkon antamat opetukset. 2039

⁵³ pyhä Augustinus, *In epistulam Ioannis ad Parthos tractatus*, 8, 9: PL 35, 2041.

⁵⁴ Vatikaanin II kirkkokok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 3.

1784. Omantunnon kasvattaminen on koko elämän kestävä tehtävä. Se johtaa lapsen jo ensimmäisistä elinvuosista alkaen tuntemaan omassatunnossa havaittavan sisäisen lain ja noudattamaan sitä. Viisaasti toteutettu kasvatus innostaa harjoittamaan hyveitä. Se varjelee tai vapauttaa pelosta, itsekkyydestä ja ylpeydestä, vääristä syyllisyydentunteista ja itsetyytyväisyydestä, joita ihmisessä voi syntyä inhimillisen heikkouden ja pahojen tekojen tähden. Omantunnon kasvatus takaa vapauden ja antaa sydämeen rauhan. 1742

1785. Omantunnon kasvattamisessa Jumalan sana on valona tiellämme. Meidän on omaksuttava se uskossa ja rukouksessa ja toteutettava sitä käytännössä. Meidän tulee myös tutkia omaatuntoamme Kristuksen ristin valossa. Pyhän Hengen lahjat ja toisten kristittyjen todistus ja neuvot tukevat meitä tässä omantunnon tutkimisessa ja kasvattamisessa, jossa meitä ohjaa myös kirkon opetus.⁵⁵ 890

III Omantunnon mukainen ratkaisu

1786. Joutuessaan tekemään moraalisen ratkaisun omatunto voi joko tehdä oikean ratkaisun, joka on sopusoinnussa järjen ja Jumalan lain kanssa, tai päinvastoin väärän ratkaisun, joka etäännyy järjestä ja Jumalan laista.

1787. Ihminen joutuu toisinaan tilanteisiin, joissa omantunnon arvio on epävarma ja ratkaisunteko vaikea. Ihmisen on kuitenkin aina etsittävä oikeaa ja hyvää ja pyrittävä tuntemaan Jumalan laissa ilmaistu Jumalan tahto. 1955

1788. Tähän päästäkseen ihmisen on nähtävä vaivaa kyetäkseen tulkitsemaan omat kokemuksensa ja ajan merkit oikein ymmärtäväisyyden hyveen, asiantuntevien ihmisten neuvojen ja Pyhän Hengen ja hänen lahjojensa avulla. 1806

1789. Seuraavat säännöt pätevät kaikissa tilanteissa:

- Milloinkaan ei ole lupa tehdä pahaa, jotta siitä seuraisi jotakin hyvää. 1756
- Kultainen sääntö: ”Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää se heille” (Matt. 7:12).⁵⁶ 1970
- Kristillinen rakkaus kunnioittaa aina lähimmäistä ja hänen omaatuntoaan: ”Kun te ... teette syntiä veljiänne vastaan ja haavoitatte heidän horjuvaa omaatuntoaan, teette syntiä Kristusta vastaan” (1 Kor. 8:12). ”Sinun on hyvä ... välttää sitä, mikä saa veljesi lankeamaan tai tekee hänet heikoksi” (Room. 14:21). 1827, 1971

⁵⁵ Vatikaanin II kirkkokokous, julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 14.

⁵⁶ vrt. Luuk. 6:31; Tob. 4:15.

IV Omantunnon väärä ratkaisu

1790. Ihmisen on aina toteltava omantuntonsa varmaa ratkaisua. Jos hän toimii tietoisesti sitä vastaan, hän langettaa itselleen tuomion. Tosin voi käydä niinkin, että moraalinen omatunto on tietämättömyyden vallassa ja tekee väärän ratkaisun aiotusta tai jo tehdystä teosta.

1791. Ihminen on usein itse syypää tietämättömyyteensä, esimerkiksi silloin, kun hän ”ei juuri välitä etsiä totuutta ja hyvyyttä, ja kun omatunto syntiin totuttuaan tulee vähitellen miltei sokeaksi”.⁵⁷ Tällaisessa tapauksessa ihminen on vastuussa tekemästään pahasta. 1704

1792. Syynä väärin moraalisiin ratkaisuihin voivat olla tietämättömyys Kristuksesta ja hänen evankeliumistaan, toisten ihmisten antama huono esimerkki, halujen orjuuteen joutuminen, väärin ymmärretty omantunnon autonomian vaatiminen, kirkon auktoriteetin ja sen opetuksen torjuminen sekä haluttomuus kääntyä ja elää kristillisessä rakkaudessa. 133

1793. Jos sen sijaan oikeaa tietoa ei ole millään ollut saatavissa tai asianomainen ei ole vastuussa virheellisestä ratkaisusta, hänen pahaa tekoaan ei voida lukea hänen omaksi syykseen. Teko pysyy siitä huolimatta pahana, puutteena, epäjärjestyksenä. Meidän on siksi nähtävä vaivaa korjataksemme omantunnon virheet. 1860

1794. Todellinen usko valaisee hyvän ja puhtaan omantunnon, sillä kristillinen rakkaus tulee ”puhtaasta sydäimestä, hyvästä omastatunnosta ja vilpittömästä uskosta” (1 Tim. 1:5).⁵⁸

”Mitä enemmän siis vilpittömän omatunto pääsee vallitsemaan, sitä enemmän yksityiset ja yhteisöt luopuvat sokeista päätöksistä ja koettavat noudattaa moraalien objektiivisia normeja.”⁵⁹ 1751

LYHYESTI

1795. ”Omatunto on ihmisen salaisin ydin ja pyhäkkö. Siellä hän on yksin Jumalan kanssa, ja sen sisimmässä kaikuu Jumalan ääni”.⁶⁰

1796. Moraalinen omatunto on järjen arvio, josta ihminen tietää, onko jokin tietty teko hyvä vai paha.

1797. Omantunnon tuomio merkitsee pahaa tehneelle ihmiselle takuuta kääntymyksen mahdollisuudesta ja toivosta.

⁵⁷ Vatikaanin II kirkkok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 16.

⁵⁸ vrt. 1 Tim. 3:9; 2 Tim. 1:3; 1 Piet. 3:21; Apt. 24:16

⁵⁹ Vatikaanin II kirkkok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 16.

⁶⁰ sama, 16.

1798. Hyvin kasvatettu omatunto on vilpitön ja totuudenmukainen. Se antaa tuomionsa järkeä kuunnellen ja sen todellisen hyvän mukaisesti, jonka Luojan viisaus on tahtonut. Jokaisen ihmisen on käytettävä hyväkseen niitä keinoja, joita on olemassa omantunnon kasvattamista varten.
1799. Joutuessaan moraalisen valinnan eteen omatunto voi joko antaa oikean ratkaisun, joka on sopusoinnussa järjen ja Jumalan lain kanssa, tai väärän ratkaisun, joka on ristiriidassa niiden kanssa.
1800. Ihmisen on aina noudatettava omantuntonsa varmaa ratkaisua.
1801. Moraalinen omatunto voi olla vailla tietoa tai ratkaista väärin. Tällainen tietämättömyys ja tällaiset erehdykset eivät aina vapauta syyllisyydestä.
1802. Jumalan sana on valo, joka valaisee tietämme. Meidän on omaksuttava se uskossa ja rukouksessa ja toteutettava sitä käytännössä. Siten kasvatamme omaatuntoamme.

Seitsemäs artikkeli

HYVEET

1803. ”Ajatelkaa kaikkea mikä on totta, mikä on kunnioitettavaa, mikä oikeaa, puhdasta, rakastettavaa ja hyvältä kuuluvaa, tai missä on jokin hyve tai jotakin kiitettävää!” (vrt. Fil. 4:8).

Hyve on pysyvä ja luja valmius tehdä hyvää. Se tekee ihmiselle mahdolliseksi ei ainoastaan tehdä hyviä tekoja, vaan antaa parasta, mitä hänessä on. Hyveellinen ihminen pyrkii kaikessa hyvää kohti. Hän etsii sitä ja kohdistaa siihen käytännölliset valintansa. 1733, 1768

”Hyveellisen elämän päämäärä on tulla Jumalan kaltaiseksi”.⁶¹

I Inhimilliset hyveet

1804. *Inhimilliset hyveet* ovat lujia asenteita, pysyviä valmiuksia, ymmärryksen ja tahdon pitkälle kehittyneitä hyviä ominaisuuksia, jotka säätelevät tekojamme, asettavat halumme järjestykseen ja ohjaavat käyttäytymistämme järjen ja uskon mukaiseksi. Hyveet antavat ihmiselle hänen moraalisesti hy-

⁶¹ pyhä Gregorios Nyssalainen, *De beatitudinibus*, oratio 1.

vään elämäänsä helppoutta, itsensä hallintaa ja iloa. Hyveellinen ihminen on se, joka vapaasti toteuttaa hyvää. 2500

Moraaliset hyveet saavutetaan inhimillisin ponnistuksin. Ne ovat yhtäaikaa moraalisesti hyvien tekojen hedelmiä ja taimia; ne kohdistavat ihmisen kaikki kyvyt osallistumaan Jumalan rakkauteen. 1827

PÄÄHYVEET (KARDINAALIHVEET)

1805. Neljä hyvettä muodostaa moraalisen elämän selkärangan. Siitä syystä niitä nimitetään päähyveiksi (kardinaalihyveiksi, lat. *cardo*, akseli, sarana); kaikki muut hyveet ryhmittyvät näiden ympärille. Nämä neljä hyvettä ovat ymmärtäväisyys tai harkitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, urhoollisuus tai mielenlujuus ja kohtuullisuus tai maltillisuus. ”Rakastaako joku vanhurskautta, jonka vaivannäön hedelmiä ovat hyveet, sillä vanhurskaus opettaa itsehillintää ja ymmärrystä, oikeudenmukaisuutta ja mielenlujutta” (Viis. 8:7). Raamattu ylistää näitä hyveitä monissa muissakin kohdissa käyttäen niistä eri nimiä.

1806. *Ymmärtäväisyys, harkitsevaisuus* (*prudentia*) on hyve, joka tekee käytännöllisen järjen kykeneväksi kaikissa tilanteissa käsittämään todellisen hyvämme ja valitsemaan oikeat keinot sen toteuttamiseksi. ”Järkevä harkitse mitä tekee” (Sananl. 14:15). ”Olkaa siis ymmärtäväiset ja raittiit voidaksenne rukoilla” (1 Piet. 4:7). ”Ymmärrys on oikea sääntö toiminnalle”, kirjoittaa pyhä Tuomas Aristoteleeseen liittyen.⁶² Sillä ei ole mitään tekemistä arkailun tai pelon, monimielisyyden tai vääristelyn kanssa. Sitä kutsutaan nimellä *auriga virtutum* (hyveiden ohjastaja): se ohjaa muita hyveitä antamalla niille säännön ja mitan. Ymmärrys ohjaa välittömästi omantunnon ratkaisua. Ymmärtäväinen ihminen päättää ja järjestää käyttäytymisensä tämän omantunnon ratkaisun mukaan. Ymmärtäväisyyden hyveen avulla me sovelamme erehtymättä moraalisia periaatteita yksityistapauksiin emmekä epäröi toteuttaessamme sitä hyvää, mitä meidän on tehtävä, tai välttäessämme sitä pahaa, mitä tulee välttää. 1788, 1780

1807. *Oikeudenmukaisuus, oikeamielisyys* (*iustitia*) on moraalinen hyve, joka on pysyvä ja luja tahto antaa Jumalalle ja lähimmäiselle se, mikä heille kuuluu. Oikeudenmukaisuutta Jumalaa kohtaan kutsutaan ”Jumalan kunnioittamisen hyveeksi”, (*virtus religionis*). Ihmisiin kohdistuessaan oikeudenmukaisuus saa meidät kunnioittamaan itse kunkin oikeuksia ja rakentamaan ihmissuhteissa sitä harmoniaa, joka edistää tasapuolisuutta yksityisiä ihmisiä kohtaan ja suhteessa yhteiseen hyvään. Raamatussa usein mainitun oikeamielisen (vanhurskaan) ihmisen tuntomerkinä on ajattelun suoruuus ja suora käytös lähimmäistä kohtaan. ”Älä ole puolueellinen köyhän hyväksi, mutta älä myöskään suosi mahtavaa, vaan ole lähimmäisesi tuomarina oi-

⁶² pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 47, 2.

keudenmukainen” (3 Moos. 19:15). ”Isännät, kohdelkaa orjianne oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti, muistaen, että teilläkin on herranne taivaassa” (vrt. Kol. 4:1). 2095, 2401

1808. *Urhoollisuus, mielenlujuus* (fortitudo) on moraalinen hyve, joka auttaa pysymään lujana vastoinikäymisissä ja kestävästi etsimään hyvää. Se lujittaa päättäväisyyttä vastustaa kiusauksia ja voittaa moraaliseen elämään kohdistuvat esteet. Mielenlujuuden hyve antaa kyvyn voittaa pelon, jopa kuolemanpelon, ja kestää urhoollisesti koettelemukset ja vainot. Se tekee alttiiksi uhraamaan jopa henkensä oikean asian puolesta. ”Herra on minun väkevyyteni ja ylistysvirteni” (Ps. 118:14). ”Maailmassa te olette ahtaalla, mutta pysykää rohkeina: minä olen voittanut maailman” (Joh. 16:33). 2848, 2473

1809. *Kohtuullisuus, maltillisuus* (temperantia) on moraalinen hyve, joka hillitsee nautinnonhalua ja luo tasapainoa luomakunnan hyvyyksien käyttöön. Se varmistaa sen, että tahto hallitsee viettejä, ja se säilyttää halujen toteuttamisen kunniallisuuden rajoissa. Itsensä hillitsevä ihminen ohjaa aistiensa halut hyvää kohti ja säilyttää terveen arvostelukyvyn eikä ”noudata omaa mieltään ja voimaansa, niin että vaeltaisi sydämensä himoissa” (vrt. Sir. 5:2).⁶³ Vanhassa testamentissa ylistetään usein itsehillintää: ”Älä kulje himojesi jäljessä, vaan pidättäydy intohimoistasi” (Sir. 18:30). Uudessa testamentissa sitä kutsutaan ”hillinnäksi” tai ”raittiudeksi”. Meidän tulee elää ”hillitysti, oikeamielisesti ja Jumalaa kunnioittaen tässä maailmassa” (Tit. 2:12). 2341, 2517

”Elää hyvin ei ole mitään muuta kuin rakastaa Jumalaa koko sydämeästään, koko sielustaan ja koko mielestään. Rakastamme häntä pysyvällä, täydellä rakkaudella (itsehillinnän avulla), jota mikään onnettomuus ei voi järjestyttää (mihin tarvitaan mielenlujuutta), joka on kuuliainen vain hänelle (se on oikeudenmukaisuutta) ja joka valvoo kaikkea, ettei viekkkaus tai valhe pääse yllättämään (se on ymmärtävääsyyttä)”.⁶⁴

HYVEET JA ARMO

1810. Jumalan armo puhdistaa ja kohottaa inhimilliset hyveet, jotka saavutetaan kasvatuksen, harkittujen tekojen ja kestävien ponnistusten kautta. Jumalan avulla ne rakentavat kestävä luonteen ja tuovat helppoutta hyvän tekemiseen. Hyveitä harjoittava ihminen on onnellinen niitä toteuttaessaan. 1266

1811. Synnin haavoittaman ihmisen ei ole helppo säilyttää moraalista tasapainoa. Kristuksen lahjoittama pelastus antaa meille välttämättömän armon

⁶³ vrt. Sir. 5:2; 37:27–31.

⁶⁴ pyhä Augustinus, *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 25, ⁴⁶: PL 32, 1330–1331.

pysyä kestävinä pyrkimyksessämme hyveisiin. Jokaisen tulee jatkuvasti ruukoilla tätä valon ja voiman armoa, etsiä apua sakramenteista, olla yhteistyössä Pyhän Hengen kanssa ja noudattaa hänen kehotustaan rakastaa hyvää ja varjella itsensä pahalta. 2015

II Jumalalliset hyveet (teologiset hyveet) 2086–2094, 2656–2658

1812. Inhimilliset hyveet syntyvät jumalallisista hyveistä, jotka sopeuttavat ihmisen sielunkyvyyt niin, että ne voivat tulla osallisiksi jumalallisesta luonnosta.⁶⁵ Sillä jumalallisilla hyveillä on välitön suhde Jumalaan. Ne antavat kristityille kyvyn elää yhteydessä Pyhän Kolminaisuuden kanssa. Yksi, kolmiyhteinen Jumala on niiden alku, liikkeellepaneva voima ja kohde. 1266

1813. Jumalalliset hyveet ovat kristityn moraalisen toiminnan perusta, sielu ja tuntomerkki. Ne muokkaavat ja elävöittävät kaikkia moraalisia hyveitä. Jumala vuodattaa ne uskovien sieluihin, jotta he saisivat kyvyn toimia hänen lapsinaan ja ansaita iankaikkisen elämän. Ne ovat tae siitä, että Pyhä Henki vaikuttaa inhimillisissä kyvyissä ja on niissä läsnä. Jumalallisia hyveitä on kolme: usko, toivo ja rakkaus.⁶⁶ 2008

USKO 142–175

1814. Usko on se jumalallinen hyve, jonka kautta uskomme Jumalaan ja uskomme kaiken, mitä hän on meille sanonut ja ilmoittanut ja minkä pyhä kirkko asettaa uskottavaksemme, sillä Jumala on totuus itse. Uskossa ihminen ”antaa itsensä vapaasti kokonaan Jumalalle”.⁶⁷ Siksi uskova ihminen pyrkii tuntemaan Jumalan tahdon ja tekemään sen. ”Vanhurskas elää uskosta” (Room. 1:17). Elävä usko vaikuttaa rakkauden kautta (vrt. Gal. 5:6). 506

1815. Uskon lahja pysyy siinä ihmisessä, joka ei tee syntiä sitä vastaan.⁶⁸ Mutta ”ilman tekoja usko on kuollut” (Jaak. 2:26). Ilman toivoa ja rakkautta usko ei yhdistä uskovaa täydellisesti Kristukseen eikä tee hänestä Kristuksen ruumiin elävää jäsentä.

1816. Kristuksen opetuslapsen ei tule ainoastaan pitää uskonsa tallella ja elää siitä, vaan myös tunnustaa sitä, todistaa siitä rohkeasti ja antaa se eteenpäin. ”Kaikkien tulee olla valmiit tunnustamaan Kristusta ihmisten edessä ja seuraamaan häntä ristitiellä niiden vainojen keskellä, joita kirkolta ei milloinkaan tule puuttumaan”.⁶⁹ Uskon palveleminen ja todistaminen ovat pe-

⁶⁵ vrt. 2 Piet. 1:4.

⁶⁶ vrt. 1 Kor. 13:13

⁶⁷ Vatikaanin II kirkkokok., konstituutio ilmoituksesta, *Dei Verbum*, 5.

⁶⁸ vrt. Trenton kirkkokok., *Decretum de iustificatione*, c. 15: DS 1544.

⁶⁹ Vatikaanin II kirkkokok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 42; julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 14.

lastukseen tarpeellisia: ”Joka tunnustautuu minun omakseni ihmisten edessä, sen minäkin tunnustan omakseni Isäni edessä, joka on taivaissa. Mutta joka ihmisten edessä kieltää minut, sen minäkin kiellän Isäni edessä, joka on taivaissa” (Matt. 10:32–33). 2471

TOIVO

1817. Toivo on se jumalallinen hyve, jonka kautta kaipaamme onnenamme taivasten valtakuntaa ja iankaikkista elämää, luottamalla Kristuksen lupauksiin ja jättäytymällä omien voimiemme sijasta Pyhän Hengen armon avun varaan. ”Pysykäämme järkähtämättä toivon tunnustuksessa, sillä hän, joka antoi meille lupauksen, on uskollinen” (Hepr. 10:23). Jumala on vuodattanut Pyhän Hengen ”runsaana meidän päällemme Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen kautta, jotta me hänen armonsa kautta vanhurskautettuina saisimme toivossa iankaikkisen elämän perinnön” (Tit. 3:6–7). 1024

1818. Toivon hyve antaa vastauksen onnen kaipaukseen, jonka Jumala on pannut jokaisen ihmisen sydämeen. Toivon hyve omaksuu ne inhimilliset toiveet, jotka elävöittävät ihmisen toimia; se puhdistaa ne suunnatakseen ne taivasten valtakuntaa kohti; se varjelee rohkeuden menettämiseltä ja antaa kestävyyttä yksinäisyydessä; se avartaa sydämen odottamaan ikuista autuutta. Toivon virittämä innostus varjelee oman edun tavoittelulta ja johtaa kristillisen rakkauden onneen. 27

1819. Kristillinen toivo omaksuu ja vie päätökseen valitun kansan toivon, jonka alku ja esikuva on *Abrahamin toivo*. Hän sai kokea Jumalan lupauksen täyttyvän runsaasti Iisakissa, ja tämä toivo puhdistettiin siinä koetuksessa, jota käsky uhrata Isak merkitsi.⁷⁰ ”Abraham toivoi, vaikka toivoa ei ollut, ja uskoi tulevansa monien kansojen isäksi” (Room. 4:18). 146

1820. Kristillinen toivo tulee esiin heti Jeesuksen saarnatoiminnan alussa autuaaksijulistuksissa. *Autuaaksijulistukset* suuntaavat toivomme taivasta kohti, joka on uusi luvattu maa; ne viitoittavat tien Jeesuksen opetuslapsia odottavien koetusten läpi. Mutta Kristuksen ja hänen kärsimyksensä ansioiden kautta Jumala varjelee meidät toivossa: ”eikä toivo ole turha” (Room. 5:5). ”Se toivo on sielumme ankkuri, luja ja varma. Se ulottuu” sinne asti, minne ”Jeesus meidän edelläkävijänämme meni” (Hepr. 6:19–20). Se on myös yksi niistä aseista, jotka suojelevat meitä pelastuksen kilvoituksessa: ”Meidän on pukeuduttava uskon ja rakkauden haarniskaan ja otettava kypäräksemme pelastuksen toivo” (1 Tess. 5:8). Se luo meihin iloa koettelemuksissa: ”Olkaa toivossa iloiset, ahdistuksessa kärsivälliset” (Room. 12:12). Se ilmenee ja saa ravintoa rukouksessa, varsinkin Isä meidän -rukouksessa,

⁷⁰ vrt. 1 Moos. 17:4–8; 22:1–18.

joka on yhteenveto kaikesta siitä, mitä toivo saa meidät hartaasti kaipaamaan. 1716, 2772

1821. Saamme siis varmasti toivoa taivaan kirkkautta, jonka Jumala on luvannut niille, jotka rakastavat häntä⁷¹ ja tekevät hänen tahtonsa.⁷² Kaikissa tilanteissa jokaisen tulee toivoa, Jumalan armon avulla, ”pysyä kestäväenä loppuun asti”⁷³ ja päästä taivaan iloon: Jumala lahjoittaa iankaikkisen palkan hyvistä töistä, jotka on tehty Kristuksen armon avulla. Tässä toivossa kirkko rukoilee, että ”kaikki ihmiset pelastuisivat” (1 Tim. 2:4). Se kaipaa hartaasti päästä yhdistymään taivaan kirkkaudessa Kristukseen, Ylkäänsä. 2016, 1037

”Toivo, sieluni, toivo! Et tiedä päivää etkä hetkeä. Valvo tarkkaavaisena. Kaikki kiittää nopeasti ohi, vaikka kärsimättömyytesi tekeekin varman epäilyttäväksi ja hyvin lyhyen hetken pitkäksi. Ajattele tätä: Mitä enemmän taistelet, sitä enemmän osoitat rakastavasi Jumalaa ja sitä enemmän saat eräänä päivänä iloita rakkaasi kanssa onnessa ja hurmiossa, jotka eivät pääty milloinkaan”.⁷⁴

RAKKAUS (CARITAS)

1822. Rakkaus on Jumalasta lähtöisin oleva hyve, jolla rakastamme Jumalaa hänen itsensä tähden yli kaiken, ja rakkaudesta häneen lähimmäistämme niin kuin itseämme. 1723

1823. Jeesus tekee rakkaudesta *uuden käskyn*.⁷⁵ ”Osoittamalla rakkautta” omilleen ”loppuun asti” (Joh. 13:1) hän tuo esille Isältä saamansa rakkauten. Opetuslapset jäljittelevät Jeesukselta saamaansa rakkautta rakastaessaan toisiaan. Siksi Jeesus sanoo: ”Niin kuin Isä on rakastanut minua, niin olen minä rakastanut teitä. Pysykää minun rakkaudessani” (Joh. 15:9). Ja samoin: ”Minun käskyni on tämä: rakastakaa toisianne, niin kuin minä olen rakastanut teitä” (Joh. 15:12). 1970

1824. Rakkaus on Hengen hedelmä ja lain täyttymys, siksi se pitää Jumalan ja hänen Kristuksensa *käskyt*. ”Pysykää minun rakkaudessani. Jos pidätte minun käskyni, te pysytte minun rakkaudessani, niin kuin minä olen pitänyt Isäni käskyt ja pysyn hänen rakkaudessaan” (Joh. 15:9–10).⁷⁶ 735

1825. Rakkaudesta meihin Kristus on kuollut meidän puolestamme, kun me olimme vielä ”vihollisia” (Room. 5:10). Herra odottaa meiltä, että hänen esimerkkinsä mukaan mekin rakastamme *vihollisiamme*,⁷⁷ osoitamme olevam-

⁷¹ vrt. Room. 8:28–30.

⁷² vrt. Matt. 7:21.

⁷³ vrt. Matt. 10:22; Trenton kirk.kok., *Decretum de iustificatione*, c. 13: DS 1541.

⁷⁴ pyhä Jeesuksen Teresa, *Exclamaciones del alma a Dios*, 15, 3.

⁷⁵ vrt. Joh. 13:34.

⁷⁶ vrt. Matt. 22:40; Room. 13:8–10.

⁷⁷ vrt. Matt. 5:44.

me kauimmaisinkin lähimmäisiä⁷⁸ ja rakastamme lapsia⁷⁹ ja köyhiä, niin kuin häntä itseään.⁸⁰ 604

Pyhä apostoli Paavali on antanut meille ainutlaatuisen kuvan rakkaudesta: ”Rakkaus on kärsivällinen, rakkaus on lempeä. Rakkaus ei kadehdi, ei kersku, ei pöyhkeile, ei käyttäydy sopimattomasti, ei etsi omaa etuaan, ei katkeroidu, ei muistele kärsimäänsä pahaa, ei iloitse vääryydestä vaan iloitsee totuuden voittaessa. Kaiken se kestää, kaikessa uskoo, kaikessa toivoo, kaiken se kärsii” (1 Kor. 13:4–7).

1826. Apostoli sanoo vielä: Ilman rakkautta minä en ole mitään; ja vaikka minulla olisi kaikki etuoikeudet, virat ja vieläpä hyveetkin, ”mutta minulta puuttuisi rakkaus, en sillä mitään voittaisi”.⁸¹ Rakkaus on kaikkia hyveitä korkeampi. Se on jumalallisista hyveistä ensimmäinen: ”Niin pysyvät nämä kolme: usko, toivo, rakkaus. Mutta *suurin niistä on rakkaus*” (1 Kor. 13:13).

1827. Rakkaus elävöittää ja innoittaa harjoittamaan kaikkia hyveitä. Se on ”täydellisyyden side” (Kol. 3.14); se on *hyveiden muoto*: se jäsentää ja järjestää ne keskenään; se on kristillisen elämän lähde ja päämäärä. Kristillinen rakkaus varmistaa ja puhdistaa inhimillisen rakkauden kykymme. Se nostaa rakkautemme ylikuonnolliseen täydellisyyteen, Jumalan rakkauteen. 815, 826

1828. Rakkauden elävöittävä moraalinen elämä antaa kristitylle Jumalan lasten vapauden. Hän ei käyttäydy Jumalan edessä enää orjan tavoin, orjana peläten, ei myöskään palkkalaisen tavoin, joka odottaa palkkaa, vaan lapsena, joka vastaa hänen rakkauteensa, ”joka on ensin rakastanut meitä” (1 Joh. 4:19). 1972

”Käännymme pois pahasta joko rangaistuksen pelosta, ja silloin käyttäydymme orjan tavoin, tai sitten ajattelemme palkkaa ja täytämme käskyt, koska meille koituu siitä etua; silloin meidät rinnastetaan palkkalaisiin. Tai tottelemme hyvän itsensä tähden ja rakkaudesta häneen, joka käskää meitä olemaan kuuliaisiksi, ja silloin käyttäydymme lasten tavoin”.⁸²

1829. Rakkauden *hedelmät* ovat ilo, rauha ja laupeus; rakkaus saa meidät tekemään hyvää ja ojentamaan toisiamme veljellisesti; se on hyvää tahtoa; se haluaa olla molemminpuolista; se ei tavoittele omaa etuaan vaan on jalomielistä; se on ystävyyttä ja yhteyttä. 2540

”Rakkaus on kaikkien tekojemme täyttymys, ja se täyttymys on iloa. Se on maali, johon juoksemme, jota kohti kiiruhdamme ja jossa sen saavutettuaamme saamme levätä”.⁸³

⁷⁸ vrt. Luuk. 10:27–37.

⁷⁹ vrt. Mark. 9:37.

⁸⁰ vrt. Matt. 25:40,45.

⁸¹ vrt. 1 Kor. 13:1–3

⁸² pyhä Basileios Suuri, *Regulae fusius tractatae*, prol. 3.

⁸³ pyhä Augustinus, *In epistulam Ioannis ad Parthos tractatus*, 10, 4: PL 35, 2056–2057.

III Pyhän Hengen lahjat ja hedelmät

1830. Pyhän Hengen *lahjat* tukevat kristittyjen moraalista elämää. Ne ovat pysyviä valmiuksia, jotka saavat ihmisen alttiisti noudattamaan Pyhän Hengen kehotuksia.

1831. Pyhän Hengen seitsemän lahjaa ovat viisaus, ymmärrys, neuvo, voima, tieto, hurskaus ja jumalanpelko. Täyteydessään ne kuuluvat Kristukselle, Daavidin Pojalle.⁸⁴ Ne täyttävät ja vievät päätökseen nämä lahjat vastaanottaneiden hyveet. Ne tekevät uskovat valmiiksi alttiisti tottelemaan Jumalan antamia innoituksia. 1299, 1266

”Sinun hyvä henkesi johdattakoon minua tasaista tietä” (Ps. 143:10).

”Kaikki, joita Jumalan Henki johtaa, ovat Jumalan lapsia ... Mutta jos olemme lapsia, olemme myös perillisiä, Jumalan perillisiä yhdessä Kristuksen kanssa” (Room. 8:14,17).

1832. Hengen *hedelmät* ovat täydellisyyksiä, joita Pyhä Henki tuottaa meissä ikuisen kunnian ensi hedelminä. Kirkon traditio luettelee niitä kaksitoista: ”rakkaus, ilo, rauha, kärsivällisyys, ystävällisyys, hyvyys, pitkämielisyys, lempeys, uskollisuus, vaatimattomuus, itsehillintä ja siveys.” (Gal. 5:22–23; Vulgata). 736

LYHYESTI

1833. Hyve on luja, pysyvä valmius tehdä hyvää.

1834. Inhimilliset hyveet ovat ymmärryksen ja tahdon pysyviä valmiuksia, jotka säätelevät tekojamme, järjestävät halumme ja ohjaavat käyttäytymistämme järjen ja uskon mukaiseksi. Inhimilliset hyveet voidaan ryhmittää neljän päähyveen ympärille, jotka ovat ymmärtäväisyys, oikeudenmukaisuus, urhoollisuus ja kohtuullisuus.

1835. Ymmärtäväisyys antaa käytännölliselle järjelle kyvyn tunnistaa todellisen hyvän kaikissa olosuhteissa ja valita oikeat keinot sen toteuttamiseksi.

1836. Oikeudenmukaisuus on pysyvä ja luja tahto antaa Jumalalle ja lähimmäiselle se, mikä heille kuuluu.

1837. Urhoollisuus auttaa pyrkimään päättäväisesti ja kestävästi hyvään vaikeuksienkin keskellä.

⁸⁴ vrt. Jes. 11:1–2.

1838. Kohtuullisuus hillitsee nautinnonhalua ja luo tasapainoa luomakunnan hyvyksien käyttöön.
1839. Moraalisiin hyveisiin päästään kasvatuksen, harkittujen tekojen ja kestävän ponnistelun kautta. Jumalan armo puhdistaa ja kohottaa näitä hyveitä.
1840. Jumalalliset hyveet johdattavat kristittyjä elämään yhteydessä Pyhän Kolminaisuuden kanssa. Jumala on niiden alku, liikkeellepaneva voima ja kohde – Jumala itse, joka tunnetaan uskon kautta ja johon pannaan toivo ja jota rakastetaan hänen itsensä tähden.
1841. On kolme Jumalasta lähtöisin olevaa hyvettä: usko, toivo ja rakkaus.⁸⁵ Ne muokkaavat ja elävöittävät kaikkia moraalisia hyveitä.
1842. Uskolla uskomme Jumalaan sekä uskomme kaiken, minkä hän on meille ilmoittanut ja minkä pyhä kirkko asettaa uskottavaksemme.
1843. Toivon kautta toivomme ja odotamme Jumalalta lujasti luottaen iankaikkista elämää ja armoa ansaita se.
1844. Jumalasta lähtöisin olevalla rakkaudella rakastamme Jumalaa yli kaiken ja rakkaudesta häneen lähimmäistämme niin kuin itseämme. Tämä rakkaus on ”täydellisyyden side” (Kol. 3:14) ja kaikkien hyveiden muoto.
1845. Kristityille suodut Pyhän Hengen seitsemän lahjaa ovat viisaus, ymmärrys, neuvo, voima, tieto, hurskaus ja jumalanpelko.

Kahdeksas artikkeli

SYNTI

I Laupeus ja synti

1846. Evankeliumi on Jeesuksessa Kristuksessa tullut ilmoitus Jumalan laupeudesta syntisiä kohtaan.⁸⁶ Enkeli sanoo Joosefille: ”Sinun tulee antaa pojalle nimeksi Jeesus, sillä hän pelastaa kansansa sen synneistä” (Matt. 1:21). Ja Jeesus sanoo eukaristiasta, lunastuksen sakramentista: ”Tämä on

⁸⁵ vrt. 1 Kor. 13:13

⁸⁶ vrt. Luuk. 15.

minun vereni, liiton veri, joka kaikkien puolesta vuodatetaan syntien anteeksiantamiseksi” (Matt. 26:28). 430, 1365

1847. ”Jumala on luonut meidät ilman meitä, mutta hän ei tahtonut pelastaa meitä ilman meitä”.⁸⁷ Laupeuden saaminen edellyttää meiltä syntiemme tunnustamista: ”Jos väitämme, ettemme ole syntisiä, me petämme itseämme eikä totuus ole meissä. Jos me tunnustamme syntimme, niin Jumala, joka on uskollinen ja vanhurskas, antaa meille synnit anteeksi ja puhdistaa meidät kaikesta vääryydestä” (1 Joh. 1:8–9). 387, 1455

1848. Pyhä Paavali sanoo: ”Mutta missä synti on tullut suureksi, siellä on armo tullut ylenpalttiseksi.” Mutta voidakseen täyttää tehtävänsä armon täytyy paljastaa synti ja saada sydämemme kääntymään johtaakseen meidät ”ikuiseen elämään, koska Herramme Jeesus Kristus on lahjoittanut meille vanhurskauden” (Room. 5:20–21). Niin kuin lääkäri tutkii haavat ennen kuin sitoo ne, niin Jumalakin kohdistaa sanansa ja Henkensä kautta kirkkaan valon synteihin. 385

”Kääntymys vaatii synnin tuomisen valoon. Kääntymiseen sisältyy sisäinen oman-tunnon tuomio, ja koska totuuden Henki siinä koettelee ihmisen sydämen, se merkitsee samalla alkua armon ja rakkauden uudelle lahjoittamiselle: ’Ottakaa Pyhä Henki’. Näin saamme havaita, että ”synnin tuominen valoon” merkitsee *kahdenlaista lahjaa*: omatunto saa lahjana tuntea totuuden ja ihminen saa lahjana varman tietoisuuden lunastuksesta. Totuuden Henki on myös Lohduttaja”.⁸⁸ 1433

II Synnin olemus

1849. Synti on rikkomus järkeä, totuutta ja totuuteen pitäytyvää omaatuntoa vastaan; se on rikos aitoa Jumalan ja lähimmäisen rakastamista vastaan ja se johtuu vääristyneestä kiintymisestä joihinkin hyvyiksiin. Synti haavoittaa ihmisluontoa ja ihmisten keskinäistä solidaarisuutta. Se on määritelty ”sanaaksi, teoksi tai haluksi, joka on ristiriidassa ikuisen lain kanssa”.⁸⁹ 311, 1952

1850. Synti loukkaa Jumalaa: ”Sinua, yksin sinua vastaan olen rikkonut, olen tehnyt vastoin sinun tahtoasi” (Ps. 51:6). Synti nousee Jumalan meihin kohdistuvaa rakkautta vastaan ja kääntää sydämemme siitä. Synti on, niin kuin alkusyntikin, tottelemattomuutta, kapinaa Jumalaa vastaan: ihminen tahtoo ”olla kuin Jumala” ja oppia siten tietämään hyvän ja pahan ja päättämään siitä itse (1 Moos. 3:5). Synti on näin ollen ”itserakkautta, joka on kasvanut Jumalan halveksimiseen saakka”.⁹⁰ Tämän ylpeän itsensäkorottamisen

⁸⁷ pyhä Augustinus, *Sermo*, 169, 11, 13: PL 38, 923.

⁸⁸ Johannes Paavali II, ensyklika *Dominum et vivificantem*, 31.

⁸⁹ pyhä Augustinus, *Contra Faustum manicaeum*; vrt. pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, I-II, 71, 6.

⁹⁰ pyhä Augustinus, *De civitate Dei*.

tähden synty on täydellisesti ristiriidassa Jeesuksen kuuliaisuuden kanssa,⁹¹ joka saa aikaan pelastuksen. 1440, 397, 615

1851. Juuri ristin kärsimyksessä synty ilmaisee selvimmin siihen sisältyvän väkivaltaisuuden ja monimuotoisuuden, jotka Kristus kärsimyksellään voittaa: uskon kieltämisen, tappavan vihan, johtomiesten ja kansan taholta tulevan hylkäämisen ja pilkan, Pilatuksen raukkamaisuuden ja sotilaiden julmuuden, Juudaksen Jeesukselle niin katkeran petturuuden, Pietarin kieltämiset ja opetuslasten pakenemisen. Mutta juuri pimeyden ja tämän maailman ruhtinaan hetkellä⁹² Kristuksen uhrista tulee salaisesti lähde, josta virtaa syntiemme loppumaton anteeksianto. 598, 2746, 616

III Synnin moninaisuus

1852. Synnit ovat monenlaisia; Raamattuun sisältyy useita syntiluetteloita. Galatalaiskirje asettaa Hengen hedelmän rinnalle lihan teot: ”Lihan aikaansaannokset ovat selvästi nähtävissä. Niitä ovat siveettömyys, saastaisuus, irstaus, epäjumalien palveleminen, noituus, vihamielisyys, riidat, kiihkoilu, kiukku, juonittelu, eripuraisuus, lahkolaisuus, kateus, juomingit, remuaminen ja muu sellainen. Varoitan teitä, kuten olen jo ennenkin varoittanut: ne, jotka syyllistyvät tällaiseen, eivät voi periä Jumalan valtakuntaa” (Gal. 5:19–21).⁹³

1853. Synnit voidaan eritellä, niin kuin kaikki ihmisten teot, kohteensa mukaan tai niiden hyveiden mukaan, joiden kanssa ne ovat ristiriidassa joko liioittelun tai puutteellisuuden tähden, tai käskyjen mukaan, joita ne rikkovat. Ne voidaan jakaa myös synteihin Jumalaa, lähimmäistä ja itseä kohtaan, henkisiin ja lihallisiin synteihin tai synteihin, jotka tehdään ajatuksin, sanoin ja teoin tai laiminlyönnein. Herran opetuksen mukaan synnin juuret ovat ihmisen sydämessä, hänen vapaassa tahdossaan: ”Juuri sydämeistä lähtevät pahat ajatukset, murhat, aviorikokset, siveettömyys, varkaudet, väärät todistukset ja herjaukset. Nämä saastuttavat ihmisen” (Matt. 15:19–20). Mutta sydämessä asuu myös rakkaus, hyvien ja puhtaiden töiden alkusyy, jota synty haavoittaa. 1751, 2067, 368

IV Synnin vakavuus: kuolemansynti ja lievä synty

1854. Syntejä tulee arvioida niiden raskauden mukaan. Kirkon traditio omaksui jo Raamatussa nähtävän⁹⁴ erotuksen kuolemansynnin ja lievän synnin välillä. Ihmisten kokemus vahvistaa sen.

1855. *Kuolemansynti* on raskas rikkomus Jumalan lakia vastaan ja sellaisena se tuhoaa jumalallisen rakkauden ihmisen sydämessä. Kuolemansynti kääntää ihmisen pois Jumalasta, joka on ihmisen lopullinen päämäärä ja autuus, asettamalla ensimmäiselle sijalle jonkin vähäisemmän hyvän. 1395

⁹¹ vrt. Fil. 2:6–9.

⁹² vrt. Joh. 14:30.

⁹³ vrt. Room. 1:28–32; 1 Kor. 6:9–10; Ef. 5:3–5; Kol. 3:5–8; 1 Tim. 1:9–10; 2 Tim. 3:2–5.

⁹⁴ vrt. 1 Joh. 5:16–17.

Lievä synti ei hävitä kokonaan jumalallista rakkautta, mutta haavoittaa ja vahingoittaa sitä.

1856. Koska kuolemansynti hyökkää meissä elämän alkuperää, rakkautta vastaan, se tekee välttämättömäksi Jumalan laupeuden uuden aloitteen ja ihmisydämen kääntymyksen, joka tapahtuu normaalisti parannuksen sakramentin yhteydessä. 1446

”Kun tahto haluaa jotakin, joka oman olemuksensa mukaan on ristiriidassa jumalallisen rakkauden kanssa, joka kiinnittää ihmisen hänen lopulliseen päämääräänsä, syntiin sisältyy tämän kohteensa kautta jotakin, joka johtaa kuolemaan ... loukatkoon se rakkautta Jumalaan, kuten jumalanpilkka, väärä vala tai muu sellainen, tai rakkautta lähimmäiseen kuten murha, aviorikos tai muu sellainen ... Jos sen sijaan syntiä tekevän tahto kohdistuu johonkin, joka merkitsee itsessään tiettyä epäjärjestyä, mutta ei kohdistu Jumalan tai lähimmäisen rakastamista vastaan kuten esimerkiksi turhanpäiväinen sana, ylenmääräinen naureskelu tai muu sellainen, synnit ovat lieviä syntejä”.⁹⁵

1857. Synnin on täytettävä kolme ehtoa ollakseen *kuolemansynti*: ”Kuolemansynti on sellainen synti, jonka kohteena on tärkeä tai vakava asia ja joka sen lisäksi tehdään täysin tietoisesti ja siihen harkitusti suostuen”.⁹⁶

1858. Mikä on *tärkeä tai vakava asia*, sen selvittävät kymmenen käskyä, niin kuin näkyy Jeesuksen vastauksesta rikkaalle nuorukaiselle: ”Älä tapa, älä tee aviorikosta, älä varasta, älä todista valheellisesti, älä tee vääryyttä toiselle, kunnioita isääsi ja äitiäsi” (Mark. 10:19). Synnit voivat olla raskaampia tai lievempiä: murha on raskaampi synti kuin varkaus. Myös ne henkilöt on otettava huomioon, joita vastaan rikotaan: väkivalta omia vanhempia kohtaan on raskaampi synti kuin jotakuta vierasta kohtaan. 2072, 2214

1859. Ollakseen kuolemansynti synti vaatii *täyden tietoisuuden ja täyden suostumuksen*. Tämä edellyttää, että tekijä tietää teon synniksi ja että teko on ristiriidassa Jumalan lain kanssa. Kuolemansynti edellyttää myös täysin harkitun suostumuksen, jotta kyseessä on henkilökohtainen tahdon ratkaisu. Tekijästä itsestään johtuva näennäinen tietämättömyys ja sydämen kovuus⁹⁷ eivät vähennä synnin vapaaehtoisuutta, vaan voimistavat sitä. 1734

1860. *Itsestä riippumaton tietämättömyys* voi vähentää vastuuta raskaasta rikkomuksesta tai jopa poistaa sen. Mutta jokaiselta edellytetään, että hän tuntee moraaliset perusasiat, jotka on kirjoitettu jokaisen ihmisen omaantuntoon. Myös aistilliset impulssit ja halut samoin kuin ulkoa päin tuleva painostus tai sairaudesta johtuvat häiriöt voivat vähentää rikoksen vapautta ja tahdonalaisuutta. Pahuudesta lähtevä synti, johon sisältyy pahan nimenomainen valitseminen, tekee synnistä kaikkein raskaimman. 1735, 1767

⁹⁵ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, I-II, 88, 2.

⁹⁶ Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Reconciliatio et paenitentia*, 17.

⁹⁷ vrt. Mark. 3:5–6; Luuk. 16:19–31

1861. Kuolemansynti on rakkauden tavoin radikaali mahdollisuus, jonka ihminen voi vapaudessaan valita. Kuolemansynnin seurauksena menetetään jumalallinen rakkauden hyve ja pyhittävä armo eli armon tila. Ellei kuolemansyntiä pyyhitä pois katumuksella ja Jumalan anteeksiannolla, se sulkee ulos Kristuksen valtakunnasta ja johtaa ikuiseen kuolemaan helvetissä, koska meidän tahtomme valtaan kuuluu tehdä lopullisia ja peruuttamattomia ratkaisuja. Mutta vaikka voimmekin todeta, että jokin teko on itsessään raskas rikkomus, meidän on jätettävä lopullinen arvio sen tehneestä ihmisestä Jumalan vanhurskauden ja laupeuden tehtäväksi. 1472, 1033

1862. *Lievä synti* tehdään silloin, kun ei noudateta moraalilain määräystä, mutta asia ei ole raskas tai vakava, tai kun rikotaan moraalilakia vakavassa asiassa, mutta ilman täyttä tietoa tai täyttä suostumusta.

1863. Lievä synti heikentää ihmisessä olevaa jumalallista rakkauden hyvettä; se paljastuu sekasortoiseksi kiinnittäytymiseksi luotuihin hyvyksiin; se estää sielua harjoittamasta hyveitä ja etenemästä moraalisen hyvän tekemisessä; siitä seuraa ajallisia rangaistuksia. Jos lievä synti tehdään harkiten eikä sitä kaduta, se valmistaa vähitellen tietä kuolemansynneille. Lievä synti ei kuitenkaan riko liittoa Jumalan kanssa. Se voidaan hyvittää Jumalan armon avulla inhimillisin voimin. Se ”ei ota pois pyhittävää armoa, ystävyyttä Jumalan kanssa, jumalallista rakkautta eikä ikuista autuutta”.⁹⁸ 1394, 1472

”Niin kauan kuin ihminen vaeltaa lihassa, hän ei voi välttää ainakaan lieviä syntejä. Mutta älä pidä lieviksi kutsumiamme syntejä väheksyttävänä. Jos pidät niitä väheksyttävänä, kun punnitset niitä yksitellen, pelästy, kun lasket ne. Monista vähäisistä seikoista muodostuu suuri määrä; suuri virta täyttyy monista pisaroista; monista jyvistä syntyy suuri keko. Mikä toivo meillä siis on? Ensi sijassa synnintunnustus...”.⁹⁹

1864. ”Jokainen synti ja pilkka annetaan ihmisille anteeksi, mutta Hengen pilkkaamista ei anteeksi anneta” (Matt. 12:31).¹⁰⁰ Jumalan laupeus on rajaton; mutta se, joka kieltäytyy tietoisesti ottamasta katuen vastaan Jumalan laupeutta, hylkää syntiensä anteeksiannon ja Pyhän Hengen tarjoaman pelastuksen.¹⁰¹ Sellainen paatuminen voi johtaa lopulliseen katumattomuuteen ja ikuiseen tuomioon. 2091, 1037

V Synnin leviäminen

1865. Synti synnyttää tottumista syntiin; samojen pahojen tekojen toistaminen synnyttää paheen. Siitä syntyy vääristyneitä taipumuksia, jotka sumen-

⁹⁸ Johannes Paavali II, apostolinen kehotus *Reconciliatio et paenitentia*, 17.

⁹⁹ pyhä Augustinus, *In epistulam Iohannis ad Parthos tractatus*, 1, 6: PL 35, 1982.

¹⁰⁰ vrt. Mark. 3:29, Luuk. 12:10.

¹⁰¹ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika, *Dominum et vivificantem*, 46.

tavat omantunnon ja haittaavat konkreettista pahan ja hyvän arvioimista. Synti pyrkii toistumaan ja vahvistumaan; se ei voi kuitenkaan täysin tuhota moraalista vaistoa. 401, 1768

1866. Paheet voidaan jaotella niitä vastaavien hyveiden mukaan, joiden vastakohtia paheet ovat, tai koota ne kristillisen tradition erittelemiksi *pääsynneiksi* pyhän Johannes Cassianuksen¹⁰² ja pyhän Gregorius Suuren tavoin.¹⁰³ Näitä syntejä kutsutaan pääsynneiksi, koska niistä syntyy muita syntejä ja muita paheita. Pääsynnit ovat ylpeys, ahneus, kateus, viha, siveettömyys, nautinnonhalu, laiskuus tai kyllästyneisyys. 2539

1867. Katekeettinen traditio puhuu myös *taivaaseen huutavista synneistä*. Taivaaseen huutavat Abelin veri,¹⁰⁴ sodomalaisten synti,¹⁰⁵ sorretun kansan äänekäs valitus Egyptissä,¹⁰⁶ muukalaisten, leskien ja orpojen valitus¹⁰⁷ ja päivätyöläisten maksamatta jätetty palkka.¹⁰⁸ 2268

1868. Synti on henkilökohtainen teko. Mutta me joudumme vastuuseen myös toisten ihmisten synneistä, jos *avustamme* niitä

- ottamalla niihin osaa välittömästi ja tahtoen,
- käskemällä tai neuvomalla niihin, kiittelemällä niitä ja hyväksymällä ne,
- salaamalla ne tai jättämällä estämättä niitä, vaikka meillä olisi velvollisuus siihen, ja
- suojelemalla pahantekijöitä. 1736

1869. Näin synti tekee ihmisistä rikostovereita ja päästää pahan halun, väkivallan ja vääryyden hallitsemaan heidän keskuudessaan. Yhteiskunnassa synnit johtavat tilanteisiin ja instituutioihin, jotka ovat ristiriidassa Jumalan hyvyyden kanssa. ”Synnin rakenteet” ovat henkilökohtaisten syntien ilmausta ja vaikutusta. Ne saavat uhrinsakin tekemään paha. Analogisesti ne ovat ”sosiaalisia syntejä”.¹⁰⁹ 408, 1887

LYHYESTI

1870. ”Jumala on tehnyt kaikki tottelemattomuuden vangeiksi, jotta hän voisi antaa kaikille armahduksen” (Room. 11:32).

1871. Synti on ”sana, teko tai halu, joka on ristiriidassa ikuisen lain kanssa”.¹¹⁰ Se on loukkaus Jumalaa kohtaan. Se on kapinaa Jumalaa vas-

¹⁰² vrt. pyhä Johannes Cassianus, *Conlatio*, 5, 2: PL 49, 611.

¹⁰³ vrt. pyhä Gregorius Suuri, *Moralia in Iob*, 31, 45, 87: PL 76, 621.

¹⁰⁴ vrt. 1 Moos. 4:10.

¹⁰⁵ vrt. 1 Moos. 18:20; 19:13.

¹⁰⁶ vrt. 2 Moos. 3:7–10.

¹⁰⁷ vrt. 2 Moos. 22:20–22.

¹⁰⁸ vrt. 5 Moos. 24:14–15; Jaak. 5:4.

¹⁰⁹ vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Reconciliatio et paenitentia*, 16.

¹¹⁰ pyhä Augustinus, *Contra Faustum manichaeum*, 22, 27: PL 42, 418.

taan tottelemattomuudessa, joka on ristiriidassa Kristuksen kuuliaisuuden kanssa.

1872. Synti on järkeä vastustava teko. Se haavoittaa ihmisen luontoa ja vahingoittaa ihmisten välistä solidaarisuutta.
1873. Kaiken synnin juuri on ihmisen sydämessä. Syntien lajit ja niiden raskaus arvioidaan pääasiassa synnin kohteen mukaan.
1874. Se joka tietoisesti eli tieteen tahtoen päättää tehdä sellaista, mikä on raskaasti ristiriidassa Jumalan lain ja ihmisen lopullisen päämäärän kanssa, tekee kuolemansynnin. Tällainen teko turmelee meissä rakkauden jumalallisen hyveen, jota ilman ei voi olla ikuista autuutta. Ellei ihminen kadu sitä, se tuottaa ikuisen kuoleman.
1875. Lievä synti on moraalista epäjärjestystä. Jumalallinen rakkaus, joka kaikesta huolimatta pysyy meissä, voi korjata sen.
1876. Syntien, myös lievien, jatkuva tekeminen johtaa paheisiin, joista tärkeimpiä ovat niin sanotut pääsynnit.

TOINEN LUKU

IHMISYHTEISÖ

1877. Ihmiskunnan kutsumus on tuoda julki Jumalan kuva ja tulla muutetuksi Isän ainoan Pojan kuvan mukaiseksi. Tämä kutsu kuuluu jokaiselle ihmiselle henkilökohtaisesti, jokainen ihminen on saanut kutsun käydä sisälle Jumalan autuuteen. Mutta kutsu koskee myös ihmiskuntaa kokonaisuutena. 355

Ensimmäinen artikkeli

YKSILO JA YHTEISÖ

I Ihmisen kutsumuksen yhteisöllinen luonne

1878. Kaikki ihmiset on kutsuttu samaan päämäärään, joka on Jumala itse. On olemassa tietty samankaltaisuus jumaluuden persoonien ykseyden ja toisaalta sen veljeyden välillä, joka ihmisten tulee rakentaa keskenään totuudessa ja rakkaudessa.¹ Lähimmäisenrakkaus ja Jumalassa oleva rakkaus ovat toisistaan erottamattomat. 1702

1879. Ihmisyksilö tarvitsee yhteisöllistä elämää. Se ei merkitse hänelle jotakin lisäkettä, vaan se on hänen luontonsa vaatimus. Veljien ja sisarten ollessa yhteydessä toisiinsa, palvellessa toisiaan ja pitäessä yllä keskusteluyhteyttä ihminen kehittää kykyjään ja elää kutsumuksensa mukaisesti.² 1936

1880. *Yhteisö* on ryhmä henkilöitä, jotka ovat liittyneet orgaanisesti toisiinsa jonkin yhdistävän tekijän kautta, joka ulottuu laajemmalle kuin yhteisön yksittäiset jäsenet. Yhteisö jatkuu ajassa yhtaikaa näkyvänä ja henkisenä liittymänä: se käsittää menneen ja valmistaa tulevaan. Siinä jokaisesta ihmisestä tulee ”perillinen” ja hän ottaa vastaan ”talentit”, jotka rikastuttavat häntä ja jotka hänen tulee käyttää niin, että ne tuottavat hedelmää.³ Siksi jokaisel-

¹ vrt. Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 24.

² vrt. sama, 25.

³ vrt. Luuk. 19:13,15

la ihmisellä on velvollisuus antaa oma panoksensa yhteisöille, joiden jäsen hän on, ja osoittaa kunnioitusta auktoriteeteille, joiden tehtävä on pitää huolta yhteisestä hyvästä. 771

1881. Jokaista yhteisöä säätelee sen päämäärä ja se noudattaa näin ollen omia sääntöjään, mutta ”kaikkien sosiaalisten muodostelmien alkuperä, pohja ja päämäärä on – ja tuleeikin olla – *ihmispersoon*a”.⁴ 1929

1882. Eräät yhteisöt, kuten perhe ja valtio, vastaavat välittömästi ihmisen luontoa; ne ovat hänelle välttämättömät. Jotta voitaisiin luoda mahdollisimman monille tilaisuus osallistua sosiaaliseen elämään, on pyrittävä luomaan valinnanvaraisia ”yhteisöjä ja instituutioita, joiden päämäärä on taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen tai virkistykseellinen, urheilullinen, ammatillinen tai poliittinen sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla”.⁵ Tällainen ”*sosiaalistuminen*” perustuu myös ihmisen luonnolliseen taipumukseen liittyä yhteen sellaisten päämäärien saavuttamiseksi, jotka ylittävät yksilöiden voimat. Se kehittää myös yksilön lahjoja, varsinkin yrittämisen henkeä ja vastuuntuntoa ja auttaa varmistamaan kullekin kuuluvat oikeudet.⁶ 1913

1883. Sosiaalistumiseen liittyy myös vaaroja. Valtion liian laaja puuttuminen asioihin saattaa uhata yksilön vapautta ja aloitteita. Kirkon opin puitteissa on kehitetty ns. *lähivastuun periaate* (subsidiarisuusperiaate): ”Hallitseva yhteisö ei saa puuttua sille alisteisen yhteisön sisäiseen elämään niin, että sitä estetään käyttämästä omaa asiantuntemustaan. Edellisen on hätätilassa tuettava ja autettava jälkimmäistä tekemään itse omaa työtään koskevat päätökset sopuosoitussa muiden yhteiskunnallisten voimien kanssa pitäen silmällä yhteistä hyvää”.⁷ 2431

1884. Jumala ei tahtonut pidättää yksin itselleen kaikkea vallankäyttöä. Hän luovuttaa jokaiselle luodulle ne tehtävät, jotka se oman luontonsa kykyjen mukaan kykenee suorittamaan. Tätä johtamistapaa tulee jäljitellä yhteiskunnallisessa elämässä. Jumalan maailmanhallinnon, joka osoittaa hänen ottavan hyvin suuresti huomioon ihmisen vapauden, tulisi inspiroida niiden viisautta, jotka hallitsevat ihmisten yhteisöä. Heidän on toimittava Jumalan kaitseluksen palvelijoina. 307, 302

1885. Lähivastuun periaate ei sovi yhteen minkäänlaisen kollektivismin kanssa. Se rajoittaa valtion puuttumista asioihin. Se pyrkii saattamaan yksilöiden ja yhteisöjen suhteet harmonisiksi. Se pyrkii luomaan todellista järjestystä kansainväliselle tasolle.

⁴ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 25.

⁵ Johannes XXIII, ensyklika *Mater et magistra*, 60.

⁶ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 25; Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 16.

⁷ Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 48; vrt. Pius XI, ensyklika *Quadragesimo anno*.

II Kääntymys ja yhteisö

1886. Yhteisö on välttämätön, jotta ihmisen kutsumus voisi toteutua. Tähän päämäärään pääsemiseksi on noudatettava arvojen hierarkkista järjestystä, ”joka alistaa aineelliset ja luonnolliset arvot sisäisille ja henkisille arvoille”.⁸
1779

”Ihmisyhteisössä eläminen tulee ennen kaikkea nähdä jonakin, joka kuuluu elämän hengelliseen puoleen. Se on totuuden valossa tapahtuvaa tiedon vaihtoa, oikeuksien käyttämistä ja velvollisuuksien täyttämistä, kilpailua moraalisen hyvän toteuttamisessa, hyvän ja jalon kauneuden yhteistä kokemista, jatkuvaa tahtoa antaa parhainta itsestään toisille ja jatkuvaa hengellistä kasvua. Tällaisten arvojen tulee elävöittää ja ohjata kulttuuritoimintaa, talouselämää, yhteiskunnan rakentamista, poliittisia liikkeitä ja hallitusvaltaa ja kaikkia muitakin jatkuvasti kehittyvän yhteiskunnallisen elämän muotoja”.⁹ 2500

1887. Keinojen ja päämäärien sekoittaminen keskenään,¹⁰ joka johtaa antamaan keinoille suurimman arvon tai pitämään ihmisyksilöitä pelkkinä välineinä, synnyttää epäoikeudenmukaisia yhteiskunnallisia rakenteita, jotka ”vaikeuttavat, jopa tekevät käytännössä mahdottomaksi kristillisen, jumalallisen lainlaatijan käskyjä noudattavan elämän”.¹¹ 909, 1869

1888. Siksi tulee vedota ihmisen henkisiin ja moraalisiin voimiin ja muistuttaa siitä, että ihmisen täytyy jatkuvasti *uudistua sisäisesti*, jotta saataisiin aikaan sellaiset yhteisöä koskevat muutokset, jotka todella palvelevat ihmisyksilöä. Sydämen kääntymiselle kuuluva etusija ei poista vaan pikemminkin korostaa velvollisuutta parantaa instituutioita ja elämän ehtoja, jos ne johdattavat syntiin, ja siksi on pyrittävä sopivin keinoin saattamaan ne sopusointuun oikeudenmukaisuuden kanssa, niin että ne edistävät hyvää sen sijaan, että ne olisivat hyvän esteenä.¹² 407, 1430

1889. Ihminen ei pysty ilman armon apua ”erottamaan, missä kulkee kaita tie pahaan suostuvan pelkuruuden ja sellaisen väkivallan välillä, joka on taistelevinaan pahaa vastaan, mutta tekeekin tilanteen entistä pahemmaksi”.¹³ Se on kristillisen rakkauden, Jumalaan ja lähimmäiseen kohdistuvan rakkauden tie. Rakkaus on suurin yhteisöllinen käsky. Se kunnioittaa toista ihmistä ja hänen oikeuksiaan. Se vaatii kohtelevaan toista oikeudenmukaisesti ja ainoastaan se antaa meille kyvyn siihen. Se inspiroi lahjoittamaan itsensä: ”Joka yrittää turvata elämänsä, kadottaa sen, mutta joka sen kadottaa, pelastaa sen” (Luuk. 17:33). 1825

⁸ Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 36.

⁹ Johannes XXIII, ensyklika *Pacem in terris*, 36.

¹⁰ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 41.

¹¹ Pius XII, *radiopuhe* 1.6.1941.

¹² Vatikaanin II kirkkok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 36.

¹³ Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 25.

LYHYESTI

1890. On olemassa tietty samankaltaisuus jumaluuden persoonien ykseyden ja toisaalta sen veljeyden välillä, joka ihmisten tulee rakentaa keskenään.
1891. Ihmisyksilö tarvitsee yhteisöllistä elämää voidakseen kehittää itseään luontonsa mukaisesti. Tietyt yhteisöt kuten perhe ja valtio vastaavat välittömästi ihmisen luontoa.
1892. ”Ihmispersoona on, ja sen tuleekin olla kaikkien yhteiskunnallisten muodostelmien lähtökohta, toimija ja päämäärä”.¹⁴
1893. Ihmisiä on rohkaistava osallistumaan laajasti erilaisten yhdistysten ja instituutioiden toimintaan.
1894. Lähivastuun periaatteen mukaan valtio ja suuremmat yhteisöt eivät saa syrjäyttää yksityisten ihmisten ja pienempien yhteisöjen aloitteita ja vastuuta.
1895. Yhteiskunnan tulee suosia hyveiden harjoittamista eikä estää sitä. Oikean arvojen hierarkian tulee ohjata tässä yhteiskuntaa.
1896. Siellä, missä synti turmelee yhteisön ilmapiirin, on kehotettava kääntymykseen ja vedottava Jumalan armoon. Rakkaus pakottaa oikeisiin uudistuksiin. Yhteiskunnan perusongelmiin ei ole ratkaisua evankeliumin ulkopuolella.¹⁵

¹⁴ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 25.

¹⁵ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 5.

Toinen artikkeli

OSALLISTUMINEN YHTEISKUNNAN ELÄMÄÄN

I Esivalta (auktoriteetti)

1897. ”Yhteiskunta ei voi olla hyvin järjestynyt eikä menestyvä, ellei joillekin ihmisille ole laillisesti annettu hallitsemisvaltaa ja tehtävää pitää yllä yhteiskunnan instituutioita ja huolehtia riittävästi yhteisestä hyvästä”.¹⁶ 2234

”Auktoriteetilla” tarkoitetaan sellaista yksilöiden tai instituutioiden ominaisuutta, jonka perusteella ne antavat ihmisille lakeja ja käskyjä ja odottavat heiltä kuuliaisuutta.

1898. Jokainen ihmisten yhteisö tarvitsee auktoriteetin, joka sitä johtaa.¹⁷ Auktoriteetti perustuu ihmisen luontoon. Se on välttämätön yhteisön ykseydelle. Sen tehtävänä on taata yhteiskunnan yhteinen hyvä niin pitkälle kuin mahdollista.

1899. Moraalisen järjestyksen vaatima auktoriteetti lähtee Jumalasta: ”Jokaisen on suostuttava esivaltansa alaisuuteen. Eihän ole esivaltaa, joka ei olisi Jumalalta peräisin, häneltä ovat vallankäyttäjät saaneet valtuutensa. Joka vastustaa esivaltaa, nousee siis Jumalan säädöstä vastaan, ja ne, jotka näin tekevät, saavat rangaistuksensa” (Room. 13:1–2).¹⁸ 2235

1900. Velvollisuus olla kuuliainen vaatii kaikkia antamaan julkisen vallan haltijoille heille kuuluvan kunnian ja kunnioittamaan virkaa hoitavia henkilöitä ja osoittamaan heille – jos he sen ansaitsevat – kiitollisuutta ja hyvää tahtoa. 2238

Rooman paavia, pyhää Clemensia, saamme kiittää kirkon vanhimmosta rukouksesta valtiollisen esivallan puolesta:¹⁹

”Suo heille, Herra, terveys, rauha, yksimielisyys, kestävyys, jotta he harjoittaisivat moitteettomasti sinulta saamaansa valtaa! Sillä sinä, taivaan Herra, maailman aikojen kuningas, annat ihmislapsille kirkkauden ja kunnian ja vallan siihen, mikä on maan päällä; johda, Herra, heidän tahtonsa siihen, mikä on hyvää ja mieleistä sinun silmissäsi, jotta he harjoittaisivat heille antamaasi valtaa rauhassa ja lempeästi hurskain mielin ja niin tulisivat osallisiksi laupeudestasi!”²⁰ 2240

1901. Vaikka auktoriteetti sellaisenaan viittaakin Jumalan säätämään järjestykseen, tulee ”hallitusmuodon määrääminen ja hallitsijoiden nimeäminen jättää kansalaisten vapaan tahdon tehtäväksi”.²¹

Moraalin kannalta on hyväksyttävää valita erilaisia hallitusmuotoja, kun-

¹⁶ Johannes XXIII, ensyklika *Pacem in terris*, 46.

¹⁷ vrt. Leo XIII, ensyklika *Diuturnum illud*; ensyklika *Immortale Dei*.

¹⁸ vrt. 1 Piet. 2:13–17.

¹⁹ vrt. jo 1 Tim. 2:1–2.

²⁰ pyhä Clemens Roomalainen, *Epistula ad Corinthios*, 61, 1–2: SC 167, 198–200.

²¹ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 74.

han ne edistävät niiden yhteisöjen yhteistä hyvää, jotka ovat ne valinneet. Hallitukset, joiden olemus on ristiriidassa luonnollisen moraalilain, julkisen järjestyksen ja ihmisten perusoikeuksien kanssa, eivät voi toteuttaa niiden kansakuntien yhteistä hyvää, joiden hallitsijoiksi ne ovat väkisin asettuneet. 2242

1902. Esivallan moraalinen oikeutus ei nouse siitä itsestään. Se ei saa menetellä mielivaltaisesti, vaan sen täytyy toimia yhteiseksi hyväksi ”moraalisena voimana, joka perustuu vapauteen ja tietoisuuteen vastaanotetusta virasta ja tehtävästä”.²² 1930

”Ihmisen säätämällä lailla on todellisen lain luonne siinä määrin, kuin se on järjen mukainen. Tässä mielessä se on peräisin ikuisesta laista. Siinä määrin taas, kuin se etäännyttyä järjestä, sitä on kutsuttava epäoikeudenmukaiseksi laiksi, eikä siinä toteudu lain olemus, vaan se on pikemminkin väkivaltaa”.²³ 1951

1903. Auktoriteettia harjoitetaan laillisesti vain silloin, kun se tavoittelee kyseisen yhteisön yhteistä hyvää ja käyttää siihen pääsemiseksi moraalisesti hyväksyttäviä keinoja. Jos viranomaiset säätävät epäoikeudenmukaisia lakeja tai ryhtyvät moraalisen järjestyksen kanssa ristiriidassa oleviin toimenpiteisiin, omatunto ei ole niihin sidottu: ”Kun auktoriteetti itse turmeltuu, seuraukset ovat pelkkää mielivaltaa”.²⁴ 2242

1904. Tämän vuoksi on parempi, ”että jokaista valtaa tasapainottaa toinen valta ja toinen vastuualue, joka pitää sen oikeissa rajoissa. Tällainen on oikeusvaltion periaate. Sitä ei hallitse ihmisen mielivalta, vaan laki”.²⁵

II Yhteinen hyvä

1905. Ihmisen yhteisöllisen luonnon mukaisesti jokaisen yksityisen ihmisen hyvä on välttämättä yhteydessä yhteiseen hyvään. Yhteinen hyvä puolestaan on määriteltävissä vain suhteessa ihmisyyksilöön. 801, 1881

”Älkää eläkö eristäytyneinä, vetäytyneinä omaan itseenne, ikään kuin jo olisitte tulleet vanhurskaiksi, vaan tulkaa yhteen ja etsikää yhdessä yhteistä menestystänne!”²⁶

1906. Yhteinen hyvä on ”niiden yhteiskuntaelämän edellytysten summa, jotka antavat sekä ryhmille että niiden yksityisille jäsenille mahdollisuuden saavuttaa täydellisyytensä täydemmin ja vaivattomammin”.²⁷ Yhteinen hyvä

²² Vatikaanin II kirkkok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 74.

²³ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, I-II, 93, 3 ad 2.

²⁴ Johannes XXIII, ensyklika *Pacem in terris*, 51.

²⁵ Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 44.

²⁶ *Epistula Pseudo Barnabae*, 4, 10: SC 172, 100–102.

²⁷ Vatikaanin II kirkkok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 26; 74.

koskee kaikkien elämää. Se vaatii viisautta jokaiselta, erityisesti niiltä, joille on uskottu esivallan tehtävä. Siihen kuuluu *kolme olennaista elementtiä*:

1907. Ensimmäiseksi se edellyttää, että *ihmispersoonaa kunnioitetaan* sellaisenaan. Julkisen vallan velvollisuus on yhteisen hyvän nimissä kunnioittaa ihmispersoonan luovuttamattomia perusoikeuksia. Yhteisön on annettava jokaiselle jäsenelleen mahdollisuus toteuttaa kutsumustaan. Yhteinen hyvä on ennen kaikkea sitä, että jokainen voi käyttää luonnollisia vapauksiaan ja oikeuksiaan, jotka ovat välttämättömät ihmisen kutsumuksen kehittymiselle täyteen kukoistukseensa, kuten oikeutta ”toimia omantuntonsa antamien oikeiden ohjeiden mukaisesti” sekä edelleen oikeutta ”suojattuun yksityiselämään ja oikeudenmukaiseen vapauteen myös uskonnollisissa asioissa”.²⁸ 1929, 2106

1908. Toiseksi yhteinen hyvä vaatii yhteisön *sosiaalista hyvinvointia ja kehittymistä*. Kehitys on yhteenveto kaikista sosiaalisista velvollisuuksista. Julkisen vallan on luonnollisesti ratkaistava yhteisen hyvän nimissä erilaisten erityisetujen välillä. Mutta sen on avattava jokaiselle mahdollisuus siihen, mikä on välttämätöntä aidosti inhimilliseen elämään, kuten ravintoon, vaatetukseen, asuntoon, terveydenhoitoon, työhön, kasvatukseen ja sivistykseen, oikeaan tietoon ja oikeuteen perustaa perhe,²⁹ ja niin edelleen. 2441

1909. Lopuksi yhteiseen hyvään kuuluu *rauha* eli pysyvä ja turvattu oikeudenmukainen järjestys. Se edellyttää siis, että esivalta takaa oikein menetelmin yhteisön ja sen jäsenten *turvallisuuden*. Tähän perustuu yksilön ja yhteisön oikeus puolustaa itseään. 2304, 2310

1910. Jokaisella ihmisyhteisöllä on jokin yhteinen hyvä, josta se tunnistaa itsensä tietynlaiseksi yhteisöksi. Täydellisimmin tämä toteutuu *poliittisessa yhteisössä*. Valtion tehtävänä on suojella ja edistää kansalaisyhteisön, kansalaisten ja pienempien yhteisöjen yhteistä hyvää. 2244

1911. Ihmisten riippuvuus toisistaan kasvaa ja laajenee vähitellen yli koko maan piiriin. Ihmiskunnan ykseys, joka liittyy yhteen saman luonnollisen ihmisarvon omaavia ihmisiä, tuo mukanaan *maailmanlaajan yhteisen hyvän*. Se vaatii työnjakoa kansojen yhteisön piiriin, niin että se kykenee huolehtimaan ”ihmisten erilaisista tarpeista, joihin kuuluvat sosiaalisen elämän alalla ravinto, terveys ja kasvatusta ... myös monissa erityistilanteissa, joita siellä täällä voi syntyä. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi pakolaisten auttaminen ja maahanmuuttajien ja heidän perheidensä tukeminen.”³⁰ 2438

1912. Yhteisen hyvän on aina tuettava yksilöiden kehitystä, sillä ”asioiden järjestys on alistettava palvelemaan ihmisten järjestystä eikä päinvastoin”.³¹

²⁸ Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 26.

²⁹ vrt. sama, 26.

³⁰ Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 84.

³¹ sama, 26.

Tämä järjestys perustuu totuuteen, sitä rakennetaan oikeudenmukaisuudella ja rakkaus elävöittää sitä. 1881

III Vastuu ja osallistuminen

1913. Osallistuminen merkitsee yksityisen ihmisen vapaaehtoista ja avarasydämistä mukaanmenoa sosiaalisiin vuorovaikutuksiin. Kaikkien on asemansa ja tehtävänsä mukaisesti osallistuttava yhteisen hyvän edistämiseen. Tämä velvollisuus sisältyy erottamattomasti ihmispersoonan arvoon.

1914. Osallistuminen tarkoittaa ensi sijassa sitä, että ihminen toimii niillä alueilla, joista hänellä on *henkilökohtainen vastuu*: Pitämällä huolta perheensä kasvatuksesta ja tekemällä työnsä omantunnontarkasti ihminen tukee osaltaan toisten ihmisten ja yhteisön hyvinvointia.³² 1734

1915. Kansalaisten tulee osallistua *julkiseen elämään*, missä se vain on mahdollista. Se, miten osallistuminen tapahtuu, vaihtelee maasta maahan ja kulttuurista toiseen. ”Tunnustusta ansaitsee niiden kansakuntien menettely, joissa suurin mahdollinen osa kansalaisista todella vapaasti osallistuu julkisten asioiden hoitoon.”³³ 2239

1916. Kaikkien osallistuminen yhteisen hyvän edistämiseksi vaatii, niin kuin jokainen eettinen velvoite, yhteiskunnan jäseniltä jatkuvasti uudistuvaa *kääntymystä*. On ehdottomasti tuomittava kaikenlainen vilppi ja ovelat temput, joilla monet kiertävät lain ja sosiaalisten velvollisuuksien määräykset, koska sellainen ei ole sovitettavissa yhteen oikeudenmukaisuuden vaatimusten kanssa. Instituutioita, jotka parantavat inhimillisiä elinolosuhteita, on tuettava.³⁴ 1888, 2409

1917. Niiden, joille on uskottu esivallan virka, on vahvistettava niitä arvoja, jotka luovat yleistä luottamusta ja kannustavat yhteisön jäseniä asettumaan lähimmäistensä palvelukseen. Osallistuminen alkaa kasvatuksesta ja kulttuurista. ”Syystä voimme ajatella, että ihmiskunnan tuleva kohtalo on niiden käsissä, jotka osaavat antaa nouseville sukupolville elämisen ja toivon aihetta.”³⁵ 1818

³² vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 43.

³³ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 31.

³⁴ vrt. Vatikaanin II kirk.kok. pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 30.

³⁵ sama, 31.

LYHYESTI

1918. ”Eihän ole esivaltaa, joka ei olisi Jumalalta peräisin, häneltä ovat vallankäyttäjät saaneet valtuutensa” (Room. 13:1).
1919. Jokainen ihmisyhteisö tarvitsee auktoriteetin voidakseen pysyä ja kehittyä.
1920. ”Poliittinen yhteisö ja valtion arvovalta pohjautuvat ihmisluontoon ja kuuluvat siis Jumalan ennakolta säätämään järjestykseen.”³⁶
1921. Auktoriteettia harjoitetaan laillisesti silloin, kun se edistää yhteisön yhteistä hyvää. Siihen päästäkseen sen tulee käyttää moraalisesti hyväksyttäviä keinoja.
1922. Erilaiset hallitusmuodot ovat oikeutettuja, kunhan ne tukevat yhteisön hyvinvointia.
1923. Poliittisen auktoriteetin tulee toimia moraalisen järjestyksen puitteissa ja taata olot, joissa voidaan elää vapaudessa.
1924. Yhteinen hyvä on ”niiden yhteiskuntaelämän edellytysten summa, jotka antavat sekä ryhmille että niiden yksityisille jäsenille mahdollisuuden saavuttaa täydellisyytensä täydemmin ja vaivattomammin”.³⁷
1925. Yhteiseen hyvään kuuluu kolme olennaista elementtiä: ihmispersoonan perusoikeuksien kunnioittaminen ja edistäminen; yhteisön henkisten ja ajallisten hyvyyksien menestyminen ja kehittyminen; ryhmien ja niiden jäsenten rauha ja turvallisuus.
1926. Ihmispersoonan arvoon kuuluu pyrkimys yhteiseen hyvään. Jokaisen tulee osaltaan luoda ja edistää instituutioita, jotka pyrkivät parantamaan inhimillisiä elinoloja.
1927. Valtion tehtävänä on puolustaa ja edistää yhteiskunnan yhteistä hyvää. Koko ihmiskunnan yhteinen hyvä edellyttää kansainvälisen yhteisön organisoitumista.

³⁶ vrt. Vatikaanin II kirk.kok. pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 74.

³⁷ sama, 26.

Kolmas artikkeli

SOSIAALINEN OIKEUDENMUKAISUUS

1928. Yhteiskunta varmistaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden pitäessään huolen siitä, että yhteisöt ja yksityiset ihmiset saavat itselleen sen, mikä heille luontonsa ja kutsumuksensa puolesta kuuluu. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus kuuluu yhteen yhteisen hyvän ja esivallan viranhoidon kanssa. 2832

I Kunnioitus ihmispersonaa kohtaan

1929. Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen päästään vain silloin, kun kaiken ylittävää ihmisen arvokkuutta kunnioitetaan. Ihmispersona on yhteiskunnan ylin päämäärä; yhteiskunta on olemassa ihmispersonaa varten. 1881

”Ihmispersonan arvokkuuden puolustamisen ja edistämisen Luoja on uskonut meille. Täysi vastuu ja velvoitteet siitä kuuluvat miehille ja naisille historian kaikissa vaiheissa.”³⁸

1930. Ihmisen kunnioittamiseen liittyy myös niiden oikeuksien kunnioittaminen, jotka johtuvat hänen arvokkuudestaan Jumalan luomana olentona. Nämä oikeudet eivät ole peräisin yhteiskunnasta vaan ne velvoittavat yhteiskuntaa. Niihin perustuu kaiken esivallan moraalinen oikeutus. Yhteiskunta, joka polkee näitä oikeuksia tai kieltäytyy tunnustamasta niitä kirjoitetussa lainsäädännössään, kaivaa maata oman moraalisen oikeutuksensa alta.³⁹ Jos esivalta ei kunnioita ihmisyyttä, se joutuu käyttämään pelkätään voimaa tai väkivaltaa taivuttaakseen alamaisensa kuuliaisiksi. Kirkon tehtävänä on muistuttaa hyvän tahdon ihmisiä näistä oikeuksista ja pitää ne erillään väärinkäytöksistä ja vääristä vaatimuksista. 1700, 1902

1931. Ihmispersonan kunnioitus toteutuu noudattamalla periaatetta: ”Itse kunkin täytyy pitää poikkeuksetta jokaista lähimmäistä ikään kuin *toisena minäänään* ja ennen kaikkea huolehtia tämän elämästä sekä niistä välineistä, jotka hän tarvitsee ihmisarvoiseen elämään.”⁴⁰ Mikään lainsäädäntö ei onnistu itsestään käsin poistamaan niitä ahdistuksen tunteita ja ennakkoluuloja, ylpeitä ja itsekkäitä asenteita, jotka estävät todella veljellisten yhteiskuntien syntymisen. Sellaiset asenteet voittaa vain kristillinen rakkaus, joka näkee jokaisessa ihmisessä lähimmäisen, veljen tai sisaren. 2212, 1825

1932. Mitä suuremmissa avuttomuudessa joku ihminen elää millä tahansa elämänalueella, sitä painavampi on velvollisuus kohdata hänet aktiivisesti

³⁸ Johannes Paavali II, ensyklika *Sollicitudo rei socialis*, 47.

³⁹ vrt. Johannes XXIII, ensyklika *Pacem in terris*, 61.

⁴⁰ Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 27.

lähimmäisenä. ”Totisesti: kaiken, minkä te olette tehneet yhdelle näistä vähäisimmistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle” (Matt. 25:40). 2449

1933. Tämä velvollisuus koskee niitäkin, jotka ajattelevat tai toimivat toisin kuin me. Kristus vaatii opetuksessaan antamaan anteeksi loukkauksetkin. Hän laajentaa rakkauden käskyn, uuden lain käskyn, koskemaan kaikkia vihollisiakin.⁴¹ Evankeliumin hengessä tapahtuva vapautus ei sovi mitenkään yhteen sen vihan kanssa, joka kohdistuu viholliseen ihmisyksilönä, mutta voimme kyllä vihata sitä pahaa, mitä vihollinen tekee. 2303

II Ihmisten samanarvoisuus ja erilaisuus

1934. Koska kaikki ihmiset on luotu yhden ainoan Jumalan kuvan mukaan ja heille on annettu yhtäläinen järjellinen sielu, heillä on sama luonto ja sama alkuperä. Koska heidät on lunastettu Kristuksen uhrilla, kaikki on kutsuttu osallisiksi samasta jumalallisesta autuudesta. Kaikki ihmiset saavat siis iloita yhtäläisestä arvokkuudesta. 225

1935. Ihmisten keskinäinen samanarvoisuus perustuu olennaisesti heidän arvokkuuteensa persoonina ja siitä johtuviin oikeuksiin. 357

”Kaikenlainen yksilön perusoikeuksia loukkaava sosiaalinen tai sivistyksellinen syrjintä, tapahtuipa se sitten sukupuolen, rodun, ihonvärin, yhteiskunnallisen aseman, kielen tai uskonnon vuoksi, on voitettava ja poistettava, koska se on ristiriidassa Jumalan suunnitelman kanssa.”⁴²

1936. Ihmisellä ei ole maallisen elämänsä alkaessa vielä omanaan kaikkea, minkä hän tarvitsee ruumiillisen ja henkisen elämänsä kehittymiseksi. Hän tarvitsee toisia ihmisiä. Ihmisten kesken ilmenee eroja, jotka liittyvät ikään, ruumiillisiin kykyihin, henkisiin ja moraalisiin lahjoihin, kanssakäymisessä toisten kanssa saavutettuihin hyvyksiin tai rikkauksien jakaantumiseen.⁴³ ”Talenteja” ei ole jaettu yhtäläisesti.⁴⁴ 1879

1937. Nämä erot kuuluvat Jumalan suunnitelmaan. Jumala tahtoo, että jokainen ihminen saa toiselta sen, minkä tarvitsee. Sen, jolla on erityisiä ”talenteja”, on käytettävä niitä niiden hyväksi, joilta ne puuttuvat. Erot rohkaisevat ja usein myös velvoittavat ihmisiä avarasydämisyyteen, hyväntahtoisuuteen ja jakamiseen; ne kannustavat kulttuureja vaihtamaan keskenään rikkauksiaan. 340, 791, 1202

”Minä en anna kaikkia hyveitä samassa määrin kaikille ... Monia niistä minä jaan sillä tavoin, että jonkin annan vain yhdelle, jonkin taas jollekulle toiselle. Yhdelle

⁴¹ vrt. Matt. 5:43–44

⁴² Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 29.

⁴³ vrt. sama, 29.

⁴⁴ vrt. Matt. 25:14–30; Luuk. 19:11–27

lahjoitan ennen kaikkea rakkauden, toiselle oikeudenmukaisuuden tai nöyryyden, tälle taas elävän uskon ... Olen jakanut ihmisten elämässään tarvitsemat lahjat eri tavoin enkä ole antanut jokaiselle kaikkia, jotta ihmisten olisi pakko kääntyä toisensa puoleen ja kaikki jakaisivat keskenään minun palvelijoinani minulta saamansa armot ja lahjat.”⁴⁵

1938. On olemassa myös *epäoikeudenmukaisia eroja*, jotka koskevat miljoonia miehiä ja naisia. Ne ovat avoimessa ristiriidassa evankeliumin kanssa. 2437

Ihmisten samanarvoisuus vaatii, ”että olisi päästävä inhimillisempiin ja kohtuullisempiin elinoloihin. Liian suuret taloudelliset ja sosiaaliset epätasaisuudet saman ihmiskunnan perheen jäsenten tai kansojen välillä nimittäin herättävät pahennusta. Ne myös ovat esteenä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, tasapuolisuuden, ihmisarvon sekä yhteiskunnallisen ja kansainvälisen rauhan toteutumiseksi.”⁴⁶ 2317

III Ihmisten keskinäinen solidaarisuus

1939. Solidaarisuuden periaate, jota voidaan kutsua myös ”ystävyydeksi” tai ”sosiaaliseksi rakkaudeksi”, on vaatimus, joka johtuu välittömästi inhimillisestä ja kristillisestä veljeydestä.⁴⁷ 2213

”Eräs harha on nykyisin levinnyt laajalle. Ihmisten välisen solidaarisuuden ja rakkauden laki on päästetty unohduksiin, laki jonka kaikkien ihmisten, kuulukoot mihiin kansaan tahansa, yhteinen alkuperä ja edellä mainittu järjellinen luonto on säättänyt ja asettanut tehtäväksemme, samoin myös se lunastusuhri, jonka Jeesus Kristus kantoi Isälle ristin alttarilla syntiin langenneen ihmiskunnan pelastukseksi.”⁴⁸ 360

1940. Solidaarisuus näkyy ennen muuta hyvyksien jakamisessa ja työn palkitsemisessa. Se edellyttää pyrkimystä oikeudenmukaisempaan yhteiskuntajärjestykseen, jossa jännitteet voidaan poistaa paremmin ja jossa ristiriitojen ratkaiseminen neuvottelemalla on helpompaa. 2402

1941. Yhteiskunnallis-taloudelliset ongelmat voidaan ratkaista vain solidaarisuuden kaikkia eri muotoja noudattamalla: köyhien solidaarisuudessa keskenään, rikkaiden solidaarisuudessa köyhiä kohtaan, työläisten keskenään, työnantajien ja työntekijöiden toisiaan kohtaan ja kansakuntien ja kansojen keskinäisessä solidaarisuudessa. Maailmanrauhakin riippuu osaltaan siitä. 2317

1942. Solidaarisuuden hyveessä ei ole kyse pelkästään aineellisista hyvyyksistä. Uskon hengellisiä hyvyksiä levittämällä kirkko on tukenut myös ajallisten hyvyksien kehittymistä ja raivannut niille usein uusia teitä. Näin vuo-

⁴⁵ pyhä Katariina Sienalainen, *Il dialogo della Divina provvidenza*, 7.

⁴⁶ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 29.

⁴⁷ vrt. Johannes Paavali II, *Sollicitudo rei socialis* 38–40; sama, ensyklika *Centesimus annus*, 10

⁴⁸ Pius XII, ensyklika *Summi Pontificatus*.

sisatojen mittaan on toteutunut Herran sana: ”Etsikää ennen kaikkea Jumalan valtakuntaa ja hänen vanhurskasta tahtoaan, niin teille annetaan kaikki tämäkin” (Matt. 6:33). 1887, 2632

”Kahdentuhannen vuoden ajan on kirkon sielussa elänyt ja säilynyt se henki, joka on pakottanut ja yhä pakottaa ihmisiä aina sankarilliseen rakkauteen asti: maata viljeleviä munkkeja, orjien vapauttajia, niitä jotka parantavat sairaita, julistavat uskoa, välittävät kulttuuria ja tieteitä kaikille sukupolville ja kaikille kansoille, jotta luotaisiin sellaiset yhteiskunnalliset olot, joissa kaikki ihmiset voivat elää ihmisarvoista ja kristityn arvoista elämää.”⁴⁹

LYHYESTI

1943. Yhteiskunta varmistaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden luomalla sellaiset olot, joissa ryhmät ja jokainen yksityinen ihminen saavat sen, mikä heille kuuluu.
1944. Ihmispersoonan kunnioittamiseen sisältyy toisen ihmisen pitäminen ”toisena minänä”. Se edellyttää, että kunnioitetaan myös niitä perusoikeuksia, jotka nousevat ihmisen arvokkuudesta.
1945. Ihmisten samanarvoisuus koskee ihmisen arvokkuutta persoonana ja siitä nousevia oikeuksia.
1946. Ihmisten väliset erot kuuluvat Jumalan suunnitelmaan. Hän tahtoo, että me tarvitsemme toinen toistamme. Erojen tulee edistää kristillistä rakkautta.
1947. Kaikkien ihmisten yhtäläinen arvo velvoittaa ponnistelemaan yhteiskunnallisten ja taloudellisten erojen vähentämiseksi ja epäoikeudenmukaisten erojen poistamiseksi.
1948. Solidaarisuus on varsinaisesti kristillinen hyve. Se pakottaa jakamaan aineelliset ja varsinkin henkiset hyvyydet.

⁴⁹ Pius XII, *radiopuhe* 1.6.1941.

KOLMAS LUKU

JUMALAN VALMISTAMA PELASTUS: LAKI JA ARMO

1949. Autuuteen kutsuttuna mutta synnin haavoittamana ihminen tarvitsee pelastuksen Jumalalta. Hän saa Jumalan avun Kristuksessa lain kautta joka ohjaa häntä, ja armon kautta joka tukee häntä.

”Tehkää peläten ja vavisten työtä pelastuaksenne. Jumala saa teissä aikaan sen, että tahdotte tehdä ja myös teette niin kuin on hänen hyvä tarkoituksensa” (Fil. 2:12–13).

Ensimmäinen artikkeli

MORAALILAKI

1950. Moraalilaki on jumalallisen viisauden aikaansaannos. Raamatullisessa mielessä sitä voidaan kutsua isälliseksi opastukseksi, Jumalan pedagogiikaksi. Se esittää ihmiselle ne tiet ja menettelytavat, jotka johtavat luvattuun autuuteen; se kieltää kulkemasta niitä pahaan johtavia teitä, jotka vievät eroon Jumalasta ja hänen rakkaudestaan. Se on yhtäaikaa luja käskyissään ja rakastettava lupauksissaan. 53, 1719

1951. Laki on asianomaisen vallankäyttäjän yhteistä hyvää silmällä pitäen säätämä käyttäytymissääntö. Moraalilaki lähtee siitä, että luotujen olentojen keskuudessa vallitsee järjenmukainen järjestys, jonka Luoja vallassaan, viisauudessaan ja hyvydessään on vahvistanut luotujensa menestykseksi ja päämäärään pääsemiseksi. Jokaisen lain ensimmäinen ja viimeinen totuus on ikuisessa laissa. Järki käsittää ja vahvistaa lain osallisuudeksi elävän Jumalan, kaikkien Luojan ja Lunastajan kaitselmukseen. ”Tätä järjen säätämystä kutsutaan laiksi”.¹ 295, 306

”Ainoastaan ihminen kaikkien sielullisten olentojen joukossa voi kerskua Jumalan katsooneen hänet sen arvoiseksi, että hän on saanut Jumalalta lain. Järjellisenä olentona, joka kykenee ymmärtämään ja saamaan tietoa, hänen tulee säädellä käyttäytymisensä vapautensa ja järkensä ohjauksen mukaan, alistuen sille joka on antanut kaiken hänen haltuunsa”.² 301

¹ Leo XIII, ensyklika *Libertas praestantissimum*, Leonis Acta 8, 218; vrt. pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, I-II, 90, 1.

² Tertullianus, *Adversus Marcionem*, 2, 4, 5: PL 2, 315.

1952. Moraalilailalla on monia eri ilmaisuja, jotka kaikki ovat suhteessa toisiinsa: ikuinen laki, kaikkien lakien jumalallinen alkulähde; luonnollinen laki; ilmoitettu laki, joka koostuu vanhasta laista ja evankeliumin uudesta laista; lopuksi valtiolliset ja kirkolliset lait.

1953. Moraalilaki saa Kristuksessa täyteytensä ja ykseytensä. Jeesus Kristus on personoitunut täydellisyyden tie. Hän on lain loppu, sillä hän yksin opettaa ja lahjoittaa Jumalan vanhurskauden: ”Sillä Kristus on lain loppu, vanhurskaudeksi jokaiselle, joka uskoo” (Room. 10:4). 578

I Luonnollinen moraalilaki

1954. Ihminen on osallinen Luojan viisaudesta ja hyvyydestä: hän on suonut ihmiselle kyvyn hallita itseään ja ohjata itseään tiellä totuuteen ja hyvyyteen. Luonnollinen laki ilmaisee sen moraalisen perustiedon, jonka perusteella ihminen kykenee järjellään erottamaan hyvän ja pahan, toden ja valheen. 307, 1776

Luonnollinen laki on ”jaloin kaikesta, mikä on kirjoitettu ja kaiverrettu jokaisen ihmisen sieluun, koska itse ihmisjärki käskee toimimaan oikein ja kieltää tekemästä syntiä. Mutta tällä ihmisjärjen säädöksellä ei olisi lain voimaa, ellei se olisi sen kaikkein korkeimman järjen ääni ja tulkki, jolle henkemme ja vapautemme tulee olla alamaiset.”³

1955. ”Jumalallinen ja luonnollinen laki”⁴ osoittavat ihmiselle tien, jolla hänen on pysyttävä voidakseen tehdä hyvää ja saavuttaakseen päämääränsä. Luonnollinen laki ilmaisee ne ensimmäiset, olennaiset käskyt, jotka säätelevät moraalista elämää. Sen keskus on Jumalan kaipaaminen ja hänelle, kaiken hyvän lähteelle ja tuomarille alistuminen, sekä lähimmäisen käsittäminen samantarvoiseksi kuin itse on. Luonnollisen lain tärkeimmät säädökset saavat ilmaisunsa kymmenessä käskyssä. Tätä lakia ei kutsuta ”luonnolliseksi” laiksi sen perusteella, että se viittaisi järjettömien eläinten luontoon, vaan siksi, että sitä julistava järki kuuluu ihmisen luontoon. 1787, 396, 2070

”Mihin nämä säännöt muualle olisi kirjattu kuin valon kirjaan, jota kutsutaan totuudeksi? Siihen on kirjattu jokainen oikeudenmukainen laki. Sieltä se siirtyy sen ihmisen sydämeen, joka noudattaa oikeudenmukaisuutta. Se ei siirry sinne ikään kuin muukalaisena, vaan se painaa sydämeen jälkensä kuin sinetin; sinetti siirtyy sormuksesta vahaan siirtymättä kuitenkaan pois sormuksesta.”⁵

”Luonnon laki ei ole mitään muuta kuin Jumalan meihin paneman järjen valo. Sen kautta tiedämme, mitä on tehtävä ja mitä vältettävä. Tämän valon ja tämän lain Jumala antoi ihmiselle luomisessa.”⁶

³ Leo XIII, ensyklika *Libertas praestantissimum*, Leonis Acta 8, 219.

⁴ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 89.

⁵ pyhä Augustinus, *De Trinitate*, 14, 15, 21: PL 42, 1052.

⁶ pyhä Tuomas Akvinolainen, *In duo praecepta caritatis et in decem Legis praecepta expositio*, c. 1.

1956. Luonnollinen laki asuu jokaisen ihmisen sydämessä järjen vahvistamana. Se on säädöksissään *yleispätevä*, ja sen auktoriteetti koskee jokaista ihmistä. Se ilmaisee ihmispersoonan arvokkuuden ja säätää hänen oikeuksiansa ja velvollisuuksiensa perustan. 2261

”On olemassa tosi laki, oikean järjen laki. Se on sopuoinnussa luonnon kanssa, se on kaikissa ihmisissä ja pysyy muuttumattomana ja ikuisesti. Sen käskyt kehottavat noudattamaan velvollisuuksia, sen kiellot torjuvat rikkomukset ... Päinvastaisen lain asettaminen sen sijaan on pyhäinhäväistystä. Laista ei saa luopua edes osittain, eikä kukaan saa tehdä sitä kokonaan tyhjäksi.”⁷

1957. Luonnollista lakia voidaan soveltaa monella tavalla ja se voi siksi vaatia harkintaa, joka ottaa huomioon paikasta, ajasta ja elinoloista johtuvat erilaiset elämänehdot. Siitä huolimatta luonnollinen laki pysyy monivivah-teisten kulttuurien keskellä sääntönä, joka liittää ihmiset toisiinsa ja joka väistämättömistä eroista huolimatta säätää heille yhteiset perussäännöt.

1958. Luonnollinen laki on *muuttumaton*⁸ ja kestää läpi historian muutosten; erilaisten käsitysten ja tapojen virrassa se pysyy samana ja tukee niiden kehitystä. Siitä johtuvat säännöt pysyvät olemukseltaan voimassa. Silloin-kaan, kun se ja sen perusteet kielletään, sitä ei voida tuhota eikä riistää ihmisten sydämistä. Se nousee yhä uudestaan esiin yksilöiden ja yhteisöjen elämässä. 2072

”Varkaus on rangaistava teko sekä sinun lakisi mukaan, Herra, että sen lain mukaan, joka on kirjoitettu ihmisten sydämiin ja jota ei pahuuskaan voi sieltä pyyhkiä.”⁹

1959. Luonnollinen laki Luojan hyvin hyvänä tekona laskee lujan perustan, jolle ihminen voi rakentaa moraalisääntöjen rakennuksen ohjaamaan ratkaisujaan. Se on myös välttämätön moraalinen perusta, jolle ihmisyyhteisö voidaan rakentaa. Se tarjoaa lopuksi välttämättömän perustuksen valtiolliselle laille, joka liittyy luonnolliseen lakiin, joko tekemällä johtopäätöksiä sen peruslauseista tai tekemällä siihen positiivis-oikeudellisia lisäyksiä. 1879

1960. Kaikki ihmiset eivät tajua selkeästi ja välittömästi luonnollisen lain käskyjä. Armo ja ilmoitus ovat syntiselle ihmiselle hänen nykyisessä tilassaan välttämättömät, jotta jokainen voisi käsittää uskonnon ja moraalin to-tuudet ”ilman vaikeuksia, varmalla vakaumuksella ja erehdyksiin joutumatta”.¹⁰ Luonnollinen laki luo ilmoitetulle laille ja armolle perustan, jonka Jumala on laskenut ja joka on sopuoinnussa Pyhän Hengen vaikutuksen kanssa. 2071, 37

⁷ Marcus Tullius Cicero, *De re publica*, 3, 22, 33: Scripta quae manserunt omnia.

⁸ vrt. Vatikaanin II kirkkok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 10.

⁹ pyhä Augustinus, *Tunnustuksia*, 2, 4, 9: PL 32, 678.

¹⁰ Vatikaanin I kirkkok., kongregatio *Dei Filius*, c. 2: DS 3005; Pius XII ensyklika *Humani generis*: DS 3876.

II Vanha laki

1961. Jumala, Luojamme ja Lunastajamme, on valinnut Israelin kansakseen ja ilmoittanut sille lakinsa. Näin hän on valmistanut Kristuksen tuloa. Mooseksen laki ilmaisee monia totuuksia, jotka järki tajuaa luonnostaan, mutta jotka kuitenkin tehtiin tunnetuksi ja julistettiin voimassaoleviksi pelastuksen liiton puitteissa. 62

1962. Vanha laki on ilmoitetun lain ensimmäinen vaihe. Sen moraaliset säädökset on koottu kymmeneen käskyyn (dekalogiin). Dekalogin käskyt laskevat perustukset Jumalan kuvaksi luodun ihmisen kutsumukselle. Ne kielteivät sen, mikä on vastoin rakkautta Jumalaan ja lähimmäiseen, ja käskvät siihen, mikä tälle rakkaudelle on olennaista. Dekalogi on valo jokaisen ihmisen omalletunnolle muistuttamalla sitä Jumalan kutsusta ja hänen teistään ja varjelemalla ihmistä pahalta. 2058

”Jumala on kirjoittanut laintauluihin sen, mitä ihmiset eivät pystyneet lukemaan sydämestään.”¹¹

1963. Kristillisen tradition mukaan vanha laki, joka on pyhä,¹² hengellinen¹³ ja hyvä,¹⁴ on kuitenkin vielä epätäydellinen. Kasvattajan tavoin¹⁵ se näyttää meille, mitä on tehtävä, mutta itsessään se ei anna voimaa, Pyhän Hengen armoa, sen toteuttamiseen. Koska se ei voi ottaa syntiä pois, se pysyy orjuuden lakina. Pyhän Paavalin mukaan sen tehtävä on erityisesti syyttää synnistä ja *paljastaa synti*, joka ihmisen sydämessä muodostaa ”himon lain”.¹⁶ Kaikesta huolimatta laki pysyy ensimmäisenä vaiheena tiellä Jumalan valtakuntaan. Se valmistaa valitun kansan ja jokaisen kristityn kääntymykseen ja uskomaan pelastavaan Jumalaan. Se tarjoaa opetuksen, joka Jumalan sanana pysyy aina. 1610, 2542, 2515

1964. Vanha laki on *valmistusta evankeliumiin*. ”Laki oli tuleviin hyvyysiin viittaavaa pedagogiikkaa ja profetiaa.”¹⁷ Se puhuu edeltä käsin teosta, joka vapauttaa synnistä ja jonka Kristus toteuttaa; se antaa Uudelle testamentille kuvia, ”tyyppejä”, symboleja ilmaisemaan Hengen mukaista elämää. Viisauksikirjallisuuden ja profeettojen opetukset täydellistävät vanhaa lakia ja suuntaavat sitä kohti uutta liittoa ja taivasten valtakuntaa. 122

”Monilla, jotka elivät vanhan liiton aikana, oli rakkaus ja Pyhän Hengen armo, ja he odottivat pääasiassa hengellisten ja ikuisten lupauksen toteutumista; näin ollen he kuuluivat uuden lain piiriin. Toisaalta uudessa liitossa monet lihalliset ihmiset

¹¹ pyhä Augustinus, *Enarratio in Psalmum*, 57, 1: PL 36, 673.

¹² vrt. Room. 7:12.

¹³ vrt. Room. 7:14.

¹⁴ vrt. Room. 7:16.

¹⁵ vrt. Gal. 3:24.

¹⁶ vrt. Room. 7.

¹⁷ pyhä Ireneus, *Adversus haereses*, 4, 15, 1: PG 7, 1012.

ovat vielä kaukana uuden lain täydellisyydestä. Heitä täytyy uudessakin liitossa ohjata hyveellisiin tekoihin rangaistusten pelolla ja tietyillä ajallisia hyvyyksiä koskevilla lupauksilla. Vaikka vanha laki antoikin rakkauden käskyn, se ei antanut Pyhää Henkeä, jonka kautta 'rakkaus on vuodatettu meidän sydämiimme'"¹⁸ 1828

II Uusi laki eli evankeliumin laki

1965. Uusi laki, evankeliumin laki, on luonnollisen ja ilmoitetun jumalallisen lain täydellinen maallinen muoto. Se on Kristuksen teko ja nähtävissä selvästi ennen kaikkea vuorisaarnassa. Se on myös Pyhän Hengen teko ja hänen kauttaan siitä tulee rakkauden sisäinen laki: "Minä teen uuden liiton Israelin kansan kanssa ... Minä panen lakini heidän sisimpäänsä, kirjoitan sen heidän sydämeensä. Minä olen heidän Jumalansa, ja he ovat minun kansani" (Hepr. 8:8–10).¹⁹ 459, 581, 715

1966. Uusi laki on *Pyhän Hengen armo*, joka on annettu uskoille uskon kautta Kristukseen. Se toimii rakkautena; se opettaa meille Herran sanalla, mitä meidän tulee tehdä, ja antaa meille sakramenteissa armon todella tehdä sen. 1999

"Se joka tahtoo mietiskellä hurskaana ja mielensä terävöittäen saarnaa, jonka Herramme on pitänyt vuorella, sellaisena kuin luemme sen Matteuksen evankeliumissa, on epäilemättä löytävä siinä kristillisen elämän täydellisen peruslain ... Tämä saarna sisältää kaikki kristillisen elämän ohjaamiseen tarpeelliset käskyt."²⁰

1967. Evankeliumin laki "täyttää"²¹ ja jalostaa vanhan lain ja ylittää ja täydellistää sen. Autuaaksijulistuksissa *se täyttää Jumalan lupaukset* kohottamalla ja suuntaamalla ne taivasten valtakuntaa kohti. Se kääntyy niiden puoleen, jotka ovat valmiit ottamaan uskossa vastaan tämän uuden toivon: köyhien, nöyrien, murheellisten, puhdassydämisten ja Kristuksen tähden vainotujen puoleen. Näin se osoittaa, miten yllättäviä ovat Jumalan valtakunnan tiet. 577

1968. Evankeliumin laki *täyttää lain käskyt*. Herran saarna ei suinkaan kumoaa tai väheksy vanhan lain moraalisäädöksiä, vaan paljastaa niihin sisältyviä ulottuvuuksia ja näyttää niistä nousevia uusia vaatimuksia: se tuo esiin niiden jumalallisen ja inhimillisen totuuden. Se ei lisää vanhaan uusia ulkoisia säädöksiä, vaan ulottuu ihmisen kaikkien tekojen uudistamista tarvitsevaan perustaan, sydämeen, jossa ihminen tekee valinnan puhtaan ja epäpuhtaan välillä²² ja jossa muotoutuvat usko, toivo ja rakkaus ja niiden kanssa myös muut hyveet. Näin evankeliumi vie lain täyttymykseensä taivaallisen

¹⁸ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, I-II, 107, 1 ad 2.

¹⁹ vrt. Jer. 31:31–34.

²⁰ pyhä Augustinus, *De sermone Domini in monte*, 1, 1, 1: PL 34, 1229–1231.

²¹ vrt. Matt. 5:17–19

²² vrt. Matt. 15:18–19.

Isän täydellisyyden jäljittelemisen kautta,²³ viholliselle annetun anteeksianton ja vainoojien puolesta rukoilemisen kautta, seuraten Jumalan omaa anteliaisuutta.²⁴ 129, 582

1969. Uusi laki *toteuttaa uskonnonharjoittamisen hyveen* – ennen muuta Jumalan kunnioittamisen – edellyttämiä tekoja, joita ovat almujen antaminen, rukous ja paasto, mutta se osoittaa ne Isälle, joka näkee salassa, odottamatta ”ihmisten näkevän” niitä.²⁵ Uuden lain rukous on Isä meidän -rukous.²⁶ 1434

1970. Evankeliumin laista seuraa ratkaiseva valinta ”kahden tien” välillä,²⁷ ja se vaatii muuttamaan Herran sanat teoiksi.²⁸ Uuden lain yhteenveto on *kultainen sääntö*: ”Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää se itse heille. Tässä on laki ja profeetat” (Matt. 7:12).²⁹ 1696, 1789

Koko evankeliumin laki sisältyy Jeesuksen *uuteen käskyyn*,³⁰ että meidän tulee rakastaa toisiamme, niin kuin hän on rakastanut meitä.³¹ 1823

1971. Herran saarnaan on lisättävä *apostolien moraaliset opetukset*, kuten Room. 12–15; 1 Kor. 12–13; Kol. 3–4; Ef. 4–6 jne. Tämä opetus välittää Herran opetuksen apostolien auktoriteetilla eteenpäin, erityisesti esittämällä ne hyveet, jotka seuraavat uskosta Kristukseen ja joita elävöittää rakkaus, joka on Pyhän Hengen tärkein lahja. ”Olkoon rakkautenne vilpittöntyä ... Osoittakaa toisillenne lämmintä veljesrakkautta ... Toivokaa ja iloitkaa, ahdingossa olkaa kestäviä, rukoilkaa hellittämättä. Auttakaa puutteessa olevia pyhiä, osoittakaa vieraanvaraisuutta” (Room. 12:9–13). Tämä katekeesi opettaa meitä käsittelemään omantunnon käskyjä myös oman Kristus-suhteemme ja kirkkosuhteemme pohjalta.³² 1789

1972. Uutta lakia kutsutaan *rakkauden laiksi*, koska se saa ihmisen toimimaan pikemminkin rakkaudesta, jonka Pyhä Henki on vuodattanut, kuin pelosta. Sitä kutsutaan myös *armon laiksi*, sillä se lahjoittaa armon toimia uskon ja sakramenttien voimasta. Sitä kutsutaan myös *vapauden laiksi*,³³ koska se vapauttaa meidät vanhan lain rituaalisista ja oikeudellisista säädöksistä ja taivuttaa meidät toimimaan spontaanisti rakkauden liikkeelle panemina. Se korottaa meidät orjan asemasta, ”joka ei tiedä, mitä hänen herransa tekee”, Kristuksen ystävän asemaan, ”olenhan saattanut teidän tietoonne kai-

²³ vrt. Matt. 5:48.

²⁴ vrt. Matt. 5:44.

²⁵ vrt. Matt. 6:1–6; 16–18.

²⁶ vrt. Matt. 6:9–13.

²⁷ vrt. Matt. 7:13–14.

²⁸ vrt. Matt. 7:21–27.

²⁹ vrt. Luuk. 6:31.

³⁰ vrt. Joh. 13:34

³¹ vrt. Joh. 15:12.

³² vrt. Room. 14; 1 Kor 5–10.

³³ vrt. Jaak. 1:25; 2:12.

ken, minkä olen Isältäni kuullut” (Joh. 15:15), ja perintöön oikeutetun lapsen asemaan.³⁴ 782, 1828

1973. Uusi laki sisältää käskyjensä rinnalla *evangeliset neuvot*. Perinteinen ero Jumalan käskyjen ja evankelisten neuvojen välillä nousee suhteesta rakkauteen, joka on kristillisen elämän täydellisyys. Käskyjen tulee raivata tieltä se, mikä ei ole sovitettavissa yhteen rakkauden kanssa. Neuvojen tavoitteena on poistaa se, mikä estää rakkautta kasvamasta ja kehittymästä, vaikka se ei olisikaan rakkauden vastaista.³⁵ 2053, 915

1974. Evankeliset neuvot näyttävät, mitä on rakkauden elävä täyteys, joka haluaisi aina antaa vielä enemmän. Ne todistavat rakkauden dynamiikasta ja kehottavat meitä hengelliseen valmiuteen. Uuden lain täydellisyys on olennaisesti käskyissä rakastaa Jumalaa ja lähimmäistä. Neuvot välittävät yksinkertaisimmat tiedot ja kelpoisimmat keinot tämän saavuttamiseksi; niitä tulee soveltaa tekoihin kunkin kutsumuksen mukaisesti. 2013

”Jumala ei tahdo, että jokainen noudattaa kaikkia neuvoja, vaan ainoastaan niitä, jotka soveltuvat kuhunkin henkilöön, aikaan, tilanteeseen ja voimavaroihin, niin kuin rakkaus sitä edellyttää. Sillä rakkaus on kaikkien hyveiden, kaikkien käskyjen, kaikkien neuvojen, lyhyesti kaikkien kristillisten lakien ja tekojen kuningatar; se antaa niille kaikille aseman ja järjestyksen, ajan ja arvon.”³⁶

LYHYESTI

1975. Raamatun mukaan laki on Jumalan isällinen opetus, joka kääntää ihmistä kulkemaan teitä, jotka johtavat autuuteen, ja kieltää teitä, jotka johtavat pahaan.

1976. Laki on ”järjen säädös, joka tähtää yhteiseen hyvään ja jonka on julkisesti saattanut tiedoksi se, joka kantaa huolen yhteisöstä”.³⁷

1977. Kristus on lain loppu.³⁸ Vain hän opettaa ja jakaa Jumalan oikeudenmukaisuutta.

1978. Luonnollinen laki on Luojansa kuvan mukaan luodun ihmisen osallisuutta Jumalan viisauteen ja hyvyyteen. Se ilmaisee ihmispersoonan arvokkuuden ja muodostaa hänen oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa perustan.

³⁴ vrt. Gal. 4:1–7, 21–31; Room. 8:15.

³⁵ vrt. pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 184, 3.

³⁶ pyhä Frans Salesilainen, *Traité de l'amour de Dieu*, 8, 6.

³⁷ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, I-II, 90, 4.

³⁸ vrt. Room. 10:4.

1979. Luonnollinen laki on muuttumaton ja pysyy voimassa kautta historian. Tätä lakia ilmentävät säännöt pysyvät olemukseltaan voimassa. Se on välttämätön perusta moraalisia sääntöjä laadittaessa ja valtiollisia lakeja säädettäessä.
1980. Vanha laki on ilmoitetun lain ensimmäinen vaihe. Sen moraaliset säädökset on koottu kymmeneksi käskyksi.
1981. Mooseksen laki sisältää totuuksia, jotka järki voi käsittää luonnostaan. Jumala on ne ilmoittanut, koska ihmiset eivät oppineet lukemaan niitä omassa sydämessään.
1982. Vanha laki on valmistusta evankeliumiin.
1983. Uusi laki on Pyhän Hengen armo, joka vastaanotetaan uskon kautta Kristukseen ja joka toimii rakkautena. Se on ilmaistu ennen kaikkea Herran vuorisaarnassa ja se jakaa meille armon sakramenttien välityksellä.
1984. Evankeliumin laki täyttää, ylittää ja täydellistää vanhan lain: täyttää sen lupaukset taivasten valtakunnan autuuksilla ja sen käskyt uudistamalla kaikkien tekojen alkulähteen, sydämen.
1985. Uusi laki on rakkauden, armon ja vapauden laki.
1986. Uusi laki sisältää käskyjensä rinnalla evankeliset neuvot. ”Kirkon pyhyyttä ylläpidetään erityisesti moninaisilla neuvoilla, joita Herra evankeliumissa esittää opetuslastensa noudatettaviksi.”³⁹

Toinen artikkeli

ARMO JA VANHURSKAUTTAMINEN

I Vanhurskauttaminen

1987. Pyhän Hengen armolla on valta vanhurskauttaa meidät eli pestä meidät puhtaiksi synneistämme ja lahjoittaa meille Jumalan vanhurskaus uskon kautta Jeesukseen Kristukseen⁴⁰ ja kasteen kautta.⁴¹ 734

³⁹ Vatikaanin II kirk.kok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 42.

⁴⁰ vrt. Room. 3:22.

⁴¹ vrt. Room. 6:3–4.

”Mutta jos kerran olemme kuolleet Kristuksen kanssa, uskomme saavamme myös elää hänen kanssaan. Tiedämme, että koska Kristus on herätetty kuolleista, hän ei enää kuole eikä kuolemalla ole enää valtaa häneen. Kun Kristus kuoli, hän kerta-kaikkisesti kuoli eroon synnistä. Kun hän nyt elää, hän elää Jumalalle. Ajatelkaa tekin samoin itsestänne: te olette kuolleet pois synnistä ja elätte Jumalalle Kristuksessa Jeesuksessa” (Room. 6:8–11).

1988. Pyhän Hengen voimasta tulemme osallisiksi Kristuksen kärsimisestä ja ylösnousemuksesta kuollessamme synnille ja syntyessämme uuteen elämään. Me olemme näet hänen ruumiinsa, kirkon, jäseniä⁴² ja oksat jotka on ympätty viiniköynnökseen, joka on hän itse.⁴³ 654

”Hengen kautta olemme Jumalasta osallisia. Koska olemme osallisia Hengestä, tulemme jumalallisesta luonnosta osallisiksi ... Sen tähden ne, joissa Henki asuu, ovat jumalallistuneet.”⁴⁴
460

1989. Pyhän Hengen armon ensimmäinen teko on *kääntymys*, joka aikaansaa vanhurskauttamisen, niin kuin Jeesus sanoo evankeliumin alussa: ”Kääntykää, sillä taivasten valtakunta on tullut lähelle!” (Matt. 4:17). Armo saa ihmisen kääntymään Jumalan puoleen ja kääntymään pois synnistä. Näin hän saa anteeksiantamuksen ja vanhurskauden ylhäältä. ”Vanhurskauttaminen ei ole pelkkä syntien anteeksiantaminen; siihen kuuluu myös pyhittyminen ja ihmisen sisäinen uudistuminen.”⁴⁵ 1427

1990. Vanhurskauttaminen *irrottaa ihmisen synnistä*, joka on ristiriidassa Jumalaan kohdistuvan rakkauden kanssa, ja puhdistaa hänen sydämensä. Vanhurskauttaminen tapahtuu Jumalan laupeuden aloitteesta hänen tarjotessaan anteeksiantamusta. Laupeus sovittaa ihmisen Jumalan kanssa, vapauttaa synnin orjuudesta ja parantaa hänet. 1446, 1733

1991. Vanhurskauttaminen on samalla sitä, että ihminen *ottaa vastaan Jumalan vanhurskauden* uskon kautta Jeesukseen Kristukseen. Vanhurskaus tarkoittaa tässä yhteydessä Jumalan vilpitöntä ja avointa rakkautta. Vanhurskauttamisessa sydämiimme vuodatetaan usko, toivo ja rakkaus ja meille lahjoitetaan kuuliaisuus Jumalan tahtoa kohtaan. 1812

1992. *Kristuksen kärsimys on ansainnut* meille vanhurskauttamisen. Hän on uhrannut itsensä ristillä eläväksi, pyhäksi, Jumalalle mieluiseksi uhriksi, ja hänen verestään tuli väline, jolla kaikkien ihmisten synnit hyvitetään. Vanhurskauttaminen annetaan meille kasteessa, uskon sakramentissa. Siinä tulemme Jumalan vanhurskauden kaltaisiksi, Jumalan joka tekee meidät sisäisesti vanhurskaiksi laupeutensa voimalla. Vanhurskauttamisen päämäärä on

⁴² vrt. 1 Kor. 12.

⁴³ vrt. Joh. 15:1–4.

⁴⁴ pyhä Athanasios, *Epistula ad Serapionem*, 1, 24: PG 26, 585–588.

⁴⁵ Trenton kirk.kok., *Decretum de iustificatione*, c.7: DS 1528.

Jumalan ja Kristuksen kirkastaminen sekä iankaikkisen elämän saaminen lahjana:⁴⁶ 617, 1266, 294

”Nyt Jumala on kuitenkin laista riippumatta tuonut ilmi vanhurskautensa, josta laki ja profeetat todistavat. Tämä Jumalan vanhurskaus tulee uskosta Jeesukseen Kristukseen, ja sen saavat omakseen kaikki, jotka uskovat. Kaikki ovat samassa asemassa, sillä kaikki ovat tehneet syntiä ja ovat vailla Jumalan kirkkautta mutta saavat hänen armostaan lahjaksi vanhurskauden, koska Kristus Jeesus on lunastanut heidät vapaiksi. Hänet Jumala on asettanut sovitusuhriksi, hänen verensä tuo sovituksen uskossa vastaanotettavaksi. Näin Jumala on osoittanut vanhurskautensa. Pitkämielisyydessään hän jätti menneen ajan synnit rankaisematta, mutta nyt meidän aikamme hän osoittaa vanhurskautensa: hän on itse vanhurskas ja tekee vanhurskaaksi sen, joka uskoo Jeesukseen” (Room. 3:21–26).

1993. Vanhurskauttamisessa syntyy *yhteistyö Jumalan armon ja ihmisen vapauden välille*. Yhteistyö ilmenee siinä, että ihminen suostuu uskossa Jumalan sanaan, joka kehottaa häntä kääntymykseen, ja toimii rakastaen yhteistyössä Pyhän Hengen liikkeellepanevan voiman kanssa; Henki kulkee suostumuksemme edellä ja pitää sitä yllä. 2008

Kun ”Jumala koskettaa ihmisen sydäntä Pyhän Hengen valaisulla, ihminen toisaalta ei ole kokonaan toimimaton vastaanottaessaan tämän valaisun, jonka hän olisi voinut torjua, ja toisaalta ei kuitenkaan ilman Jumalan armoa olisi voinut vapaalla tahdollaan itse johdattaa itseään vanhurskauteen Jumalan edessä”.⁴⁷ 2068

1994. Vanhurskauttaminen on *Jumalan rakkauden suurin teko*. Se ilmoitetaan Jeesuksessa Kristuksessa ja annetaan Pyhän Hengen kautta. Pyhä Augustinus on sitä mieltä, että ”jumalattoman vanhurskauttaminen on suurempi teko kuin taivaan ja maan luominen”, sillä ”taivas ja maa katoavat, kun taas valittujen pelastus ja vanhurskauttaminen pysyvät”.⁴⁸ Hän arvelee jopa, että syntisten vanhurskauttaminen on suurempaa kuin enkelien luominen vanhurskaiksi, koska vanhurskauttamisen synnyttää sitä suurempi armahdus. 312, 412

1995. Pyhä Henki on sisäinen opettaja. Vanhurskauttaminen synnyttää ”sisäisen ihmisen”⁴⁹ ja siitä seuraa koko inhimillisen olemuksen *pyhittäminen*. 741

”Sillä niin kuin te ennen annoitte jäsenenne saastaisuuden ja laittomuuden palvelijoiksi laittomuuteen, niin antakaa nyt jäsenenne vanhurskauden palvelijoiksi pyhitykseen. Mutta kun nyt olette päässeet vapaiksi synnistä ja tulleet Jumalan palvelijoiksi, on teidän hedelmänne pyhitys, ja sen loppu on iankaikkinen elämä.” (Room. 6:19,22).

⁴⁶ vrt. Trenton kirkkok., *Decretum de iustificatione*: DS 1529.

⁴⁷ sama, c. 5: DS 1525.

⁴⁸ pyhä Augustinus, *In Iohannis evangelium tractatus*, 72, 3: PL 35, 1823.

⁴⁹ vrt. Room. 7: 22; Ef. 3:16.

II Armo

1996. Vanhurskauttamisemme tulee Jumalan armosta. Armo on *suosio*, *ansaitsematon apu*, jonka Jumala antaa meille, jotta vastaisimme hänen kutsuunsa ja tulisimme Jumalan lapsiksi,⁵⁰ hänen adoptoimikseen lapsiksi,⁵¹ osallisiksi jumalallisesta luonnosta⁵² ja ikuisesta elämästä.⁵³ 153

1997. Armo on *osallisuutta Jumalan elämään*; se johtaa meidät kolmiyhteisen elämän sisimpään: kasteen kautta kristityllä on osuus Kristuksen armoon, Kristuksen joka on ruumiinsa Pää. ”Adoptoituna lapsena” hän saa nyt kutsua Jumalaa ”Isäksi” yhdessä ainosyntyisen Pojan kanssa. Hän saa elämän Hengessä, joka henkäisee häneen rakkauden ja rakentaa kirkkoa. 375, 260

1998. Tämä kutsu ikuisen elämään on *yliluonnollinen*. Se perustuu yksin omaan Jumalan vapaasti ottamaan ensimmäiseen askeleeseen, sillä hän yksin voi ilmoittaa ja lahjoittaa itsensä. Tämä kutsu ylittää täydellisesti ihmisen ja jokaisen luodun olennon käsityskyvyn ja tahdonvoiman.⁵⁴ 1719

1999. Kristuksen armo merkitsee, että Jumala lahjoittaa elämänsä meille ilman meidän ansiotamme. Hän vuodattaa sen Pyhän Hengen kautta sielumme parantaakseen sen synnistä ja pyhittääkseen sen. Tämä on se *pyhittävä* tai *jumalallistava armo*, jonka olemme saaneet kasteessa. Se on meissä ”pyhitystyön” alkaja:⁵⁵ 1966

”Jokainen, joka on Kristuksessa, on siis uusi luomus. Vanha on kadonnut, uusi on tullut tilalle! Kaiken on saanut aikaan Jumala, joka Kristuksen kautta on sovittanut meidät itsensä kanssa” (2 Kor. 5:17–18).

2000. Pyhittävä armo on pysyvä lahja, yliluonnollinen luja taipumus, joka täydellistää sielun antaakseen sille kyvyn elää Jumalan kanssa ja toimia hänen rakkautensa mukaisesti. Tässä yhteydessä voidaan puhua erikseen *pysyvistä armosta* (*gratia habitualis*) eli pysyvistä taipumuksesta elää ja toimia Jumalan kutsun mukaisesti, ja *auttavista armoista* (*gratia actualis*) eli Jumalan puuttumisesta asioihin kääntymyksen alussa tai pyhitystyön kuluessa.

2001. Jo *ihmisen valmistaminen* ottamaan armo vastaan on armon työtä. Armo on välttämätön meidän yhteistyömme herättämiseksi ja ylläpitämiseksi vanhurskauttamiseen uskon kautta ja pyhitykseen rakkauden kautta. Jumala vie päätökseen meissä sen, minkä hän on alkanut, ”sillä hän aloittaa

⁵⁰ vrt. Joh. 1:12–18.

⁵¹ vrt. Room. 8:14–17.

⁵² vrt. 2 Piet. 1:3–4.

⁵³ vrt. Joh. 17:3.

⁵⁴ vrt. 1 Kor. 2:7–9.

⁵⁵ vrt. Joh. 4:14; 7:38–39.

vaikuttamalla meissä tahtomisen; hän vie päätökseen tekemällä yhteistyötä meidän jo kääntyneen tahtomme kanssa”.⁵⁶ 490

”Tosin mekin teemme työtä, mutta me teemme työmme vain yhdessä Jumalan kanssa, joka tekee työtä. Hänen armahduksensa on näet ennättänyt edellemme, jotta tulisimme terveiksi, ja se seuraa meitä, jotta me, kerran terveiksi tullessa, saisimme elämän; se ennättää edellemme, jotta saisimme kutsun, ja se seuraa meitä, jotta kirkastuisimme; se ennättää edellemme, jotta eläisimme hurskaasti, ja seuraa meitä, jotta eläisimme aina Jumalan kanssa, sillä ilman häntä emme voi tehdä mitään.”⁵⁷

2002. Jumalan vapaa aloite vaatii *ihmiseltä vapaan vastauksen*. Sillä Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvakseen ja suonut hänelle vapauden kanssa kyvyn tuntea Jumala ja rakastaa häntä. Sielu voi astua vain vapaaehtoisesti rakkauden yhteyteen. Jumala sekä välittömästi koskettaa ihmisen sydäntä että panee sen liikkeelle. Hän on pannut ihmiseen kaipauksen toteen ja hyvään, jonka vain hän voi täyttää. Lupaukset ikuisesta elämästä vastaavat kaikki toiveet ylittäen tähän sisäiseen kaipaukseen. 1742

”Levätessäsi hyvin hyvien töittesi päätteeksi seitsemäntenä päivänä sinä teit sen sanoaksesi meille kirjasi äänellä edeltä käsin, että mekin töittemme päätteeksi, jotka ovat ’hyvin hyviä’ siksi, että ne ovat sinun lahjojasi, saamme levätä sinussa ikuisen elämän sapatinpäivänä.”⁵⁸ 2550

2003. Armo on ennen muuta ja erityisesti Pyhän Hengen lahja, joka vanhurskauttaa ja pyhittää meidät. Mutta armoon kuuluvat myös ne lahjat, jotka Henki suo meille tehdäkseen meidät osallisiksi toiminnastaan ja antaakseen meille kyvyn toimia yhdessä hänen kanssaan toisten pelastukseksi ja Kristuksen ruumiin, kirkon, kasvuksi. Niihin kuuluvat *sakramentaaliset armot* eli kullekin sakramentille ominaiset lahjat. Niihin kuuluvat myös ne *erityiset armot*, joita kutsutaan pyhän Paavalin käyttämän kreikankielisen ilmaisun mukaisesti *karismoiksi*. Karisma merkitsee suosiota, ilmaista lahjaa ja hyvää tekoa.⁵⁹ Karismoja on erilaisia, joskus erikoisia kuten ihmeiden tekeminen ja kielilläpuhuminen. Ne kaikki kuuluvat yhteen pyhittävän armon kanssa ja niiden päämäärä on kirkon yhteinen hyvä. Ne toimivat kirkkoa rakentavan rakkauden palveluksessa.⁶⁰ 1108, 1127, 799–801

2004. Erityisistä armoista mainittakoon *eri elämänmuodoille ja kutsumuksille kuuluvat armot*, jotka liittyvät kristillisen elämän vastuunkantamiseen ja kirkon palveluvirkojen harjoittamiseen.

”Meillä on saamamme armon mukaan erilaisia armolahjoja. Se, jolla on profetoinen lahja, käyttäköön sitä uskomme mukaisesti. Palvelutehtävän saanut palvel-

⁵⁶ pyhä Augustinus, *De gratia et libero arbitrio*, 17, 33: PL 44, 901.

⁵⁷ pyhä Augustinus, *De natura et gratia*, 31, 35: PL 44, 264.

⁵⁸ pyhä Augustinus, *Tunnustuksia*, 13, 36, 51: PL 32, 868.

⁵⁹ vrt. Vatikaanin II kir.kok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 12.

⁶⁰ vrt. 1 Kor. 12.

koon, opetustehtävän saanut opettakoon, rohkaisemisen lahjan saanut rohkaiskoon. Joka antaa omastaan, antakoon pyyteettömästi; joka johtaa, johtakoon tarmokkaasti; joka auttaa köyhiä, auttakoon iloisin mielin” (Room. 12:6–8).

2005. Koska armo on yliluonnollinen, *se ei ole kokemuksemme tavoitettavissa*, vaan se on tunnistettavissa yksin uskolla. Emme voi siis jättäytyä tunteidemme tai tekojemme varaan todetaksemme niiden perusteella olevamme vanhurskautettuja ja pelastettuja.⁶¹ Mutta Herran sanan mukaan: ”Hedelmistä te siis tunnette heidät” (Matt. 7:20), voimme ajatella Jumalan tekoja omassa elämässämme ja pyhimysten elämässä ja nähdä niissä takeen siitä, että armo toimii meissä. Se rohkaisee meitä yhä vahvempaan uskoon ja luottavaiseen köyhyyden asenteeseen.

Tämä asenne havainnollistuu varsin hyvin pyhän Jeanne d’Arcin vastauksessa kirkollisten tuomariensa esittämään ovelaan kysymykseen. Kysyttäessä, tiesikö hän olevansa Jumalan armossa, hän vastaa: ”Ellen siinä ole, siirtäköön Jumala armosaan minut siihen; jos olen siinä, varjelkoon Jumala minut siinä edelleen.”⁶²

III Ansio

”Sinä olet pyhien joukon kunnia, ja palkitessasi heidän ansionsa sinä kruunaat omat lahjasi.”⁶³

2006. Sana ”ansio” tarkoittaa yleisesti ottaen *vastasuoritusta*, jonka jokin yhteisö tai yhteiskunta pitää *velvollisuutenaan* suorittaa jäsenelleen teosta, joka koetaan joko hyväksi tai pahaksi ja siten ansaitsee joko palkkion tai rangaistuksen. Ansioiden mukaan maksaminen kuuluu oikeudenmukaisuuden hyveeseen ja vastaa tätä hyvettä hallitsevaa tasapuolisuuden periaatetta. 1723, 1807

2007. Jumalan edessä ihmisellä ei ole omasta puolestaan ansiota sanan varsinaisessa mielessä. Hänen ja meidän välillämme vallitsee mittaamaton eriarvoisuus, sillä me olemme saaneet kaiken häneltä, Luojaltamme. 42

2008. Ihmisellä on kristillisessä elämässä vain sen tähden ansiota Jumalan edessä, että *Jumala on vapaasti avannut ihmiselle mahdollisuuden toimia yhdessä hänen armonsa kanssa*. Tämän yhteisen toiminnan lähtökohta on aina Jumalan isällinen toiminta, joka antaa alkusysäyksen ihmisen vapaalle toiminnalle, niin että hyvistä töistä johtuvat ansiot tulee lukea ensi sijassa Jumalan armolle ja vasta sitten uskovalle itselleen. Ihmisen ansio on pohjimmaltaan Jumalan teko, sillä hyvät teot lähtevät Kristuksessa Pyhän Hengen edeltävistä ja auttavista armoista. 306, 155, 970

⁶¹ vrt. Trenton kirk.kok., *Decretum de iustificatione*, c. 9: DS 1533–1534.

⁶² pyhä Jeanne d’Arc, *Dictum*: Procès de condamnation.

⁶³ *Pyhien I prefaatio*: Missale Romanum; vrt. ”Armon opettaja”, pyhä Augustinus, *Enarratio in Psalmum* 102, 7: PL 37, 1321.

2009. Pääsy lapsen asemaan tekee meidät armon kautta osallisiksi jumalallisesta luonnosta. Siksi siitä voi koitua meille Jumalan ilmaisen vanhurskauden mukaisesti *todellinen ansio*. Tämä on armosta saatu oikeus, täysi rakkauden oikeus, joka tekee meidät Kristuksen ”kanssaperillisiksi”, arvollisiksi ”saavuttamaan aikanaan iankaikkisen elämän perinnön”.⁶⁴ Hyvistä teoistamme johtuvat ansiot ovat Jumalan hyvyydestä saatu lahja.⁶⁵ ”Armo on kulkenut edellä; nyt maksetaan siitä syntynyt velka ... Ansiot ovat Jumalan lahjoja.”⁶⁶ 604

2010. Koska Jumalan toiminta on armon järjestyksessä aina ensimmäisenä, *kukaan ei voi ansaita ensimmäistä armoa*, joka saa aikaan kääntymyksen, anteeksisaamisen ja vanhurskauttamisen. Vasta kun Pyhä Henki ja rakkaus ovat panneet meidät liikkeelle, *voimme ansaita itsellemme ja toisille armoja*, jotka osaltaan auttavat meitä pyhittymään, kasvamaan armossa ja rakkaudessa sekä saavuttamaan ikuisen elämän. Jumalan viisaudesta voidaan ansaita jopa ajallisiakin hyvyyksiä kuten terveyttä ja ystävyyttä. Kristillisessä rukouksessa anotaan näitä armoja ja hyvyyksiä. Se antaa meille armoa, jota tarvitsemme, jotta tekemme olisivat ansiollisia. 1998

2011. *Kristuksen rakkaus on meissä kaikkien ansioidemme lähde* Jumalan edessä. Armo liittää meidät teoissa ilmenevässä rakkaudessa Kristukseen ja varmistaa siten tekojemme yliluonnollisen luonteen ja sen seurauksena niiden ansiollisuuden Jumalan ja ihmisten edessä. Pyhimykset ovat olleet aina elävästi tietoisia siitä, että heidän ansionsa ovat pelkkää armoa: 492

”Kun karkotusaikani maan päällä päättyy, toivon saavani kotimaassa iloita sinusta. En halua kuitenkaan koota ansioita taivasta varten, vaan tehdä työtä *yksin rakkaudesta sinuun* ... Tämän elämän päätyttyä astun eteesi tyhjin käsin. En näet pyydä sinua, Herra, pitämään kirjaa teoistani. Kaikki oma vanhurskautemme on sinun silmissäsi täynnä tahroja! Haluan siis pukeutua sinun omaan *vanhurskauteesi* ja sinun *rakkaudestasi* saavuttaa *sinut itsesi* ikuisiksi omaisuudekseni.”⁶⁷ 1460

IV Kristillinen pyhyys

2012. ”Me tiedämme, että kaikki koituu niiden parhaaksi, jotka rakastavat Jumalaa ... Ne, jotka hän edeltäkäs on valinnut, hän on myös edeltä määrännyt oman Poikansa kaltaisiksi, niin että hänen Poikansa olisi esikoinen suuressa veljesjoukossa. Ne, jotka Jumala on edeltä määrännyt, hän on myös kutsunut; ne, jotka hän on kutsunut, hän on myös tehnyt vanhurskaiksi; niille, jotka hän on tehnyt vanhurskaiksi, hän on myös lahjoittanut kirkkautensa” (Room. 8:28–30). 459

⁶⁴ vrt. Trenton kirkkok., *Decretum de iustificatione*, c. 16: DS 1546.

⁶⁵ vrt. sama, c.16: DS 1548.

⁶⁶ pyhä Augustinus, *Sermo* 298, 4–5: PL 38, 1367.

⁶⁷ pyhä Jeesus-lapsen Teresa, *Acte d'offrande à l'Amour misericordieux*,

2013. ”Kaikki uskovat, olipa heidän säätynsä tai asemansa mikä tahansa, ovat kutsutut kristillisen elämän täyteyteen ja rakkauden täydellisyyteen.”⁶⁸ Kaikki on kutsuttu pyhyyteen: ”Olkaa siis täydellisiä, niin kuin teidän taivaallinen Isänne on täydellinen” (Matt. 5:48). 915, 2545, 825

”Tämän täydellisyyden saavuttamiseksi uskovien tulee Kristukselta saamiensa lahjojen mitan mukaan käyttää kaikkia voimiaan voidakseen ... noudattaa kaikessa Isän tahtoa ja siten koko sydämestään omistautua Jumalan kunnialle ja lähimmäisen palvelemiseen. Tällä tavoin Jumalan kansan pyhyys tuottaa runsaita hedelmiä, kuten kirkon historia niin selvästi osoittaa sen monien pyhimysten elämässä.”⁶⁹

2014. Hengellinen edistyminen merkitsee pyrkimistä yhä läheisempään yhteyteen Kristuksen kanssa. Tätä yhteyttä kutsutaan ”mystiseksi”, koska se on osallisuutta sakramenttien – ”pyhien mysteerien” – kautta Kristuksen salaisuuteen ja Kristuksessa Pyhän Kolminaisuuden salaisuuteen. Jumala kutsuu meitä kaikkia tähän läheiseen yhteyteen kanssaan. Erityisiä armoja tai erikoisia merkkejä tästä mystisestä elämästä suodaan yksityisille kristityille vain sitä varten, että meille kaikille lahjoitettu armo tulisi näkyviin. 774

2015. Tie täydellisyyteen kulkee ristin kautta. Ilman kieltäymystä ja hengellistä taistelua ei ole mitään pyhyttä.⁷⁰ Hengellinen edistyminen vaatii askeesia ja itsensä kuolettamista, joka johtaa asteittain elämään autuaaksijulistusten rauhassa ja ilossa. 407, 2725, 1438

”Se joka kiipeää ylöspäin, etenee lakkaamatta jatkuvien alkujen kautta alusta toiseen, loputtomiin. Se joka kiipeää ylöspäin, ei lakkaa milloinkaan kaipaamasta sitä, minkä hän jo tuntee.”⁷¹

2016. Äitimme, pyhän kirkon lapset toivovat saavansa Jumalalta, Isältään, *armon kestää loppuun asti sekä palkkion* niistä hyvistä teoista, jotka he ovat tehneet valmiiksi sen armon kautta, että he ovat eläneet yhteydessä Jeesukseen.⁷² Koska uskovat noudattavat samaa elämänsääntöä kuin nekin, jotka Jumala laupeudessaan kokoaa ”pyhään kaupunkiin”, heillä on näiden kanssa myös yhteinen ”autuas toivo”. Tämä ”uusi Jerusalem”, joka laskeutuu Jumalan luota taivaasta, on ”niin kuin morsian, joka on kaunistettu sulhasta varten” (Ilm. 21:2). 162, 1821, 1274

LYHYESTI

2017. Pyhän Hengen armo lahjoittaa meille Jumalan vanhurskauden. Henki liittää meidät uskon ja kasteen kautta Kristuksen kärsimiseen ja ylösnousemukseen ja tekee meidät osallisiksi hänen elämästään.

⁶⁸ Vatikaanin II kirkk.kok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 40.

⁶⁹ sama, 40.

⁷⁰ vrt. 2 Tim. 4.

⁷¹ pyhä Gregorios Nyssalainen, *In Canticum homilia* 8: PG 44, 941.

⁷² vrt. Trenton kirkk.kok., *Decretum de iustificatione*, canon 26: DS 1576.

2018. Vanhurskauttamisessa on, samoin kuin kääntymyksessä, kaksi puolta. Armon liikkeelle panemana ihminen kääntyy Jumalan puoleen ja pois synnistä; näin hän saa anteeksiantamuksen ja vanhurskauden ylhäältä.
2019. Vanhurskauttamiseen kuuluvat syntien anteeksisaaminen, pyhitys ja sisäisen ihmisen uudistuminen.
2020. Kristuksen kärsimys on ansainnut meille vanhurskauttamisen, ja se suodaan meille kasteessa. Kaste tekee meidät Jumalan vanhurskauden kaltaisiksi, hänen joka vanhurskauttaa meidät. Vanhurskauttamisen päämäärä on Jumalan ja Kristuksen kunnia ja ikuisen elämän lahja. Se on Jumalan laupeuden paras teko.
2021. Armo on Jumalan antama apu, jotta elämämme vastaisi kutsumustamme olla Jumalan adoptiolapsia. Se johtaa meidät Kolminaisuuden elämän sisimpään.
2022. Armon tehdessä työtään Jumalan toiminta ennättää ihmisen vastauksen edelle, herättää sen ja saa ihmisen vapaasti vastaamaan. Armo antaa vastauksen ihmisen vapauden syvimpiin odotuksiin; se kutsuu yhteistyöhön kanssaan ja täydellistää sen.
2023. Pyhittävä armo on se ansaitsematon lahja, jossa Jumala lahjoittaa meille elämänsä. Pyhä Henki vuodattaa sen sieluumme parantaakseen sielun synnistä ja pyhittääkseen sen.
2024. Pyhittävä armo tekee meidät ”Jumalalle mieluisiksi”. Pyhän Hengen erityiset lahjat, karismat, kuuluvat pyhittävän armon yhteyteen ja niiden tavoitteena on kirkon yhteinen hyvä. Jumala toimii myös moninaisten auttavien armojen kautta, jotka eivät ole sama asia kuin pysyvä armo, joka asuu meissä.
2025. Meillä on ansiota Jumalan edessä vain Jumalan vapaan päätöksen perusteella: hän sallii ihmisen osallistua armonsä työhön. Ansio on ensi sijassa Jumalan vaikuttama ja vasta toiseksi ihmisen yhteistyötä. Ihmisen ansio kuuluu siis Jumalalle.
2026. Lapsen asemamme ja Jumalan antaman ansaitsemattoman vanhurskauden tähden Pyhän Hengen armo voi vaikuttaa meissä todellista ansiota. Rakkaus on meissä Jumalan edessä kelpaavan ansion tärkein lähde.
2027. Kukaan ei voi ansaita itselleen ensimmäistä armoa, joka on kääntymyksen lähtökohta. Pyhän Hengen liikkeelle panemina voimme ansaita itsellemme ja toisille kaikki armot, jotka auttavat meitä pääse-

mään ikuiseen elämään, samoin kuin meille välttämättömiä ajallisia hyvyyksiä.

2028. ”Kaikki, jotka uskovat Kristukseen, olipa heidän säätyensä tai asemansa mikä tahansa, on kutsuttu kristillisen elämän täyteyteen ja rakkauden täydellisyyteen.”⁷³ ”Kristillisellä täydellisyydellä ei ole muuta rajaa, kuin ettei sillä ole mitään rajaa.”⁷⁴
2029. ”Jos joku tahtoo kulkea minun perässäni, hän kieltäköön itsensä, otakoon ristinsä ja seuratkoon minua” (Matt. 16:24).

Kolmas artikkeli

KIRKKO, ÄITI JA OPETTAJA

2030. Kristitty toteuttaa kutsumustaan kirkossa, yhdessä kaikkien kastettujen kanssa. Kirkolta hän saa Jumalan sanan, joka sisältää ”Kristuksen lain” opetukset.⁷⁵ Kirkolta hän saa sakramenttien armon, joka vahvistaa häntä ”tiellä”. Kirkolta hän oppii *esimerkin pyhydestä*. Hän tunnistaa sen muodon ja lähteen kokonaan pyhässä Neitsyt Mariassa; hän havaitsee sen pyhydessä elävien väärentämättömässä todistuksessa; hän löytää sen hengellisestä traditiosta ja pyhimysten pitkästä historiasta: he ovat kulkeneet hänen edellään, ja heidän kunkin muistopäivää vietetään liturgiassa. 828, 1172

2031. *Moraalia noudattava elämä on hengellistä jumalanpalvelusta*. Me ”uhraamme ruumiimme elävänä, pyhänä, Jumalalle mieluisena uhrina” Kristuksen ruumiissa, jonka me muodostamme, ja yhteydessä hänen eukaristiansa uhraamiseen.⁷⁶ Liturgiassa ja sakramenttien vietossa rukous ja opetus liittyvät Kristuksen armoon valaisten ja raviten kristityn toimia. Niin kuin koko kristillisen elämän, niin moraalisenkin elämän lähde ja kohokohta on eukaristinen uhri. 1368

I Moraalinen elämä ja kirkon opetusvirka 85–87, 888–892

2032. Kirkko, ”totuuden pylväs ja perustus” (1 Tim. 3:15), on vastaanottanut apostoleilta Kristuksen juhlallisen käskyn saarnata pelastavaa totuutta.⁷⁷ ”Kirkon velvollisuus on julistaa aina ja kaikkialla myös yhteiskunnallista järjestystä koskevia moraalisia perusasioita sekä lausua arvionsa kai-

⁷³ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., kirkkokonstituutio, *Lumen gentium*, 40.

⁷⁴ pyhä Gregorios Nyssalainen, *De vita Moysis*, 1. 5: PG 44, 300.

⁷⁵ vrt. Gal. 6:2.

⁷⁶ vrt. Room. 12:1.

⁷⁷ Vatikaanin II kirk.kok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 17.

kista ihmisen elämää koskevista asioista sen mukaan kuin ihmisen perusoikeudet tai sielujen pelastus vaativat.”⁷⁸ 2246, 2420

2033. *Kirkon paimenten opetusvirka* toteutuu moraalikysymyksissä normaalisti katekeesissa ja saarnoissa teologien ja hengellisten kirjailijoiden teosten tukemana. Kristillisen moraalin ”perintö” on välitetty eteenpäin sukupolvesta toiseen paimenten johdolla ja valvonnassa. Tämä perintö koostuu yhtenä ehjänä kokonaisuutena säännöistä, käskyistä ja hyveistä, jotka nousevat uskosta Kristukseen ja joille rakkaus antaa elämän. Tämä katekeesi käyttää vanhan tradition mukaisesti uskontunnustuksen ja Isä meidän -rukouksen rinnalla perustuksenaan kymmentä käskyä, jotka lausuvat julki kaikkia ihmisiä koskevat moraalisen elämän perusasiat. 84

2034. Paavi ja piispat ovat ”autenttisia, Kristuksen arvovallan saaneita opettajia, jotka saarnaavat heille uskotulle kansalle uskoa, joka tulee ottaa vastaan ja soveltaa käytäntöön”.⁷⁹ Paavin ja hänen kanssaan yhteydessä olevien piispojen universaalinen, virkaan kuuluva *opetusvirka* opettaa uskoville totuuden, joka heidän tulee uskoa, ja rakkauden, jossa heidän tulee elää, sekä autuuden, johon heidän tulee panna toivonsa.

2035. Kristuksen auktoriteettiin osallistumisessa korkeimman asteen varmistaa *erehtymättömyyden* armolahja. Se ulottuu yhtä kauas kuin koko jumalallisen ilmoituksen talletus.⁸⁰ Se ulottuu opin kaikkiin elementteihin, myös moraalioppiin, joita ilman uskon totuuksia ei voida säilyttää, esittää eikä noudattaa.⁸¹

2036. Opetusviran auktoriteetti ulottuu myös *luonnollisen lain* yksittäisiin käskyihin, sillä niiden noudattaminen on Luojan tahdon mukaan pelastukseen välttämätöntä. Kun kirkon opetusvirka muistuttaa mieliin luonnollisen lain säädöksiä, se harjoittaa olennaista osaa profeetallisesta tehtävästään julistaa ihmisille, mitä he todellisuudessa ovat, ja muistuttaa heitä siitä, mitä heidän tulee Jumalan edessä olla.⁸² 1960

2037. Kirkolle uskottu Jumalan laki opetetaan uskoville elämän ja totuuden tienä. Uskovilla on *oikeus*⁸³ saada opetusta Jumalan terveellisistä käskyistä, jotka puhdistavat arvostelukyvyn ja parantavat armon avulla ihmisen haa-voittuneen järjen. Heillä on *velvollisuus* noudattaa kirkon laillisen auktoriteetin säätämiä määräyksiä ja säädöksiä. Niitä tulee totella rakkaudessa silloinkin, kun ne koskevat kirkkokuria. 2041

⁷⁸ CIC, kaanon 747, § 2.

⁷⁹ Vatikaanin II kirkkokok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 25.

⁸⁰ sama, 25.

⁸¹ Uskonopin kongregatio, julistus *Mysterium Ecclesiae*, 3.

⁸² vrt. Vatikaanin II kirkkokok., julistus *Dignitatis humanae*, 14.

⁸³ vrt. CIC, kaanon 213.

2038. Tehtävässään opettaa ja soveltaa kristillistä moraalialia kirkko tarvitsee sielunpaimenien omistautumista, teologien tietämystä ja kaikkien kristittyjen ja hyvän tahdon ihmisten panosta. Usko ja eletty evankeliumi lahjoittavat jokaiselle kokemusta elämästä ”Kristuksessa”, mikä valaisee ja antaa kyvyn arvioida jumalalliset ja inhimilliset todellisuudet Jumalan Henkeä kuunnellen.⁸⁴ Näin Pyhä Henki voi käyttää yksinkertaisia ihmisiä valaistessaan oppineita ja korkeimmissa arvoasemissa olevia. 2442

2039. Kirkollisia virkoja on hoidettava veljellisen palvelun hengessä, kirkolle antautuen ja Herran nimessä.⁸⁵ Samoin on jokaisen arvioidessaan omassatunnossaan moraalin kannalta omia tekojaan varottava sulkeutumasta pelkätään yksilölliseen näkökulmaan. Jokaisen tulee niin paljon kuin mahdollista katsoa kaikkien hyvää, sellaisena kuin se ilmenee luonnollisessa ja ilmoitetussa moraalilaisissa ja niistä johtuen myös kirkon laissa ja opetusviran moraalisia kysymyksiä koskevassa opetuksessa. Ei ole oikein asettaa omaa omaatuntoaan ja järkeään moraalilakia ja kirkon opetusvirkaa vastaan. 1783

2040. Näin kristittyjen keskuudessa voi kehittyä aito *lapsen rakkauden asenne kirkkoa kohtaan*. Se on kasteen armon normaalia kehittymistä; tämä armo on synnyttänyt meidät kirkon helmaan ja tehnyt meistä Kristuksen ruumiin jäseniä. Äidillisessä huolenpidossaan kirkko välittää meille Jumalan laupeuden, joka voittaa kaikki syntimme ja vaikuttaa ennen kaikkea sovituksen sakramentissa. Huolehtivana äitinä kirkko jakaa meille myös liturgiassaan päivästä toiseen sanan ja Herran eukaristian ravintoa. 167

II Kirkon käskyt

2041. Kirkon käskyt seuraavat samaa moraalisen elämän linjaa, joka on yhteydessä liturgiaan ja saa siitä ravintoa. Näiden kirkon paimenten julkaistavien velvoittavien positiivisten lakien tavoitteena on taata uskoille välttämätön vähimmäismäärä rukouksen henkeä ja siveellistä ponnistelua sekä kasvua rakkaudessa Jumalaa ja lähimmäistä kohtaan.

2042. Ensimmäinen kirkon käsky (”Osallistu messuun sunnuntaisin ja muina velvoittavina juhlapäivinä ja vältä arkista työntekoa”) vaatii uskovia pyhittämään Herran ylösnousemuksen muistopäivän sekä muut tärkeät liturgiset juhlat, joita vietetään Herran, autuaan Neitsyt Marian ja pyhien kunniaksi, ennen muuta osallistumalla eukaristianviettoon, johon kristittyjen yhteisö kokoontuu. Uskovien tulee myös näinä päivinä levätä töistä ja toimista, jotka voisivat olla esteenä näiden päivien pyhittämiselle.⁸⁶ 1389, 2180, 2177

Toinen kirkon käsky (”Ripittäydy synneistäsi vähintään kerran vuodessa”) varmistaa, että uskovat valmistautuvat eukaristiaan ottamalla vastaan sovituksen sakramentin, jossa kasteessa tapahtuneet kääntymys ja anteeksisaaminen jatkuvat.⁸⁷ 1457

⁸⁴ vrt. 1 Kor. 2:10–15.

⁸⁵ vrt. Room. 12:8, 11.

⁸⁶ vrt. CIC, kaanonit 1246–1248; CCEO, kaanonit 880 § 3; 881, § 1,2,4.

⁸⁷ vrt. CIC, kaanon 989; CCEO, kaanon 719.

Kolmas kirkon käsky (”Ota vastaan eukaristian sakramentti vähintään pääsiäisaikana”) asettaa vähimmäisvaatimuksen Herran ruumiin ja veren vastaanottamiselle, yhdistäen sen kristillisen liturgian alun ja keskuksen, pääsiäisen, juhla-aikaan.⁸⁸ 1389

2043. Neljäs kirkon käsky (”Noudata kirkon säätäminä päivinä paastoa ja abstinenssia (liharuoasta pidättäytymistä)”) varaa aikaa askeesille ja katumustöille, jotka valmistavat meitä viettämään liturgisia juhlia, ja vahvistavat meissä vaistojemme hallintaa ja sydämen vapautta.⁸⁹ 1387, 1438

Viides kirkon käsky (”Pidä huolta kirkon tarpeista”) tarkoittaa, että uskovien tulee mahdollisuuksiensa mukaan kantaa huolta kirkon aineellisista tarpeista.⁹⁰ 1351

III Moraalinen elämä ja missionaarinen todistus

2044. Kastettujen uskollisuus on ratkaiseva edellytys evankeliumin julistamiselle ja *kirkon lähetystehtävälle maailmassa*. Jotta pelastuksen sanoma voisi osoittaa ihmisten edessä totuutensa ja säteilynsä voiman, sen täytyy saada uskottavuutta kristittyjen elämän todistuksesta. ”Kristillisen elämän omalla todistuksella ja ylikuonnollisessa hengessä tehdyillä hyvillä teoilla on voima johtaa ihmisiä uskoon ja Jumalan luokse.”⁹¹ 852, 905

2045. Jäseninä ruumiissa, jonka pää on Kristus,⁹² uskovat antavat apunsa *kirkon rakentamiseen* pysymällä lujina vakaumuksessaan ja moraalisessa asenteessaan. Kirkko kasvaa, vahvistuu ja kehittyy uskoviensa pyhyydestä,⁹³ kunnes ”saavutamme aikuisuuden, Kristuksen täyteyttä vastaavan kypsyyden” (Ef. 4:13). 753, 828

2046. Kristuksen kaltaisella elämällään kristityt jouduttavat *Jumalan valtakunnan*, ”vanhurskauden, rakkauden ja rauhan valtakunnan” *tulemista*.⁹⁴ He eivät kuitenkaan sen takia lyö laimin ajallisia tehtäviään; Mestarilleen uskollisina he täyttävät ne vilpittömästi, kärsivällisesti ja rakastaen. 671, 2819

LYHYESTI

2047. Moraalinen elämä on hengellistä jumalanpalvelusta. Kristityn arkielämä saa ravintoa liturgiasta ja sakramenttien vietosta.

2048. Kirkon käskyt koskevat moraalista ja kristillistä elämää, joka on sidoksissa liturgiaan ja saa siitä ravintoa.

⁸⁸ vrt. CIC, kaanon 920; CCEO, kaanonit 708; 881 § 3.

⁸⁹ vrt. CIC, kaanonit 1249–1251; CCEO, kaanon 882.

⁹⁰ vrt. CIC, kaanon 222; CCEO kaanon 25; piispainkokoukset voivat lisäksi säätää muitakin kirkollisia määräyksiä omaa aluettaan varten; vrt. CIC, kaanon 455.

⁹¹ Vatikaanin II kirk.kok., dekreetti maallikoiden apostolaatista, *Apostolicam actuositatem*, 6.

⁹² vrt. Ef. 1:22.

⁹³ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 39.

⁹⁴ *Kristuksen, kaikkeuden kuninkaan sunnuntain prefaatio*: Missale Romanum.

2049. Kirkon paimenet harjoittavat moraalialia koskevaa opetusvirkaansa tavallisesti katekeesissa ja saarnoissa. Sen perustana ovat kymmenen käskyä, jotka ilmaisevat jokaista ihmistä koskevat moraalisen elämän perusasiat.
2050. Paavi ja piispat saarnaavat autenttisin opettajina Jumalan kansalle uskoa, josta sen on pidettävä kiinni ja jota sen on sovellettava moraaliseen elämään. Heidän tulee antaa lausuntonsa myös moraalista kysymyksistä, jotka kuuluvat luonnollisen lain ja järjen piiriin.
2051. Paimenien opetusviran erehtymättömyys ulottuu kaikkiin niihin opetuksen elementteihin, myös moralioppiin, joita ilman uskon pelastavia totuuksia ei voida säilyttää, esittää eikä noudattaa.

KYMMENEN KÄSKYÄ

2 Moos. 20:2–17

”Minä olen Herra, sinun Jumalasi, joka johdatin sinut pois Egyptistä, orjuuden maasta.

Sinulla ei saa olla muita jumalia. Älä tee itsellesi patsasta äläkä muutakaan jumalankuvaa, älä siitä, mikä on ylhäällä taivaalla, älä siitä, mikä on alhaalla maan päällä, äläkä siitä, mikä on vesissä maan alla.

Älä kumarra äläkä palvele niitä, sillä minä, Herra, sinun Jumalasi, olen kiivas Jumala. Aina kolmanteen ja neljänteen polveen minä panen lapset vastaamaan isiensä pahoista teoista, vaadin tilille ne, jotka vihaavat minua. Mutta polvesta polveen minä osoitan armoni niille tuhansille, jotka rakastavat minua ja noudattavat minun käskyjäni.

5 Moos. 5:6–21

”Minä olen Herra, sinun Jumalasi, joka johdatin sinut pois Egyptistä, orjuuden maasta. Sinulla ei saa olla muita jumalia. Älä tee itsellesi patsasta äläkä muutaakaan jumalankuvaa, älä siitä, mikä on ylhäällä taivaalla, älä siitä, mikä on alhaalla maan päällä, äläkä siitä, mikä on vesissä maan alla. Älä kumarra äläkä palvele niitä, sillä minä, Herra, sinun Jumalasi, olen kiivas Jumala. Aina kolmanteen ja neljänteen polveen minä panen lapset vastaamaan isiensä pahoista teoista, vaadin tilille ne, jotka vihaavat minua. Mutta polvesta polveen minä osoitan armoni niille tuhansille, jotka rakastavat minua ja noudattavat minun käskyjäni.

Katekeettinen traditio ¹

” Minä olen Herra, sinun Jumalasi: Sinulla ei saa olla muita jumalia.

¹ *Catechismus Catholicus*, cura et studio P. Card. Gasparri.

Älä käytä väärin Herran, Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka käyttää väärin hänen nimeään.

Muista pyhittää lepopäivä.

Kuutena päivänä tee työtä ja hoida kaikkia tehtäviäsi, mutta seitsemäs päivä on Herran, sinun Jumalasi, sapatiti. Silloin et saa tehdä mitään työtä, et sinä eikä sinun poikasi eikä tyttäresi, orjasi eikä orjattaresi, ei juhtasi eikä yksikään muukalainen, joka asuu kaupungissasi.

Sillä kuutena päivänä Herra teki taivaan ja maan ja meren ja kaiken, mitä niissä on, mutta seitsemännen päivän hän lepäsi. Sen vuoksi Herra siunasi lepopäivän ja pyhitti sen.

Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että saisit elää kauan siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa.

Älä tapa.

Älä tee aviorikosta.

Älä varasta.

Älä todista valheellisesti toista ihmistä vastaan.

Älä tavoittele toisen taloa. Älä tavoittele hänen vaimoaan, älä orjaa tai orjatarta, älä hänen härkäänsä, älä hänen aasiaan äläkä mitään, mikä on hänen.”

Älä käytä väärin Herran, Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka käyttää väärin hänen nimeään.

Pidä lepopäivä mielessäsi ja pyhitä se, niin kuin Herra, sinun Jumalasi, on sinua käskenyt. Kuutena päivänä tee työtä ja hoida kaikkia tehtäviäsi, mutta seitsemäs päivä on Herran, sinun Jumalasi, sapatiti. Silloin et saa tehdä mitään työtä, et sinä eikä sinun poikasi eikä tyttäresi, orjasi eikä orjattaresi, härkäsi, aasisi eikä mikään muu juhtasi eikä yksikään muukalainen, joka asuu kaupungissasi. Näin sinun orjasi ja orjattaresi saavat levätä kuten sinä itsekin. Muista, että itse olit orjana Egyptissä, kun Herra, sinun Jumalasi, kohotti voimakkaan käsivartensa ja johdatti sinut sieltä pois. Sen tähden Herra, sinun Jumalasi, käski sinun viettää lepopäivää.

Kunnioita isääsi ja äitiäsi, niin kuin Herra, sinun Jumalasi, on sinua käskenyt, että saisit elää kauan ja menestyisit siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa.

Älä tapa.

Älä tee aviorikosta.

Älä varasta.

Älä todista väärin toista ihmistä vastaan.

Älä tavoittele toisen vaimoa. Älä myöskään haittele toisen taloa, peltoa, orjaa tai orjatarta, älä hänen härkäänsä, älä hänen aasiaan äläkä mitään, mikä on hänen.”

Älä käytä väärin Herran Jumalasi nimeä.

Muista pyhittää Herran päivää.

Kunnioita isääsi ja äitiäsi.

Älä tapa.

Älä tee aviorikosta.

Älä varasta.

Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsä.

Älä himoitse toisen puolisoa.

Älä himoitse mitään, mikä on toisen omaa.